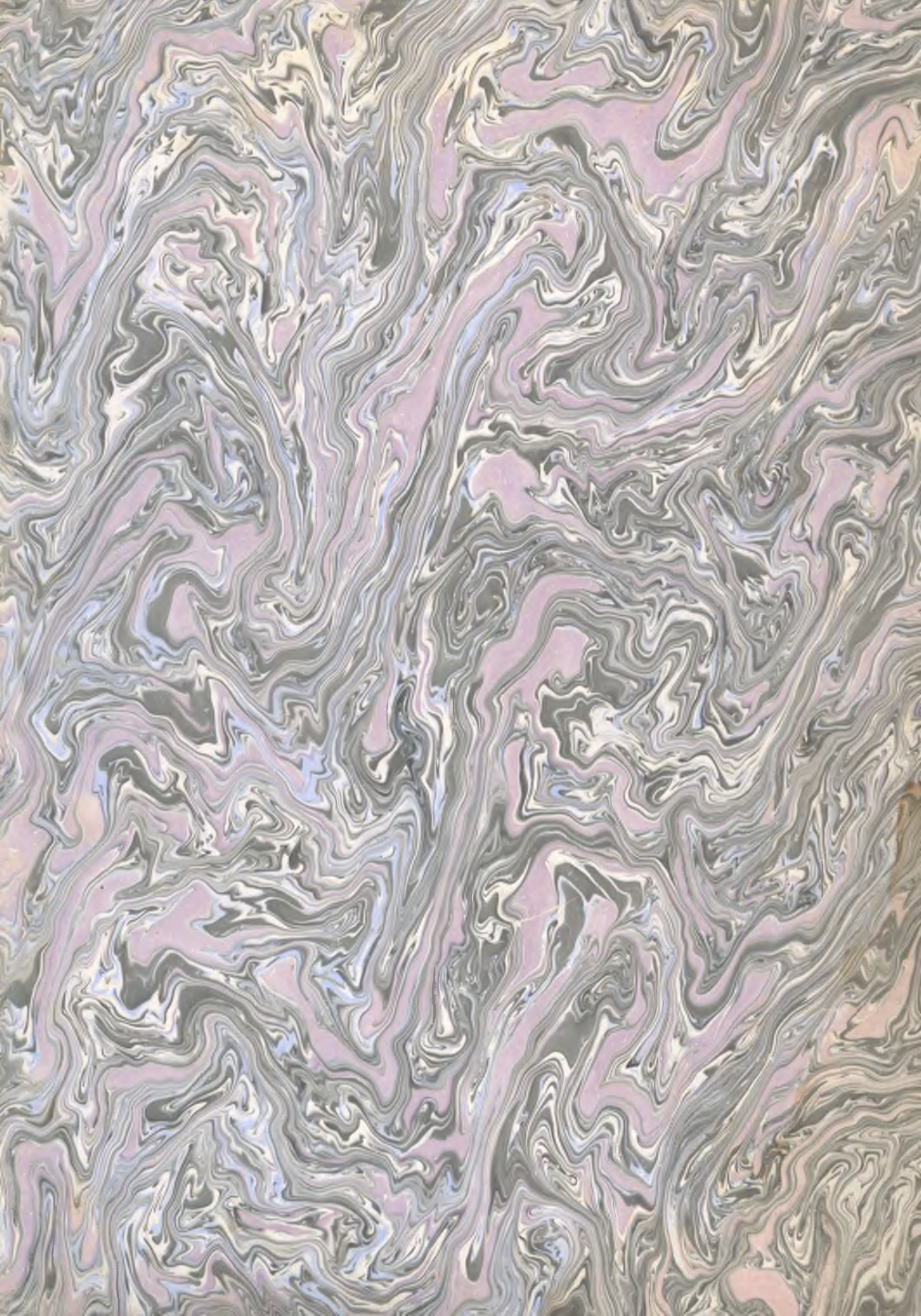

INCERCARE

DE

TERMINOLOGIE

POPORANĂ ROMÂNĂ

44940

Industriile sătești de Oreste A. Anastasiu

Studii și cercetări III, Academia Română, 1928.

Nu se împrumută acasă.

INCERCARE

DE

TERMINOLOGIE

POPORANĂ ROMÂNĂ

DE

FRÉDÉRIC DAMÉ

CU 300 DE GRAVURI

BIBLIOTECA
DOCUMENTARĂ
ORAȘUL PIATRA NEAMȚ

m. 6394.
11.876

BUCURESCI
STABILIMENTUL GRAFIC I. V. SOCECŬ, STRADA BERZEĬ, No. 59.
1898.

k.IV.316

CARUL

CARUL

Carele se deosibesc puţin după localităţi. Unele aŭ roţile de aceeaşi mărime, altele aŭ roţile dinapoĭ maĭ marĭ de cât cele dinainte. Aicĭ carul e cu loitre, aĭurea cu coş, în altă parte cu scoarţe, în unele părţi sunt fără nimic. Sunt care ferecate şi care neferecate [1]).

In unele judeţe se întrebuinţează nisce care, zise *ghĭocĭurĭ*, ce se pot lungi saŭ scurta după voĭe prin ajutorul unuĭ cuiŭ ce trece prin furculiţe şi prin inimă. Ghĭocĭurile n'aŭ loitre, aŭ numaĭ două *mănuşi* înfipte în podul de dinainte şi două în cel de dinapoĭ. Unele aŭ leuce, altele nu aŭ.

Aceste care sunt maĭ uşoare şi maĭ îndemânatece. De ghĭocĭŭ se înhamă adesea caĭ.

Am ales un tip, *carul mocănesc,* în care se pot găsi toate părţile trebuincĭoase uneĭ terminologiĭ maĭ complecte.

In genere, carele aŭ o lungime de un stînjen domnesc $2^{m}\cdot 23$, o lăţime în partea de sus de $1^{m}\cdot 20$, ĭar între carâmbiĭ de jos de $0^{m}\cdot 60$.

Iată care sunt părţile caruluĭ şi numirile acestor părţi în deosebitele judeţe ale ţăreĭ:

---

[1]) Toate carele aŭ patru roţi. Roata de la stânga ţăraniĭ o numesc *roata din câtre om,* ĭar cea din dreapta *roata din brazdă.* De asemenea, eĭ numesc părţile *din hăis* cele din dreapta, ĭar *din cea* cele din stânga.

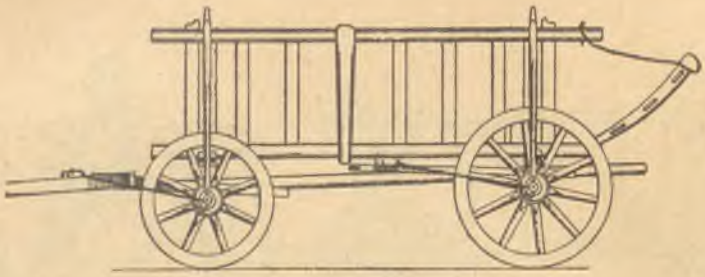

FIG. 1.

Roţile carului sunt alcătuite din *obezĭ*, *cĭolane* saŭ *năplaţe* (1), împreunate cu nisce cuișoare de lemn numit *cepĭ*, *pîslegĭ* saŭ *pîjĭele*. *Spiţele* (2) sunt prinse de un capăt de obezĭ și de capătul cel-lalt de **butuc, bute, bucĭum, buștean** saŭ **căpăţînă** (3). Une-orĭ roţile sunt șinuite.

Fig. 1.

FIG. 2.

Butucul se compune dintr'o singură bucată de lemn strungărit și găurit la mijloc. Prin acea gaură trece *fusul osieĭ*, care este de lemn saŭ de fĭer. In fața și în dosul roţiĭ, căpăţîna are forma unuĭ con trunchiat a-căruĭ bază este partea în care sunt prinse spiţele.

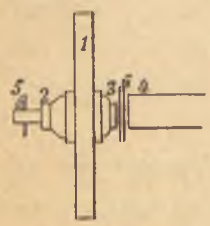

Fig. 2.

1. *Roata.*

2. *Bucĭumul*, *butucul*, *butea*, *buşteanul* saŭ *căpăţîna* (din fața roţiĭ).

3. *Bucĭumul*, *butucul*, *butea*, *buşteanul* saŭ *căpăţîna* (din dosul roţiĭ) [1]).

4. Podul osieĭ.

5. Cuiul ce trece prin capătul osieĭ ca să'l ţină, se zice în unele părţĭ, *cocoşel.*

6. *Stragalia* saŭ *ţacalia.* Se numesce ast-fel un cerculeţ de fĭer ce se pune pe lângă capătul osieĭ spre a împedica frecarea căpăţîneĭ cu umĕrul poduluĭ.

7. *Osia.*

Osia trece sub car, legând două roţĭ. Carul, avĕnd patru roţĭ, are două osiĭ, una înainte și alta înapoĭ.

Partea din podul osieĭ ce este lîngă stragalie, adică umĕrul osieĭ, se numesce *opor* [2]).

In gaura căpăţîneĭ se află vîrît un inel de metal zis *bucea.*

In unele localităţĭ se pun la capătul din întru al căpăţîneĭ două bucăţĭ de fĭer, unul de asupra și cel-alt de desupt; aceste bucăţĭ de fĭer se numesc *bleaurĭ* saŭ *bleavurĭ.*

Cele două capete ale căpăţîneĭ se numesc *bureţĭ.*

---

[1]) Spre a arăta partea din afară a căpăţîneĭ ţăraniĭ zic: *căpăţîna la fus* saŭ *spre leucă;* ĭar partea din dosul roţiĭ: *căpăţîna la val* saŭ *spre umĕr.*

[2]) Când se înnămolesce carul, ţăraniĭ zic că s'a înnămolit pînă la opor. De aci expresiunea: *pînă la opor*, spre a arăta că escĭ vîrît pînă în gât într'o încurcătură.

FIG. 3.

D'asupra osiei dinainte se află câteva piese însemnate și anume.

1—1. *Vîrtejul* saŭ *băbutul.*

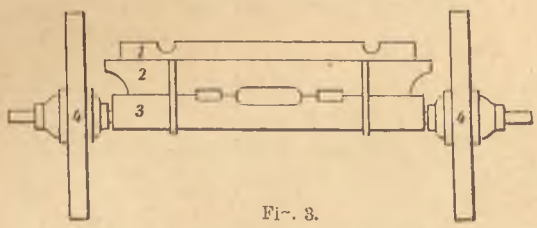

Fig. 3.

2—2. *Gresia, perinocul, scaunul dinainte, masa, baargicul* saŭ *baingicul.*

3—3. *Osia* (alcătuită din *fusul osiei* și din *podul osiei*). *Fusul osiei* este partea ce trece prin butuc, ĭar *podul osiei* este partea ce trece sub car.

4—4. Roțile.

Veriga de fĭer ce leagă osia cu scaunul se numesce *oporniță.*

FIG. 4.

D'asupra osiei se află o piesă numită *perinocul dinapoĭ* saŭ *scaunul* (1—1).

2—2. *Crestele cracilor, dăltuiturile furculițelor, gaurele lișițelor* saŭ *scobiturile gemănărilor.*

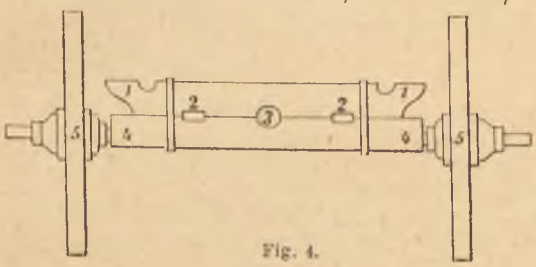

Fig. 4.

3. *Gaura inimeĭ, borta inimeĭ, scobitura inimeĭ, crestușul inimeĭ.*

4—4. *Podul osieĭ.*

5—5. Roțile.

Colțurile ridicate ale scaunuluĭ dinapoĭ se numesc în Oltenia *cĭocheĭ.*

FIG. 5.

Osia dinainte este legată de osia dinapoĭ prin *inima* caruluĭ, de care sunt legate maĭ multe părți.

1—1. *Inima* (în unele locurĭ [Oltenia] se zice și *inimoiŭ*).

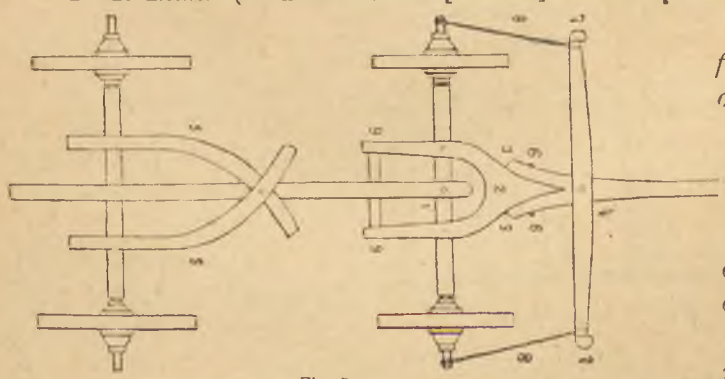

Fig 5.

2. *Piscul, chiscul, furca* saŭ *gruiul* (având 2 *craci, fălcĭ* saŭ *fălcele*).

3—3. *Urechile protapuluĭ.*

4. *Protapul.*

5—5. *Lișițele, furculițele, gemănările* saŭ *cĭorobărițele.*

6—6. *Cuiul din urechĭ* saŭ *huludețul.*

7—7. *Crucea.*

8—8. *Lambile, întinzătorile, tinzătorile, vătraiele, lanțurile cruceĭ, lănțușurile* saŭ *costișurile.*

Partea inimeĭ ce se află la spatele caruluĭ și trece afară din osie, se numesce *capătul* saŭ *coada inimeĭ.*

Speteaza ce leagă capetele cracilor pisculuĭ se numesce *splină, brăcinar, brănișor* saŭ *coardă* (9—9).

In județul Ilfov se numesce *coțofene* căpătâiele lișițelor (furculițelor) ce se încrucișează peste inima caruluĭ (10—10).

Dric saŭ *dricurĭ* se numesce împreunarea pisculuĭ cu inima și cu vîrtejul prin ajutorul unuĭ cuiŭ căruța 'ĭ se zice, după localități, *cuiŭ din inimă* (Muntenia) saŭ *cuiŭ prin dricurĭ* (Moldova).

FIG. 6.

In unele care, maĭ ales cele ce duc marĭ greutățĭ, roțile sunt legate, prin curcĭ și lambĭ, cele dântêiŭ cu proțapul, ĭar cele dinapoĭ cu inima.

1—1. *Crucea dinainte.*

2—2. *Lambile dinainte, întinzătorile, tinzătorile, vătraiele, lanțurile cruceĭ, lănțușurile* saŭ *costișurile.*

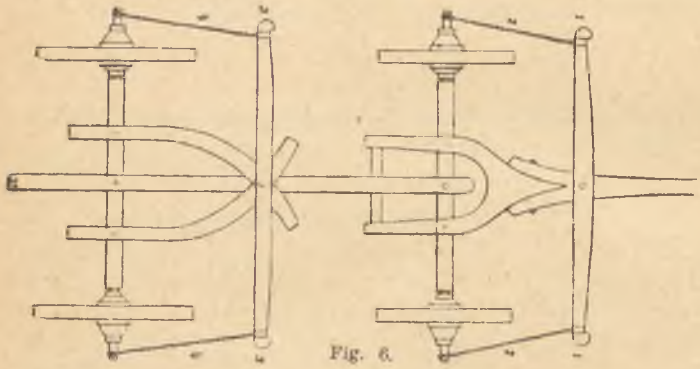

Fig. 6.

3—3. *Crucea dinapoĭ, scara, măgărița.*

4—4. *Lambile dinapoĭ* (și denumirile de maĭ sus 2—2).

Crucile sunt de lemn, ĭar lambile sunt de teiŭ rĕsucit, de frînghie saŭ de fĭer. Când lamba e făcută dintr'o singură bucată de fĭer 'ĭ se zice *vătraiŭ;* ĭar când, în loc de fringhie, se întrebuințează lanțurĭ, ea se numesce *lanț* saŭ *lănțuș.*

In Sucĭava se numesc *buricel* punctul unde se leagă crucea dinapoĭ cu piscul dinapoĭ.

FIG. 7.

Pe vîrtej și perinoc, în dreapta și în stânga caruluĭ, este așezat *podul caruluĭ*, făcut din scândurĭ (blănĭ) saŭ *pomostine.*

Din ambele părțĭ ale caruluĭ, răzîmate, la căpătâie, de vîrtej și de perinoc, sunt așezate *loitrele* [1]).

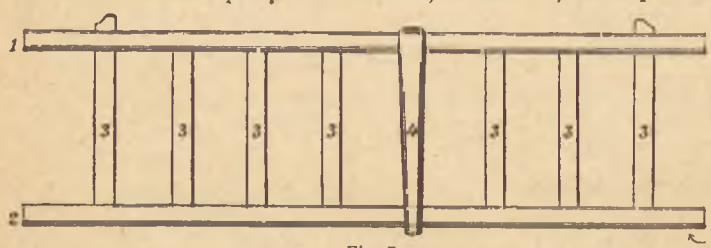

Fig. 7.

Loitra are forma uneĭ scărĭ așezate în lat.

Loitrele alcătuesc lăturile caruluĭ.

1—1. *Carîmbul de sus, suletele, loitretul, drăghinarul de sus, drucul de sus* saŭ *carîngul.*

2—2. *Carîmbul de jos* (și aceleași denumirĭ ca maĭ sus).

3—3. *Spetezele* (sunt în numĕr de 7, patru înainte și treĭ înapoia cercelului).

4. *Cercelul, scoaba, legătura loitretuluĭ* saŭ *ghermecul.*

FIG. 8.

Loitrele sunt sprijinite de *leuce* ce sunt legate de capetele osiilor. Partea de jos a leuceĭ este de fĭer (un *cercel* saŭ *ochiŭ* de fĭer prins cu o brățară tot de fĭer).

---

[1]) Li se zice și *drăghine* în Moldova de sus.

1. *Leuca*, *leoca* sau *lĭoca* [1]).
2. *Măseoa*, *urechia*, *clencĭul*, *buretele*, *creasta*, *crestuşul leoceĭ*, *botul*, *nodul*, *copilul de jos*, *cĭocul leoceĭ*, *umĕrul leoceĭ*, *gâtul de leocă*, *cĭoculeţul* sau *ceafa*.

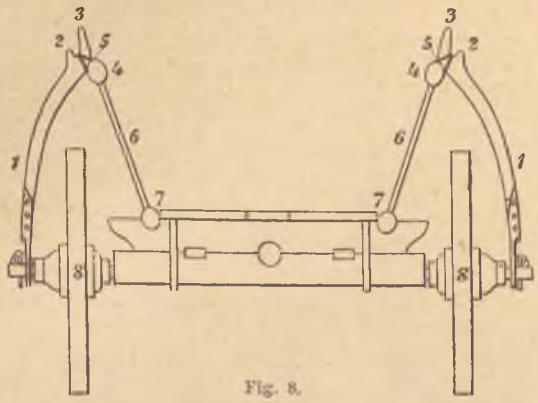

Fig. 8.

3. *Cĭocul*, *clobanţul*, *căcĭula*, *vîrful*, *căpătul*, *cârmogul*, *copilul de sus* sau *copilul leuceĭ*.
4. *Carîmbul de sus*.
5. *Rânca*, *postorunca* sau *runcul*.
6. *Speteaza loitreĭ*.
7. *Carîmbul de jos* [2]).
8. Roata.

In unele localităţi din Muntenia, partea de fĭer ce îmbracă partea de jos a leuceĭ se numesce *pleviţă*.

Când leuca e legată de carîmbul de sus cu teiŭ sau cu o nuĭa, această legătură se numesc *gânj* sau *gujbă*; ’ĭ se zice în Muscel, Argeş şi Olt, *peteucă* sau *petĭocă*.

FIG. 9.

Loitrele nu alcătuesc de cât părţile laterale ale caruluĭ. Une-orĭ carul se închide în partea dinainte şi în partea dinapoĭ, cu nisce *funduri*, *fundătorĭ* sau *înfundătorĭ* ţinute de răscoale.

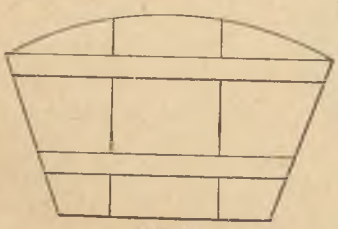
Fig. 9.

Aceste funduri au două forme.

Forma cea d’ântêiŭ (fig. 9) este maĭ puţin întrebuinţată. E compusă din scânduri (blănĭ) legate între ele cu două *stinghiĭ*, *fălcele*, *chingĭ*, *speteze* sau *curmezişurĭ* de lemn.

FIG. 10.

A doua formă, maĭ des întrebuinţată, este acea represintată în fig. 10. Se numesce *şuşlete*, *şişlet*, *codîrlă*, *chelnă*, *chilnă* sau *scarilă*, şi se compune din:

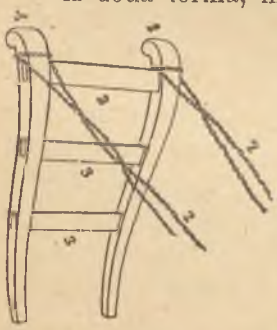
Fig. 10.

1—1. *Cotoaiele*, *cotocĭi*, *cotogĭi*, *stîlpuşorĭi*, *mânuşile* sau *mânile şuşletuluĭ*.

2—2. *Tînzătorile*, *întinzătorile*, *lambile*, *tărîncĭi*, *lănţuşurile*, *lanţurele*, *băierele*, *curmeiele*, *gujbele*, *gânjurile* sau *brăcirĭi*.

3—3—3. *Spetezele* (li se zice *blănĭ* când sunt maĭ late).

Sunt două codîrle la car, una dinainte şi una dinapoĭ.

---

[1]) Speteaza de care e legată leuca se numesce în Dolj *chilimie*.

[2]) In Moldova de sus se pune une-orĭ câte-un drug de lemn zis *lăturaş* d’a-lungul carîmbilor; se leagă de carîmb cu gânjurĭ.

FIG. 11, 12, 13 şi 14.

Când se pun în car lucruri ce ar putea să alunece printre spetezele loitrelor se înlocuesc loitrele prin nisce părţi de scânduri, zise şi *scoarţe*, sprijinite de *stinghii*, *fălcele* sau *chingi* (fig. 11), sau prin nisce părţi de nuĭele împletite zise *lese* [1]) (fig. 12).

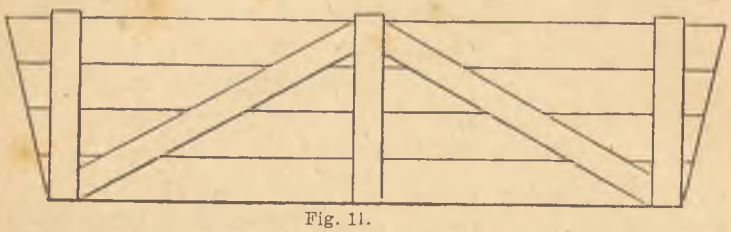

Fig. 11.

Câte-o-dată, maĭ ales pentru căratul zarzavaturilor şi a poamelor, se întrebuinţează o împletitură de nuĭele [2]) ce înlocuesce loitrele şi codîrlele şi se numesce *coş* (fig 13).

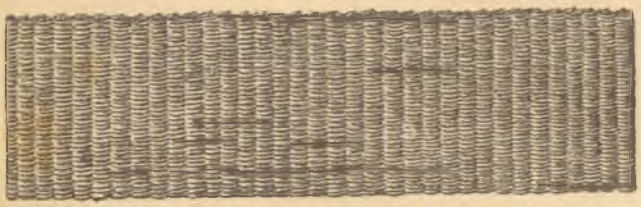

Fig. 12.

In unele părţi muntoase, în loc, de *lese*, se întrebuinţează un fel de păreţi, făcuţi din coaje de copacĭ.

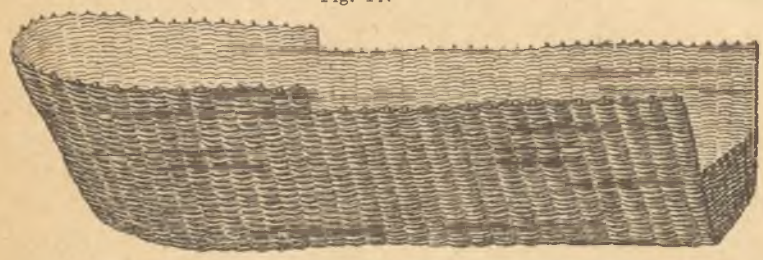

Fig. 13.

Tot-d'auna însă partea dinainte şi partea dindărăt a loitrelor se închide cu câte un drug de lemn prevĕzut cu două *dălţituri* sau *găuri*, zise *urechi*, ce intră în carîmbiĭ de sus.

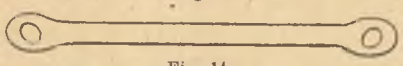

Fig. 14.

Acest drug se numesce *răscol* [3]) (fig. 14).

FIG. 15.

De piscul caruluĭ este legat proţapul, ĭar de capătul liber al proţapuluĭ este prins jugul.

1—1. *Proţapul.*

2. *Japiţa*, *joapiţa*, *janchiţa*, *janghiţa*, *jimbiţa* sau *jampiţa*. Când partea ridicată din proţap nu este dintr'o bucată, ĭ se zice *cătuşă* sau *hărmăsar*.

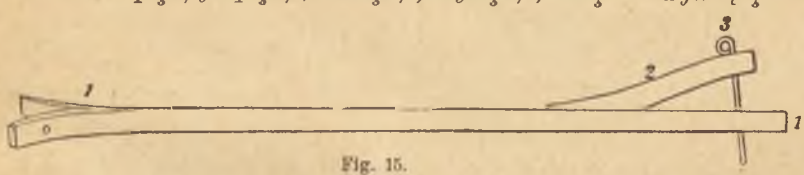

Fig. 15.

3—3. *Cuiul japiţeĭ*, *ciocălteul*, *cuiul prin jug* sau *tegliciul* [4]).

---

[1]) In Putna se zice *leşĭ*.

[2]) Impletitura se face, pe *ţeruşĭ* sau *fusceĭ*, din *nuĭele*, *nuĭeluşe*, *mladă*, *mlădiţă* sau *răchiţică*.

[3]) De aci vine vorba: *a trecut peste răscoale*, adică: *s'a trecut cu.*

[4]) In Moldova de sus se numesce *hărmăsărel* cuiul cel lung ce prinde cătuşa de proţap şi se prelungesce pînă la pământ de ţine jugul ridicat.

FIG. 16.

Jugul este legat de proţap prin un cuiŭ de fier. Este compus din părţile următoare :

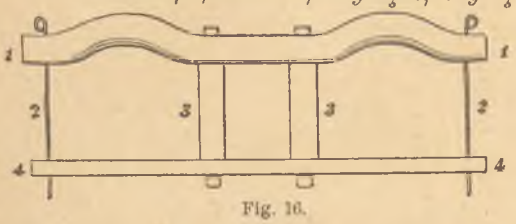

Fig. 16.

1—1. *Ceafa, cerbicea, cerghişul, cerghişa, cerghicea, jugul, butucul jugului, sulul jugului, grindeiul jugului* saŭ *drugul de jug.*

2—2. *Resteul* saŭ *răsteul.*

3—3. *Bulfeul, bâlfeul, bolfeul* [1]), *lopăţica, fiularul* saŭ *jigla.*

4—4. *Policĭoara, lopăţica, podhorniţa, pohodnicĭoara* şi *preghiţa.*

FIG. 17.

Când, în loc de doĭ boĭ, se înjugă patru, se adaogă la proţap un alt proţap zis *tanjală, tanjeală* saŭ *tanjăloiŭ.*

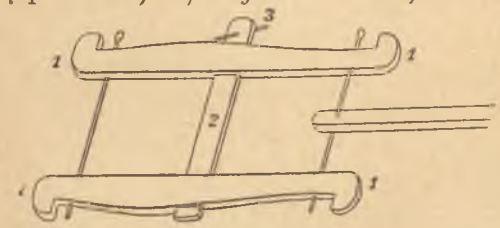

Fig. 17.

Tanjala se leagă de proţap prin o parte de lemn ce se numesce *cârcea;* câte-o-dată se leagă de un lanţ ce se numesce *cârcea de fier* saŭ *zale.*

1—1—1—1. *Fălcelele, lopăţelele* saŭ *fofezele cârceeĭ.*

2. *Lopăţica, speteaza, bulfeul cârceeĭ, crucea cârceeĭ, jigla, stinghia, scăluşul* saŭ *popul cârceeĭ.*

3. *Cuiul lopăţeleĭ.*

FIG. 18 şi 19.

Ţăraniĭ ţin *păcura* saŭ *dohorul* cu care ung osiile într'un vas de lemn saŭ de scoarţă numit *păcorniţă* (fig. 18). Dohorul se extrage din scoarţa de mesteacăn. Păcorniţa se atârna de carîmbul de jos între roţi.

Fig. 18.

Fig. 19.

Pentru unsul osiilor ţăraniĭ întrebuinţează un băţuleţ cu o cârpă la un capăt, numit *feleştiuc.*

Postĕucă (fig. 19) se numesce un cĭot de lemn de care se reazimă osia când se unge.

Câte-o-dată, spre a da maĭ multă tărie caruluĭ ce nu are crucĭ, se leagă partea dinainte cu cea dinapoĭ cu o fringhie. In casul acesta se zice, în Moldova, că se *strunesce* carul, ĭar fringhia se numesce *strună*, şi *strunéală* lemnul cu care se strînge. Părtea din fringhie ce este învălătucită în jurul limbeĭ furceĭ îĭ se zice *coardă.*

Maĭ sunt care maĭ micĭ de care se înhamă caĭ; sunt în felul celor descrise maĭ sus; maĭ aŭ însă *rescrucĭ* de carĭ sunt prinse şleaurile.

Nomenclatura după judeţe.

FIG. 1.

1. **Roată,** (în toate judeţele).
2. **Obeadă,** (Ilfov, R.-Sărat, Olt, Covurluĭ, Vasluĭ, Tecucĭ, Constanţa, Vlaşca, Teleorman, Prahova, Ialomiţa, Muscel, Dâmboviţa, Buzĕŭ, Brăila, Argeş, Putna, Romanaţĭ, Neamţu, Băcăŭ, Mehedinţĭ, Gorj, Vâlcea, Tutova, Dolj).

[1]) Pluralele acestor cuvinte sunt : *bulfeĭ, bulfee, bolfee* şi *bâlfeĭ.*

Cîolan, (Covurluĭ, Fălciŭ, Roman, Iaşi, Botoşanĭ, Dorohoiŭ, Vasluĭ, Sucĭava, Tulcea).
Năplaţ, (în Oltenia).

3. **Cepĭ**, în toate judeţele.
   Pîslegĭ, **Pîjĭ**, } în Moldova.
4. **Spiţă**, în toate judeţele (în unele părţĭ ale Moldoveĭ se zice *schiţe*).

FIG. 2.

1. **Butuc**, (Bacăŭ, Botoşanĭ, Dorohoĭ, Fălciŭ, Iaşĭ, Muscel, Neamţu, Putna, Roman, Sucĭava, Tecucĭ, Tulcea, Vasluĭ).
   Bute, (Buzĕŭ, Constanţa, R.-Sărat, Tutova).
   Căpăţînă, (Brăila, Covurluĭ, Dâmboviţa, Dolj, Gorj, Ilfov, Mehedinţĭ, Olt, Prahova, Romanaţĭ, Vâlcea, Vlaşca).
   Bucĭum, **Buştean**, } în unele părţĭ.
2. **Osia**, (în toate judeţele).
3. **Stragalie**, (în toate judeţele).
   Ţacalie, (în unele părţĭ).
4. **Opor**, (în Muntenia).
5. **Bleaŭ**, (în toate judeţele).
   Bleav, (Olt).
6. **Bucea**, (în toate judeţele).

FIG. 3 şi 4.

1. **Vîrtej**, (în toate judeţele).
   Băbut, (Vasluĭ, Botoşanĭ).
2. **Gresie**, (Putna, Dâmboviţa, Argeş, Olt, Vâlcea, Romanaţĭ, Gorj, Muscel, Prahova, Ialomiţa, R.-Sărat, Buzĕŭ, Ilfov).
   Perinoc, Tulcea, Bacăŭ, Tutova, Tecucĭ, Vasluĭ, Roman, Neamţu, Iaşĭ, Dorohoĭ, Botoşanĭ, Sucĭava, Fălciŭ, Covurluĭ).
   Scaun, (Constanţa, Dolj, Vâlcea, Brăila, Ilfov).
   Masă, (Mehedinţĭ).
   Baargic, (Constanţa).
   Baingic, (Covurluĭ).
3. **Oporniţă**, (în Muntenia).

FIG. 5 şi 6.

1. **Inimă**, (în toate judeţele).
2. **Pisc**, (Bacăŭ, Dâmboviţa, Dolj, Covurluĭ, Buzeŭ, Gorj, Mehedinţĭ, Neamţu, Iaşĭ, Prahova, Ilfov, Roman, R.-Sărat, Tecucĭ).
   Chisc, (Botoşanĭ, Dorohoĭ, Fălciŭ, Tulcea, Tutova, Putna, Vasluĭ).
   Furcă, (Muscel, Romanaţĭ, Teleorman, Vâlcea, Vlaşca).
   Gruiŭ, (Botoşanĭ).
   Fălcele, (Botoşanĭ, Dorohoĭ, Tulcea, Tutova).
3. **Urechile proţapuluĭ**, (în toate judeţele).
4. **Proţap**, (în toate judeţele).
5. **Lisiţe saŭ leşiţe**, (Buzeŭ, Constanţa, Dolj, Ialomiţa, Muscel, Olt, Romanaţĭ, Ilfov, Vâlcea, Vlaşca).
   Furculiţe, (Bacăŭ, Roman, R.-Sărat, Tecucĭ, Tutova, Putna).
   Gemănărĭ, (Botoşanĭ, Covurluĭ, Dorohoĭ, Fălciŭ, Iaşĭ, Sucĭava, Tulcea, Vasluĭ).
   Ciorobăriţe, (Mehedinţĭ).
6. **Cuiŭ din urechĭ**, (în toate judeţele).
   Huludeţ, (Iaşĭ).
7. **Cruce**, (în toate judeţele).
8. **Lambĭ** saŭ **lambe**, (Bacăŭ, Buzeŭ, Botoşanĭ, Covurluĭ, Dorohoĭ, Fălciŭ, Ialomiţa, Iaşĭ, Muscel, Neamţu, Olt, Prahova, Roman, R.-Sărat, Sucĭava, Tecucĭ, Tutova, Putna, Vasluĭ).

Vătraie, (Olt, Teleorman, Mehedinți).
Intinzătorĭ, (Dâmbovița, Ilfov).
Tînzătorĭ, (Muscel).
Lanțurĭ, (Constanța, Dolj, Romanați).
Lănțușurĭ, (Vâlcea).
Costișurĭ, (Muscel, Teleorman).

9. **Splină**, (Buzeŭ, Bacăŭ, Botoșanĭ, Constanța, Covurluĭ, Dâmbovița, Dorohoĭ, Fălciŭ, Ialomița, Iașĭ, Ilfov, Prahova, Roman, R.-Sărat, Tutova, Tulcea, Vasluĭ, Putna).
Brăcinar, (Dâmbovița, Dolj, Gorj, Mehedințĭ, Muscel, Romanați, Teleorman, Vâlcea, Vlașca).
Brănișor, (Olt).
Coardă, (Tutova).

10. **Crucea dinapoĭ**, (în Muntenia).
Scară, (în Moldova).
Măgărița, (în Mehedinți).

FIG. 7.

1. **Scândurĭ** saŭ **blănĭ**, (în Muntenia).
Pomostine, (în Moldova).
2. **Loitră**, (în toate județele).
Drăghin, (în Moldova de sus).
3. **Carîmb**, în toate județele).
Sulete, (Gorj, Vâlcea).
Loitret, (Mehedinți).
Draghinar, (Dorohoĭ, Iași, Sucĭava).
Druc, (Botoșanĭ, Constanța, Sucĭava).
Carîng, (Fălciŭ).
4. **Spetează**, (în toate județele)
5. **Cercel**, (Botoșanĭ, Buzeŭ, Dâmbovița, Dorohoĭ, Ialomița, Ilfov, Roman, R.-Sărat, Tecucĭ, Vasluĭ).
Ghermec, (Muscel).
Spetează din mijloc, (Argeș, Dolj).
Lopățică, (Sucĭava).

FIG. 8.

1. **Leucă**, (Ilfov, Sucĭava, Botoșanĭ, Iașĭ, Neamțu, Roman, Vasluĭ, Tecucĭ, Prahova, Muscel, Bacăŭ, Gorj, Mehedinți, Vâlcea, Romanați, Dolj, Argeș, Putna).
Leocă, (Covurluĭ, Fălciŭ, Buzeŭ, R.-Sărat, Ialomița, Muscel, Olt, Dâmbovița, Constanța).
Lĭocă, (Tulcea).
2. **Măsea**, (Neamțu).
Urechie, (Fălciŭ, Botoșanĭ, Olt, Putna).
Clenciŭ, (Botoșanĭ).
Burete, (Mehedinți).
Creastă, (Brăila).
Crestuș, (Vlașca, Argeș).
Bot, (Tutova, Mehedinți, Romanați).
Nod, (Tulcea).
Gât, (Dolj).
Copil, (Dâmbovița).
Cĭoculeț, (Ilfov).
Umĕr, (Muscel, Mehedinți, Romanați).
Ceafa leucĕĭ, (Gorj).
3. **Cĭoc**, (Ilfov, R.-Sărat, Tutova, Gorj, Vâlcea).
Clobanț, (Neamțu).
Căcĭulă, (Bacăŭ).
Vîrf, (Botoșanĭ, Ialomița, Dolj, Tulcea, Putna).

Capăt, (Covurluĭ, Botoşanĭ, Roman, Vasluĭ, Prahova).
Cârmog, (Tecucĭ).
4. **Rîncă**, (în toate judeţele).
Postoruncă, (Tulcea).
Runc, (Dolj, Vâlcea).

FIG. 9.

1. **Fundurĭ**, (Dolj, Gorj, Mehedinţĭ, Roman, Romanaţĭ, Tulcea, Vâlcea, Ilfov, Vlaşca).
Fundătorĭ, (Bacău, Constanţa, Covurluĭ, Dorohoĭ, Fălciu, Ialomiţa, Neamţu, Prahova, R.-Sărat, Tecucĭ, Tutova, Putna, Brăila).
Infundătorĭ, (Botoşanĭ, Dâmboviţa, Sucĭava, Vasluĭ).
2. **Stinghiĭ**, (Constanţa, Covurluĭ, Dâmbovita, Dolj, Gorj, Mehedinţĭ, Prahova, Romanaţĭ, R.-Sărat, Tecucĭ, Tulcea, Vâlcea, Ilfov, Vlaşca, Putna, Brăila).
Fălcele, (Bacău, Dorohoĭ).
Chingĭ, (Botoşanĭ, Fălciu, Neamţu, Roman, Sucĭava, Tutova, Vasluĭ).
Speteze, (Ialomiţa).
Curmezişurĭ, (Teleorman).

FIG. 10.

1. **Şuşlet**, (Argeş, Dolj, Olt, Vâlcea, Vlaşca).
Şişlete, (Gorj, Mehedinţĭ).
Chelnă, (Bacău, Botoşanĭ, Iaşĭ, Neamţu, Sucĭava, Tutova, Vasluĭ).
Chilnă, (Brăila, Fălciu, Putna, R.-Sărat, Tecucĭ).
Codîrlă, (Constanţa, Dâmboviţa, Ialomiţa, Ilfov, Prahova, Tutova).
Scarilă, (Muscel).
2. **Cotoaie**, (Buzeu, Brăila, Dâmboviţa, Ialomiţa, Ilfov, Prahova, R.-Sărat, Tecucĭ).
Cotoĭ, (Muscel).
Cotocĭ, (Argeş, Olt).
Cotogĭ, (Mehedinţĭ).
Stîlpuşorĭ, (Dorohoĭ).
Mânuşĭ, (Vasluĭ).
Mânĭ, (R.-Sărat, Bacău, Neamţu, Tecucĭ, Tutova).
3. **Tinzătorĭ**, (Muscel).
Intinzătorĭ, (Brăila, Dâmboviţa, Prahova).
Lambĭ, (Constanţa, Tulcea).
Brăcirĭ, (Vâlcea).
Tărîncĭ, (Dorohoĭ).
Lănţuşurĭ, (Argeş, Ilfov, Olt, Vlaşca).
Lanţurĭ, (Buzeu, Ialomiţa, Sucĭava).
Baĭere, (Fălciu).
Curmeie, (Vasluĭ).
Gujbe, (Mehedinţĭ).
Gânjurĭ, (Botoşanĭ).

FIG. 11, 12, 13 şi 14.

1. **Chingĭ**, (în Moldova).
Fălcele, (în Moldova).
Stinghiĭ, (în Muntenia).
2. **Lese**, (în toate judeţele).
3. **Coş**, (în toate judeţele).
4. **Răscol**, (în toate judeţele).

FIG. 15.

1. **Proţap**, (în toate judeţele).
2. **Japiţă**, (Argeş, Dolj, Olt, Teleorman, Vlaşca, Vâlcea, Gorj, Mehedinţĭ, Muscel, Romanaţĭ).

Joapiță, (Prahova).
Janchiță, (R.-Sărat, Covurluĭ, Buzeŭ, Tutova, Putna).
Janghiță, (Brăila, Tecucĭ).
Jimbiță, (Tulcea).
Jampiță, (Prahova, Buzeŭ, Ilfov, Brăila, Dâmboviţa, Ialomiţa).
Cătușă, (Sucĭava. Fălciŭ, Covurluĭ, Vasluĭ, Botoșanĭ, Dorohoĭ, Iașĭ, Roman, Mehedinţĭ, Neamţu, Bacăŭ, Tutova).
3. **Hărmăsar**, (Bacăŭ, Tecucĭ).
Cĭocălteŭ, (Vâlcea, Dolj, Gorj, Mehedinţĭ, Romanaţĭ).
Tegliciŭ, (Romanaţĭ).
4. **Hărmăsărel**, (Dorohoĭ, Vasluĭ).

FIG. 16.

1. **Ceafă**, (Argeș, Brăila, Dâmboviţa, Constanţa, Ialomiţa, Ilfov, Gorj, Muscel, Olt, Prahova, Vâlcea, Vlașca).
Cerbice, (Botoșanĭ, Covurluĭ, Iașĭ, Roman, Neamţu, Tecucĭ, Tutova).
Cerghice, (Bacăŭ, Dorohoĭ, R.-Sărat).
Cerghiș, (Buzeŭ, R.-Sărat).
Cerghișă, (Tulcea).
Jug, (Sucĭava, Tulcea, Vasluĭ).
Butuc, (Fălciŭ).
Sul, (Mehedinţĭ).
Grindeiŭ, (Dolj).
Drug, (Romanaţĭ).
2. **Resteŭ**, (în toate judeţele).
3. **Bulfeŭ**, (Argeș, Brăila, Buzeŭ, Covurluĭ, Dâmboviţa, Fălciŭ, Ialomiţa, Ilfov, Muscel, Olt, Prahova, Putna, R.-Sărat, Tulcea, Vlașca).
Bolfeŭ, (Bacăŭ, Neamţu, Tecucĭ, Tutova, Vasluĭ).
Bălfeŭ, (Constanţa).
Lopăţică, (Botoșanĭ, Dorohoĭ, Iașĭ, Roman, Sucĭava).
Fiular, (Gorj).
Jiglă, (Dolj, Mehedinţĭ, Romanaţĭ, Vâlcea).
4. **Policĭoară**, (Brăila, Buzeŭ, Covurluĭ, Constanţa, Dâmboviţa, Fălciŭ, Ialomiţa, Ilfov, Muscel, Prahova, Roman, R.-Sărat, Romanaţĭ, Tutova, Vlașca).
Poliță, (Argeș, Bacăŭ, Gorj, Olt, Putna, Tulcea).
Lopăţică, (Neamţu, Vasluĭ).
Podhorniță, (Botoșanĭ, Dorohoĭ, Iașĭ).
Pohodnicĭoară, (Iașĭ).
Preghiță, (Tecucĭ).

FIG. 17.

1. **Tânjală**, (în toate judeţele afară de cele patru următoare).
Tânjeală, (Romanaţĭ, Argeș, Olt, Mehedinţĭ).
Tânjaloiŭ, (Bacăŭ).
2. **Cârcea**, (în toate judeţele),
3. **Fălcele**, (Roman, Iașĭ, Botoșanĭ, Vasluĭ, Neamţu, Bacăŭ, Dorohoĭ, Tecucĭ).
Lopăţică, (Roman, Iașĭ, Botoșanĭ, Neamţu, Dorohoĭ).
Fofeze, (Mehedinţĭ, Covurluĭ, Dâmboviţa).
4. **Speteze**, (Gorj, Covurluĭ, Fălciŭ, Dâmboviţa, Romanaţĭ, Tecucĭ).
Bulfeul cârceeĭ, (Olt, Vasluĭ, R.-Sărat, Bacăŭ, Ialomiţa, Brăila, Tulcea).
Crucea cârceeĭ, (Prahova, Sucĭava).
Jiglă, (Vâlcea, Dolj, Mehedinţĭ, Romanaţĭ).
Stinghia cârceeĭ, (Argeș).
Cĭocâlteŭ, (Gorj, Mehedinţĭ).
Popul cârceeĭ, (Constanţa).
Scăluș, (Mehedinţĭ).

SANIA

SANIA

In toate părţile României, ţăranii în loc de căruţe se slujesc iarna de sănii.

Sania este întreagă de lemn şi trasă de boi.

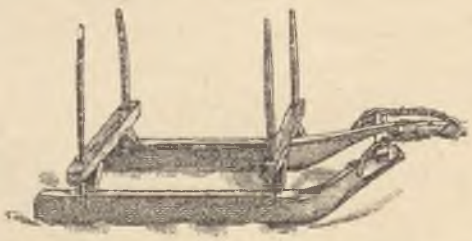

Iată părţile din care se alcătuesce sania.

a) Nisce *tălpi* pe care alunecă sania pe zăpadă; după localităţi li se zic *plăşi*, *fălcele*, *tălpeţi* şi *tălpice*. (Fig. 1).

Fig. 1.

b) Tălpile sunt legate între ele de nisce scânduri groase zise *oplenĭ*, *oplene*, *scaune* saŭ *slaiurĭ*. (Fig. 2).

Fig. 2.

Fig. 3.

c) De tălpĭ sunt prinse nisce *picĭoare* care se încheie în oplenĭ; aceste picĭoare se maĭ numesc *mânĭ* saŭ *mănuşĭ*. (Fig. 3).

d) In oplenĭ maĭ sunt două găurĭ în care se înţepenesc nisce *ţăpĭ* (Fig. 4), zise şi *ţepĭ*, *ţepuşĭ* saŭ *ţepuşeĭ*, ce slujesc a ţine lucrurile de cărat. (Fig. 5).

e) De opleanul dinainte se leagă *piscul*, zis şi *chisc*, *limbă* saŭ *splină*. (Fig. 6).

f) Crucişŭ peste pisc şi prins de el, se află *botul*, zis şi *hobotul*, *obotul*, *crucea*, *crucile*, *botniţa* saŭ *obădul*. (Fig. 7).

Fig. 4.

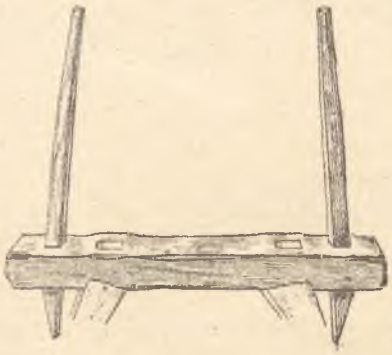

Fig. 5.

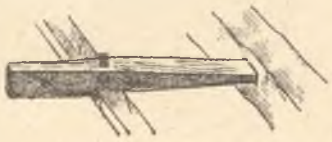

Fig. 6.

Fig. 7

g) De vîrful pisculuĭ se leagă *proţapul*. (Fig. 8).

h) Proţapul se prinde de pisc cu un cuiŭ de lemn, zis *cuiu prin urechĭ*.

i) Spre a se ţine maĭ strună legătura dintre proţap cu sania se strunesce cu o funie zisă *apărătoare*, *cetlău*, *legătură*, *gânj*, *coardă*, *lambă*, *vlăĭoagă*, *lănţuş* saŭ *prăjină*. (Fig. 9).

Fig. 8.

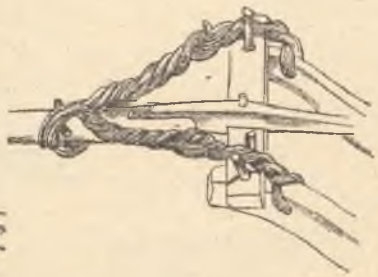

Fig. 9

Pentru părţile proţapuluĭ a se vedea la **car** (p. 16).

In unele judeţe, tălpile sunt legate de a-dreptul de proţap prin două blănĭ zise în Dolj *strucĭ*, ce sunt prinse cu un cuiŭ numit *măsea*.

Partea dinainte a tălpeĭ ce este ridicată se chĭamă în Moldova *Bour*, ĭar partea de dinapoĭ se chĭamă *călcâiŭ*.

Nomenclatura după judeţe.

1. **Talpă**, (Bacău, Botoşanĭ, Brăila, Covurluĭ, Fălciŭ, Iaşĭ, Neamţu, Roman, R.-Sărat, Sucĭava, Tecucĭ).
   Plăşĭ, (Romanaţĭ, Teleorman, Tulcea, Vâlcea).
   Tălpicĭ, (Argeş),
   Fălcele, (Buzeŭ, Constanţa, Prahova).
   Tălpeţĭ, (Dolj, Mehedinţĭ).
2. **Oplenĭ**, (Argeş, Brăila, Dâmboviţa, Prahova, Roman, R.-Sărat, Teleorman, Vâlcea).

Oplene, (Bacău, Botoşanĭ, Constanţa, Covurluĭ, Fălciŭ, Iaşĭ, Neamţu, Sucĭava, Tecucĭ, Tulcea).
Scaune, (Dolj, Mehedinţĭ).
Slaiurĭ, (Buzeŭ).
3. **Picĭoare,** (în toate judeţele).
Mânĭ, (Buzeŭ, Mehedinţĭ).
Mănuşĭ, (Teleorman, Tulcea).
5. **Ţăpĭ,** (Vălcea).
Ţepĭ, (Mehedinţĭ, Romanaţĭ).
Ţepuşĭ, (Argeşĭ, Bacău, Botoşanĭ, Constanţa, Covurluĭ, Dâmboviţa, Iaşĭ, Neamţu, Sucĭava).
Ţepuşeĭ, (Brăila).
6. **Limbă,** (Mehedinţĭ, Romanaţĭ, Tecucĭ, Teleorman, Vâlcea).
Pisc, (Bacău, Brăila, Buzeŭ, Dâmboviţa, Prahova, Roman).
Chisc, (Botoşanĭ, Covurluĭ, Iaşĭ, Neamţu, R.-Sărat, Tulcea).
Splină, (Constanţa).
7. **Bot,** (Argeş, Teleorman, Vâlcea).
Obot, (Brăila, Dâmboviţa, Prahova).
Hobot, (Bacău, Covurluĭ, Fălciŭ, Teleorman, Tulcea).
Cruce, (Constanţa, Botoşanĭ, Iaşĭ, Neamţu, Roman, Sucĭava).
Botniţă, (Buzeŭ, Mehedinţĭ, Prahova).
Obăd, (R.-Sărat).
8. **Ăpărătoare,** (Vâlcea).
Cetlaŭ, (Brăila).
Legătură, (Dâmboviţa).
Gânj, (Bacău, Botoşanĭ, Iaşĭ, Roman).
Coardă, (Sucĭava).
Lambă, (Neamţu).
Vlăĭoagă, (Buzeŭ).
Lănţuş, (Teleorman).
Prăjină, (R.-Sărat).

Sancŭ. Un fel de sanie de caĭ saŭ de boĭ, desfăcută alcătuită din două părţĭ: Opleanul de dinainte cu tălpĭ are pe dînsul pus un fel de perinoc, şi-i bortit la mijloc. Prin acea bortă se pune un cuiŭ asemănător cu acel de prin drieurĭ de la căruţe. De acest fel de perinoc se leagă alt oplean cu tălpĭ, prin niste lemne lungĭ asemănătoare hulubelor. Capetele de dinainte se leagă de perinocul amintit; iar celelalte capete sînt făcut ca niste tălpĭ de sanie. Această parte din urmă, poate fi maĭ lungă — dacă slujeşte la cărarea lemnelor lungĭ din pădure — eşĭ maĭ scurtă, şi poate sluji ca sanie de dus la târg la moară...

Alvasiliu învăţător pensionar din Tătăruşĭ
Jud. Baca.

Piatra Neamţ, 30 Septemvrie 1936.

BOUL ŞI VACA

BIBLIOTECA
DOCUMENTARĂ
ORAŞUL PIATRA NEAMŢ

BOUL ŞI VACA

Sunt *boĭ de câmp*, marĭ, lungĭ în trup, cornacĭ şi maĭ molaticĭ, şi *boĭ de pădure* maĭ mărunţĭ, maĭ ĭuţĭ şi maĭ închişĭ la pĕr.

In judeţul Mehedinţĭ se numesc *boĭ înfundaţĭ* (vacĭ înfundate) ceĭ carĭ sunt maĭ trupeşĭ şi cu coarne potrivite; ĭar *boĭ măgerescĭ* ceĭ carĭ sunt 'nalţĭ, lungĭ, subţirĭ şi cu coarnele foarte lungĭ.

In judeţul Dolj se deosibesc treĭ feluri de boĭ: 1) *boiĭ câmpenescĭ*, carĭ sunt mijlociĭ la 'nălţime şi voĭnicĭ; 2) *boiĭ ungurenĭ*, marĭ, cu coarnele lungĭ şi întinse în lăturĭ, plăpânzĭ şi corciĭ, adică cer o îngrijire deosebită; 3) *boiĭ muntenescĭ*, mărunţĭ şi puţinĭ la putere.

Vacile nu se deosibesc de cât în vacĭ *bune de lapte* şi *rele de lapte*.

După faţa pĕruluĭ se dă bouluĭ felurite denumirĭ, şi anume:

Bălan (fem. *bălaie)*, când e alb la pĕr; în judeţul Dolj se zice *albişor*.

Plăvan (fem. *plăvană)*, când e alb închis bătênd în galben, adică când pĕrul i e plăviţ.

Roşiŭ (fem. *roşie*), *roşcat* (fem. *roşcată)*, când are pĕrul roşiŭ cum l'aŭ boiĭ străinĭ.

Ursiu (fem. *ursie)*, când are pĕrul cam roşiu în felul blăneĭ ursuluĭ.

Lupan (fem. *lupană)*, când are pĕrul ca lupul, şi alb la urechĭ şi la nărĭ.

Roşietic (fem. *roşietică)*, când are pĕrul roşiu cu alb în doĭ perĭ.

Galben curat, când pĕrul e auriŭ.

Murg saŭ *murgoiŭ* (fem. *murgă)*, când e negru bătênd în roşiu.

Porumb (fem. *porumbă)*, deschis saŭ închis, când are pĕrul vineţiŭ (suriŭ) deschis saŭ închis.

Negru (fem. *neagră)*, când e negru la pĕr.

Florean (fem. *floreană)*, când, fiind porumb la pĕr, are pete albe saŭ negre.

Hulub (fem. *hulubă)*, când e suriŭ deschis ca guşa porumbuluĭ maĭ ales în partea de dinapoĭ.

Muhurel, (fem. *muhurelă)*, când pĕrul, maĭ ales în partea de dinainte, e negru.

Tărcat (fem. *tărcată)*, când, fiindu-ĭ pĕrul negru, are marĭ pete albe saŭ de alte feţe.

Bălţat (fem. *bălţată)*, când are pe spate pete marĭ maĭ deschise printre pĕrul maĭ închis.

Inspicat (fem. *inspicată)*, când pĕrul, negru, murg saŭ porumb, este amestecat cu perĭ albĭ.

Prian (fem. *priană)*, când are pete albe printre cele porumbe. In judeţul Gorj acestuĭ boŭ i se zice *priu* (fem. *prie).*

Maĭ sunt câte-va denumirĭ ca *Caramanul* (fem. *caramană)*, dată bouluĭ celuĭ cu pĕrul negru în judeţul Brăila; *Vinăt alburiŭ*, dată în Tulcea aceluia care e porumb deschis; *Rujan*, dată în Dolj aceluia ce e roşcat; *Ghilan*, dată în Botoşanĭ aceluia ce pe lângă un pĕr închis are dungĭ albe.

In sfîrşit, se zice că un boŭ e *cudalb* saŭ *codalb* când are canaful (şfichiul) coadeĭ alb, că e *ciacîr* când împrejurul luminelor ochilor are un cearcan alb, şi că e *breaz* când are o dungă albă pe bot.

Coarnele [1]), după întorsăturile lor, ĭaŭ felurite denumirĭ.

Li se zice:

Grebleşe, când sunt întoarse ca grebla;
Lateşe, când sunt în lăturĭ şi pe spate;
Teşe, când sunt aduse de tot pe spate;
Butace, când sunt scurte şi groase;
Ţăpoase, când sunt maĭ lungĭ şi ascuţite ca la ţapĭ;
Ilace, când sunt întinse în lăturĭ;
Pleşe, când un corn este în sus şi cel-l'alt în jos;
Imbelcĭugate, când sunt întoarse înăuntru;
Flencheşe, când unul din coarne e plecat de la jumătate în spre ochĭ;
Sucite, când nu sunt amîndouă întoarse tot într'un fel;
Ghioaşe, (Tutova), când coarnele sunt albe curat.
Rădaşcate, (Vasluĭ), când seamănă cu coarnele rădaşcăĭ.

Dacă 'ĭ lipsesce bouluĭ un corn 'ĭ se zice în Muntenia că e *ciut* de un corn, ĭar în Moldova că e *şut* de un corn; expresiunea e maĭ des întrebuinţată pentru vacă: *ciută* şi *şută* de un corn.

In judeţul Prahova se zice şi *ciutac* (fem. *cĭutacă)* de un corn; în Brăila *cĭonc* (fem. *cĭoancă)*; în Mehedinţĭ *certat* (fem. *certată);* în Vâlcea *melcit* (fem. *melcită);* ĭar în Vlaşca se întrebuinţează şi cuvîntul *cĭul* (fem. *ciulă).*

In judeţul Tutova se zice că un boŭ e *puternic* când are fruntea lată.

Se zice că un boŭ e *bun de jug* când are cerbicea şi bărbia desvoltate. *Mârţoage* se numesc boiĭ care aŭ gâtul subţire, capul mare, cerbicea şi bărbia nedesvoltate.

---

[1]) Partea osoasă dinăuntrul cornuluĭ se numesce *melciŭ;* partea din afară se numesce *toc.*

Se zice că boul e *ciumpav de coadă, berc de coadă* sau *ciopârtac* când are coada mai scurtă sau când ’i lipsesce canaful (şfichiul).

Se zice de un bou care e stricat la şold din lovire că e *şoldit;* dacă e stricat la picior se zice că e *şchiop.*

Când şalele sunt încovoiate în partea de jos din lovire se zice că boul e *deşelat;* iar dacă sunt umflate în partea de sus, se zice că e *ghebos, grebănos* sau *cocoşat.*

După vîrsta, ce se află căutând la dinţi, se zice boului:

viţel când suge, *mânzat* când e de un an, şi *gonitor* când ajunge la vîrsta de doi ani, adică la vîrsta de a goni. Apoi se zice *bou de un viţel* când are trei ani, şi aşa mai departe, *de doi viţei, de trei viţei, de patru viţei,* etc.

Gonitorii şi chiar boii de un viţel se mai zic şi *juncani.*

Când se întîmplă ca o vacă să se gonească la o vîrstă de mânzată, se zice că s’a gonit sau că a fătat *de neleapcă.*

Viţeii ajunşi mânzaţi *se întorc* spre a deveni *boi de muncă,* iar nu *tauri (buhai).* Intorsul se face întorcând testiculele şi legând capătul săculeţului cu o aţă de lână ce se desleagă după trei zile. Boii rămaşi defectuoşi de la întoarcere se numesc *rîncăi.*

Când fată vaca, ’i se pune viţeluluĭ un nume:

Duman, Dumana, Lunaea, Marţolea, Jocan, Jocana, Sâmbotica, după numele zilelor septămâneĭ; *Zorilă,* născut în zorĭ de ziuă; *Florean, Floricâ,* născut în ziua de Florii sau cu un păr floran; *Pădurean, Câmpean,* după localitate; *Viorica, Clopoţel, Bujor,* după vremea acestor florĭ.

I se mai dă şi alte nume după forma, părul sau firea luĭ: *Boţolan, Bourean, Hulub, Martin, Medelean, Prian, Plăvan, Tălăşman, Mierean, Lupan, Muhurel, Cerb, Boian, Călin, Zăvoian, Mândrilă, Căprior, Cudalb,* etc.

Vacilor li se zice: *Căpriţă, Miereană, Martină, Gheardană, Hulbiţă, Turturică,* etc.

La urechile vitelor marĭ se fac une-orĭ semne ca şi la oĭ.

Cele mai însemnate sunt: *pişcătură, chişcătură* sau *teşitură,* când li se pişcă puţin vîrful urecheĭ; *retezătură,* când li se face o pişcătură mare; *berbărătură* sau *hărleţ,* când li se face o tăietură în forma unuĭ unghiu drept; *furculiţă,* când pişcătura e în clin sau în unghiu la una din părţile urecheĭ şi mai cu seamă în vîrf; *spîntecătură,* când li se despică urechia; *producică* sau *preduce,* când se face, cu potricala, o gaură în sfîrcul urecheĭ. *Şiitură* se numesce retezătura oblică a urecheĭ; iar *virtej* rotunjirea urechieĭ în vîrf.

Crestatul urecheĭ se numesce *postrungă.*

Boul poate fi:

ĭute, trăgaciu, moale, leneş, beteag de un corn, aprins, hăităş (când merge crăcănat aruncând un picior sau amîndouă de dinapoi în lăturĭ), *săritor, împungător,* etc.; iar vaca poate fi: *plăpândă, sperioasă, lăptoasă, puţină de lapte, hrănace* (mâncăcioasă), *stricătoare, săritoare, fluturatică, împungătoare,* etc.

Băha se numesce năravul bouluĭ când nu vrea să tragă orĭ-câte lovituri ’ĭ s’ar da.

Boul moale se împerechiază cu cel ĭute. Cel moale se pune din stânga la jug şi boiĭ se zice *de către om;* iar cel ĭute se pune din dreapta şi ’ĭ se zice *din*

brazdă. Locul lor nu se mai schimbă. Ţăranul când mână boiĭ le zice *cea, ţală* saŭ *ceală*, ca să meargă la dreapta; ĭar *hăĭsa* saŭ *hăĭs*, ca să meargă la stânga.

Spre a îĭ opri li se zice: *ho! ho! ho! aho! aho!* ĭar spre a da carul înapoĭ li se zice: *ho! chi 'napoĭ!*

Boiĭ şi vacile zac de felurite boale şi anume:

de *boala de sânge (sângeratul* saŭ *sângerătură)*, când trebuie să li se ĭa sânge cu stricneaoa;

de *boala de splină (insplinatul)*, ce se vindecă prin împunsăturĭ în coaste cu sula;

de *corduc* (saŭ *curduc)*, înscorţoşarea limbeĭ, ce le trece cu găinat de gâscă şi untură de porc;

de *dalac*, umflarea splineĭ;

de *broască* saŭ *motoşcă*, umflătură sub falcă;

de *molimă ciuma vitelor* (pesta bovină);

de *ariciŭ* (la picĭor);

de *desculţ* (căderea unghiilor);

de *armurar* saŭ *armurăriţă* (bubă la picĭoarele dinapoĭ);

de *turbă* saŭ *turbare;*

de *vĭermi*, ce se fac în rănile ce le capătă prin împungere vara;

de *treapăd* (diarea);

de *căpuşă* (la bărbie);

de *muşcăturĭ* de şerpĭ şi de nevăstuicĭ (helgĭ);

de *albeaţă* (la ochĭ);

de *crăpatul (gerul) ţiţelor* saŭ de *spuzeală;*

de *tălăŭ* (Covurluĭ) saŭ *tragăn* (Vasluĭ), umflare a pieptuluĭ;

de *mătrice* saŭ *pântecărie;*

de *bolohăneală;*

de *şopârlăiţă;*

de *încuĭetură*, (ce se numesce *ghĭem* în maĭ multe părţĭ).

Se zice că boul *are puhăială* când 'ĭ se face o pojghiţă pe lumina ochilor.

Aceste boale se caută în sate maĭ ales prin descântece. Tot prin descântece se îndreptează vacile *deochiate*, adică acelea care nu staŭ la muls şi acelea carĭ nu primesc viţelul; ĭar un viţel străin tot prin descântece *se supune* la o vacă.

Ţăraniĭ, în adevĕr, dând tutulor boalelor o origină supranaturală, trebuie să caute leacul în descântece. Când, spre pildă, laptele uneĭ vacĭ este amestecat cu sânge, eĭ cred că o rândunică a trecut pe sub vacă şi se zice în Moldova că laptele vine din ţiţe *resfulgite;* leacul nu 'l vor cere ţăraniĭ de la un veterinar, ci de la o babă meşteră [1]).

La muls sunt felurite obiceiurĭ:

Viţeluluĭ 'ĭ se pune o *sgardă* de gât spre a'l putea prinde şi deosebi la

---

[1]) Vara, boiĭ şi vacile sunt bântuite de strechie. Boul când dă strechia în el, fuge cu coada în sus şi aleargă nebun. Credinţa poporuluĭ e că musca ameninţă pe vită cu cuvintele următoare: „ada gavanu să'ĭ vărs borhanu", adică să'ĭ aducă postava (copaia) să'şĭ verse maţele.

muls, ce se face în *găleată* saŭ *şiţar* [1]), *doniţă*, dimineaţa şi seara. Vaca o aşează la muls punêndu-ĭ mâna pe şoldul de sus şi zicênd: *mută vacă;* ĭar spre a o linişti când nu şade, iĭ se zice: *ceas-vacă.*

Pe viţel, care se zice că se îmbală înainte de muls, se mărginesce cu cuvintele *coţĭ* saŭ *coteţ*, lovindu'l peste genunchĭ cu un bĕţişor *(apărător)*, saŭ ţinêndu'l cineva de sgardă, saŭ punêndu'l într'un jug.

Laptele muls îl strecoară prin *sită* saŭ *sitişcă* şi 'l pune la prins în oale ce se acoperă cu nisce capace de lut numite în Moldova *pocrişe*. Oalele prinse *se smântânesc* luând smântâna cu lingura, şi rĕmâne *laptele prins* saŭ *chişleagul*. Din smântână se alege *untul* după ce maĭ întêiŭ o *scoace* (o înfĭerbîntă pe lângă foc). Aceasta se face într'o oală bătênd cu lingura, saŭ la câtimĭ maĭ marĭ în *budalăŭ (putineiŭ)*, bătênd cu roata. Untul se alege *(cocoloşĭ, boloboţĭ)* ce se strînge şi rĕmâne laptele bătut, *zara* [2]).

Din chişleagul scopt (laptele prins înfĭerbîntat pe lângă foc), se scoate brânza şi rĕmâne *zerul*, ce se strecoară prin *strecurătoare* saŭ *strecătoare*. Zerul se ĭa din putineiŭ cu un vas de lemn zis *cupă*, se fĭerbe şi se scoate *urda*.

Se zice că laptele s'a *corăslit* când, la fĭert, se face brânză fiind vasul necurat saŭ că a fost laptele înăcrit. Iar laptele muls întêiŭ după fătare se chĭamă *coraslă*.

Laptele fĭert se covăşesce cu maiŭ spre a face *iaurt* saŭ *lapte acru*.

Oalele se opăresc cu uncrop (apă clocotită), punênd şi frunze de porumb (popuşoiŭ) saŭ de urzicĭ, şi se pun într'un par cu cuie numit *prepeleag*. Iar locul de la câmp unde se strînge laptele de la multe vacĭ se zice *câşlărie*.

Vaca bună de lapte se zice *Vacă mănoasă*, ĭar *Vaca de doniţă* în Moldova. Ea se cunoasce după lungimea coadeĭ al căreĭ vîrf osos ajunge la coatele picĭoarelor, după *fântânică* ce are la pulpă şi după un fel de gropiţe ce se găsesc prin pipăit la buric saŭ la spate; are capul mic, botul ascuţit, coarnele subţirĭ şi sticloase, gâtul subţire, picĭoarele pulpoase sus şi subţirĭ jos; e maĭ pântecoasă, cu ugerul mare fără pĕr şi vinele ţiţelor marĭ.

Laptele smântânos se zice *cu mană;* ĭar când *'ĭ se ĭa mana vaceĭ*, atuncĭ laptele e stricat, vînăt şi nu prinde smântână. Ţăranii cred că mana o ĭaŭ femeile rele. Pe sub ascuns, în zorile zileĭ Sf. Gheorghe, ele înconjoară vaca numaĭ în pĭelea goală, tărâind o strecătoare. Apoĭ îşĭ fac în podul caseĭ o capră de lemn din ulgerul căreia mulg lapte pe când femeile mulg laptele vacilor. Vaca stricată se opresce la poarta femeeĭ ce ĭ-a luat mana şi rage pare că ar cere ceva. Ţăraniĭ cred că vaca se poate îndrepta prin descântece în tărîţe, în cărbunĭ, în floare de soc ce 'ĭ se dă.

De asemenea, spre a nu se prinde vraja luăriĭ de mînă, când vaca fată, 'ĭ se petrece *soartea* (casa) prin butucul uneĭ roţĭ de car; ĭar, spre a avea lapte cu îmbelşugare, soartea se îngroapă la izvor; îngroparea se face adâncă, ast-fel încât să nu mănânce câinĭ soartea. Dacă s'ar întîmpla ca o vacă să o mănânce se zice că ea se usucă.

---

[1]) In Moldova se numesce *găleată* numaĭ vasul în care se mulg oile.

[2]) Unele femeĭ în Moldova zic spre mângâierea copiilor carĭ aşteaptă zara: *„Untul mie, zara ţie, boloboţĭ ca mazerea, şi le sporiŭ ca sariea“.*

PĂRŢILE BOULUI

1. *Cornul*, trupul cornului.
2. *Radăcina* sau *tulpina* cornului.
3. *Vîrful* cornului.
4. *Fruntea.*
5. *Ochii.*
6. *Botul.*
7. *Nările.*
8. *Gura.*
9. *Fălcile.*
10. *Cerbicea*, ceafa.
11. *Grumajii*, gârbiţa.
12. *Urechia.*
13. *Bărbia.*
14. *Pieptul.*
15. *Genunchii*, genunchii.
16. *Glesnele.*
17. *Fluerul* piciorului, *ţurloiul* piciorului.
18. *Unghia*, (copita despicată).
19. *Iea*, *salba*, *guşa.*
20. *Armul* (harmul) de dinapoiu.
21. *Coada.*
22. *Ştichiul* coadei, *canaful* cozei.
23. *Noada.*
24. *Pulpa.*
25. *Crucile şalelor.*
26. *Spinarea.*
27. *Grebănul*, greabănul.
28. *Pântecele.*
29. *Deşertul*, *bărdăhanul.*
30. *Ulgerul* (ugerul).
31. *Ţiţele.*
32. *Pintenul*, *chişiţa* sau *pişiţa.*
33. *Teaca* sau *tiocul* vinei.

Părţile genitale se numesc la taur: *rînca*, *paserea*, *sulacul*, *sulacĭul* sau *sulaticul*; iar la vacă: *fătăcĭune*, *fătătoarea*, *soţia*, *pipota* sau *chipota.*

Părţile dinăuntru ale boului sunt: *mura* sau *rânza*, *bojogii* sau *bojocii* (plămânii) şi *buha*, *bârdanul* sau *borhanul* (stomacul). Cele patru părţi ale stomacului rumegătoarelor se numesc: *ĭerbarul*, *cĭurul*, *ghĭemul* şi *chĭagul.*

PLUGUL

ŞI

UNELTELE ŢĂRANULUI

PLUGUL

Plugul este unealtă de căpetenie a ţăranuluĭ. Cu el lucrează pămîntul, trăgênd brazde lungĭ în moşioara luĭ saŭ în moşia proprietaruluĭ.

Luăm ca tip plugul ce este azĭ maĭ respândit în ţară, în afară de plugurile străine.

Fig. 1.

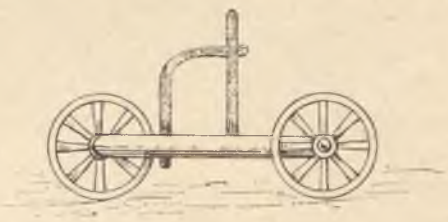

Fig. 2.

Părţile pluguluĭ (fig. 1) sunt :

1. *Cormana*, zis şi în unele părţĭ ale Olteniеĭ *cormanul.*
2. *Fierul mare, fierul lat* saŭ *brăzdarul.*
3. *Fierul lung* saŭ *cuţitul.*
4. *Cormana mică* saŭ *urechia.*
5. *Coarnele* pluguluĭ.
6. *Brăcinarul.*
7. *Bârţa* saŭ *bârsa*, ce ţine plazul.

8. *Plazul* (partea pe care se târesce plugul când lucrează).

In plugurile de care se slujesc ţăraniĭ, *grindeiul* este de lemn (de stejar saŭ ulm). In plugurile străine grindeiul se face de fĭer.

In plugul cel primitiv se numĭa *cucură* o scândură ce resturna brazda, ĭar *cotigă* saŭ *cotiugă* nisce roate (fig. 2) legate între ele prin o osie pe care se răzîma grindeiul. Cotiga se lega de grindeiŭ cu un *potîng* (adică un fel de gânj saŭ belcĭug de pĭele, de fĭer saŭ de nuĭa). Astăzĭ cotiga se face de fĭer şi se leagă de grindeiŭ cu lanţurĭ. Când plugul este tras de patru boĭ se pune, ca la car, o tânjală ce se prinde de proţap cu o cârcea.

Cormana, plazul, cormana mică şi bârţa se numesc *trupiţa plugului.*

Otic se numesce lopăţica (pe moldovenesce hârleţ mic) cu care se curăţă brăzdarul de pămîntul ce se strînge pe el; ĭar *cobîlă* (în Moldova *traglă)* o unealtă alcătuită din două lemne încheĭate la un capăt şi pe care se pune plugul când nu lucrează.

Uneltele de care se maĭ slujesce ţăranul la munca câmpuluĭ, sunt:

1. *Grapa*, *boron*, *boroană* saŭ *boruna* (fig. 3), cu care se sfărâmă bulgăriĭ în urma arăturеĭ şi se acoperă cu pămîntul seminţele semănate prin împrăştiare. Este făcută de chingĭ în care staŭ înfipţĭ colţĭ de fĭer.

Sunt ţăranĭ carĭ întrebuinţează grape făcute din spinĭ saŭ mărăcinĭ (fig. 4).

Spre a sfărâma bulgărĭĭ se întrebuinţează şi *vălătucul* (de lemn saŭ de fĭer).

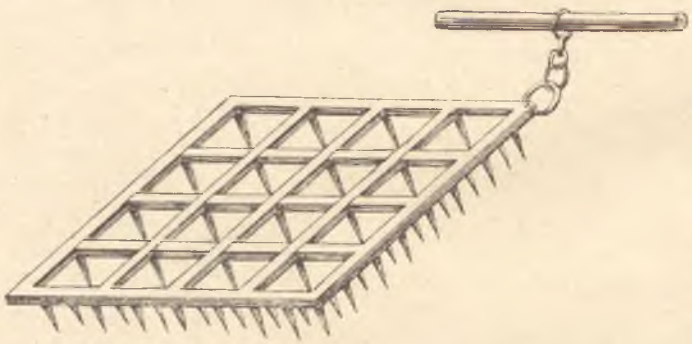

Fig. 3.

Fig. 4.

2. *Lopata* (fig. 5), care este de lemn şi slujesce la vînturatul bucatelor la arie.

3. *Grebla* (fig. 6), ce se întrebuinţează la strîngerea paielor, cocenilor, etc.

Fig. 5.

Fig. 6.

4. *Ţăpoiul* (fig. 7) şi *furca* (fig. 8), cu care se strînge fînul, se cară snopii de grîu, etc.

Fig. 7.

Fig. 8.

5. *Coasa* (fig. 9), ce se întrebuinţează pentru cositul fînului.

Fierul coasei se numesce *custură*, partea ce o ţine de lemn *brăţară*, lemnul *toporîşte* saŭ *coporie*, iar mâna cu care se îndreptează coasa *mănunchiŭ* saŭ *măner*.

Une-orî coasa are în partea de sus (fig. 10) un fel de greblă numită *hreapcă* saŭ *crivea*.

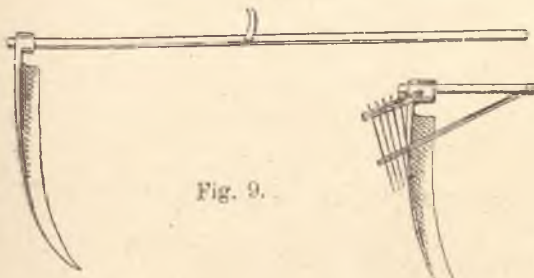

Fig. 9.

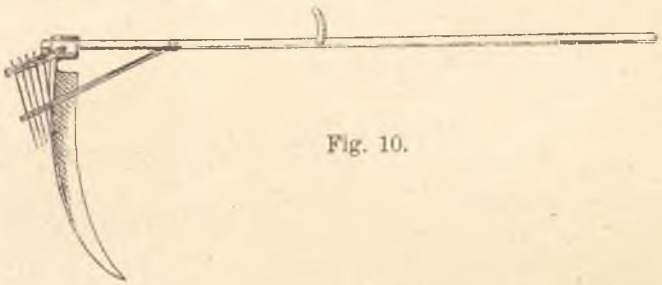

Fig. 10.

6. *Gresia* saŭ *cutea* (fig. 11), se numesce piatra de ascuţit coasa. Ea se ţine într'un *toc* (în Moldova *tioc)* ce se prinde de briŭ cu un cârlig (fig. 12). Când se îndoesce custura se îndreptează bătêndu-o cu un ciocan mic (fig. 13) pe un fel de nicovală zisă *batcă* (fig. 14) ce se înfige în pământ.

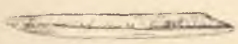

Fig. 11.

Fig. 12.

Fig. 13.

Fig. 14.

7. *Raliţa* saŭ *rariţa*, un fel de plug cu două cormene ce slujesce la învelirea cuiburilor cu porumb.

8. *Sapa* (fig. 15), pentru prăşirea burienelor din porumb şi moşoroitul porumbului la rădăcină.

---

1. Brazdele de iarbă cosită se chiamă *polog*. Pologul uscat se adună cu grebla şi se face *porşorî*, carî se strîng în *căpiţe*, iar acestea se fac *clăi* saŭ *stogurî*.

La clădirea stogului trebuie mai multe *ţepoaie* micî (a), un *ţurchinar* (b) şi un *vîrvar* (c).

In mijlocul stogului se pun *prepelecî* (parî cu cloturî) spre a ţine fînul mai înfoia ca să nu se strice.

Imprejurul stogului se face *ţarc* orî *gard*.

9. *Secera* (fig. 16), pentru tăierea grîuluĭ, orzuluĭ, ovĕzuluĭ, strujenilor de porumb, etc.

10. *Cosorul* (fig. 17), pentru tăiat la vie.

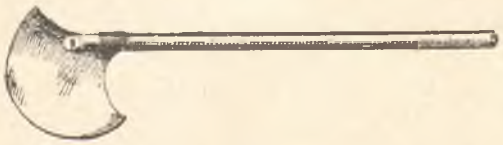

Fig. 15.

Fig. 16.

Fig. 17.

11. *Securea* saŭ *toporul* (fig. 18), pentru tăiat lemne.

12. *Casmaoa* (în Moldova *hârleţul)* (fig. 19), ce slujesce la facerea şanţurilor.

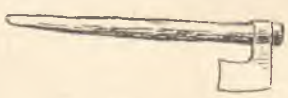

Fig. 18.

Fig. 19.

13. *Tîrnăcopul* (în Moldova *casmaoa)* (fig. 20), ce se întrebuinţează la scosul buturugilor.

14. *Ghionoiul* (fig. 21), care se întrebuinţează ca şi tîrnăcopul.

Fig. 21.

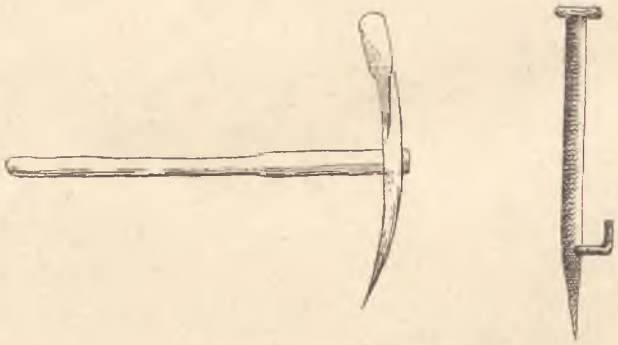

Fig. 20.

15. *Chitonogul* (fig. 22), cu care se fac în pămînt găurile în care se pun grăunţele de porumb.

UNELTELE ROTARULUI

UNELTELE ROTARULUI

Uneltele rotarului sunt:

a) *Bedreagul*, *butucul*, *trunchiul* sau *scaunul de cioplit* (fig. 1). Uneori *bedreagul* e răzimat în trei picioare.

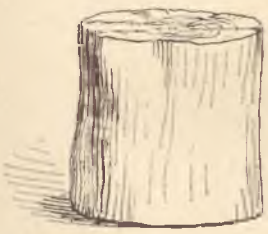

Fig. 1.

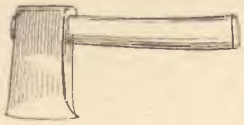

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 6.

b) *Barda*, (fig. 2).

c) *Pila* groasă sau *raşpa* (fig. 3).

d) *Ghinul* (fig. 4).

e) *Maiul* (fig. 5).

f) *Custurile* sau *gripcile* ce slujesc la strungărit (fig. 6).

g) *Strungul*, *strugul* sau *strujnița*, cu care se strungăresce sau se stru-

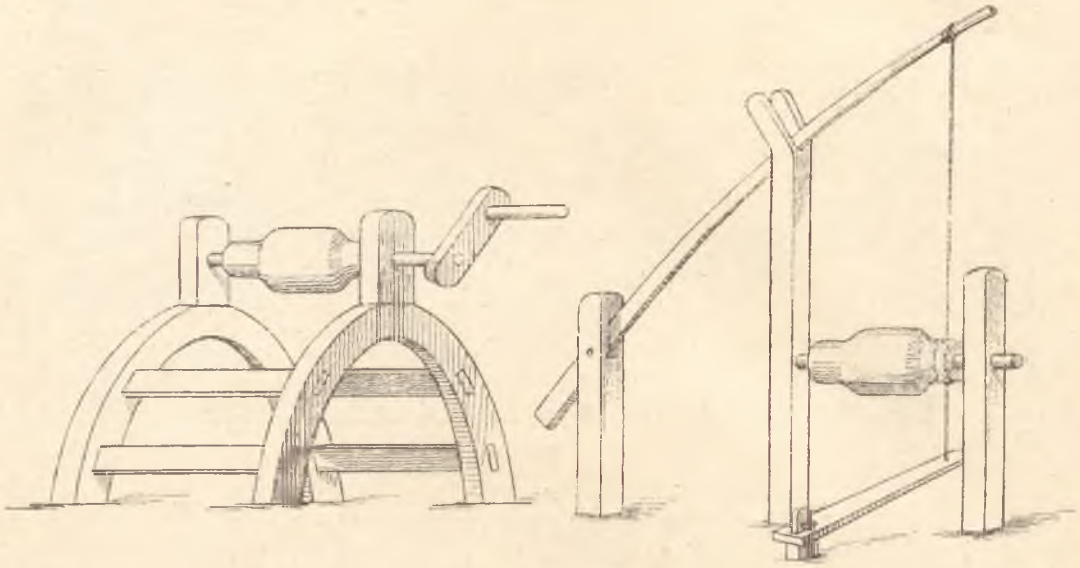

Fig. 8.

jesce căpăţînele de la roţi ; unele sunt mişcate cu mâner (fig. 7), altele cu călcător (fig. 8).

h) *Ţîrul* cu care rotarul însemnează obezile spre a le putea îndoi (încujba).

i) *Cobîla*, *cuşniţa*, *corniţa* sau *scaunul de înspiţat*, în care se pune roata când se înspiţează sau se obedează.

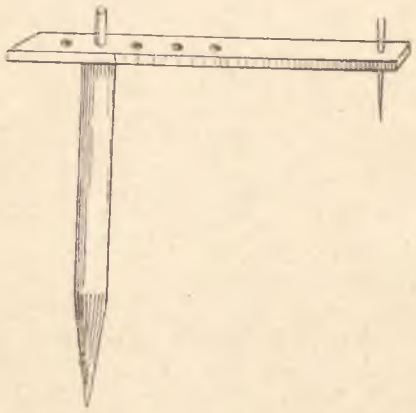

Fig. 9.

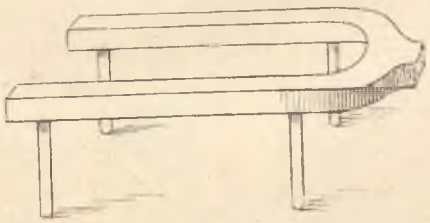

Fig. 10.

Fig. 11.

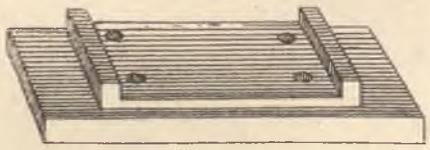

Fig. 12.

Fig. 13.

j) *Lingura*, cu care se găurește căpăţîna spre o face loc osiei.

k) *Scaunul* de aşezat obezile când se găurește cu lingura (fig. 12).

l) *Spiţelnicul*, un fel de sfredel cu care se găurește căpăţîna spre a pune spiţele (fig. 13).

In afară de uneltele de mai sus, rotarul întrebuințează *tezla*, *dalta*, *feres-treul*, *rîndeaoa*, *sfredelul*, *cuțitoiul* ca și dogarul și dulgherul și se vor găsi aceste unelte la dogărie și la dulgherie mai departe.

Mai întrebuințează și un *scaun de spițe* saŭ *hânțăŭ*, unde se înțepenesc spițele când se cuțitoesc, și un *scaun de cepi*, în care se țin cepiï spre a se cuțitoi. Aceste două scaune sunt făcute ca scăunoaia de dogar.

CALUL

CALUL

Calul [1]) are mai multe umblete:

La pas, *în trăcăneală* sau *în trăncălău*, — *trepegior* — *în treapăt în troancăte* sau *la trap*, — *în buestru* [2]) (umblet), — *în sărite*, *în sală* sau *peste picior*, — *în aruncat*, *în copce*, *în fugă*, *lupesce* sau *în goană*.

In privinţa vîrsteĭ:

Pînă la un an calului ĭi se zice *mânz*, ĭar pînă la douĭ anĭ *cârlan*, *noatin* sau *strîjnec*, la treĭ anĭ *tretin*, la patru anĭ *pătrar*, la cincĭ anĭ *cincar* şi maĭ departe ĭi se zice cal *desăvîrşit (armăsar* sau *ţapă)*.

Vîrsta calului se cunoasce după dinţi, adică după crescutul, rozătura sau căderea dinţilor [3]).

De la 6 pînă la 8 zile cresc incizivele numite *cleşte*.

De la 30 pînă la 40 zile cresc alte încizive numite *lăturaşi*.

De la 6 pînă la 8 lunĭ cresc *mărginaşiĭ* sau *colţiĭ*.

Pe dinţiĭ calului se vede o scobitură numită *mursă* sau *mişină* care se şterge cu încetul prin rozătură.

Când calul e de un an mursa de la cleşte e roasă; la 15 lunĭ nu se maĭ vede mursa de la lăturaşi, la 20 de lunĭ nu se maĭ vede acea a cleştilor.

Când ajunge calul la douĭ anĭ începe a pierde *dinţiĭ de lapte* care sunt înlocuiţi prin *dinţiĭ de cal*.

Intre 2 anĭ şi $2^1/_2$ sunt înlocuiţi cleştiĭ.

---

[1]) Românul zice: *la vara cailor*, spre a arăta că un lucru nu se va face nicĭ-o-dată. Maĭ zice: *Boiĭ ară şi caiĭ mănâncă*, adică cel din opincă muncesce, ĭar boerul trăesce în belşug.

[2]) In Moldova se zice *umblet* în loc de *buestru*. Un proverb zice: *cal bătrân nu se maĭ învaţă în buestru*.

[3]) Vîrsta calului se află după dinţi, de aicĭ proverbul: *calul de dar nu se caută după dinţi*.

Intre 3 anĭ și $3^1/_2$ sunt înlocuiţĭ mărginaşiĭ.
Intre $4^1/_2$ și 5 anĭ sunt înlocuiţĭ colţiĭ.
Intre $5^1/_2$ şi 6 anĭ dispare mursa de la cleştiĭ înlocuiţĭ.
Intre $6^1/_2$ şi 7 anĭ dispare acea a mărginaşilor.
Intre 8 şi 9 anĭ dispare acea a colţilor de jos.
Pe la 11 anĭ a dispărut și mursa colţilor de sus.

Vîrstele maĭ înaintate se cunosc după încreţiturile ce se formează împrejurul gureĭ și după alte felurite semne însă nesigure.

După faţa părului calul poartă diferite numirĭ:

Negru şi *negru corb* (când părul e negru curat).

Alb saŭ *bălan* (când părul e alb curat).

Murg (când părul e negru roșcat se zice *murg închis*, ĭar când e roșiu afumat se zice *murg deschis*).

Roŭb (când părul e roșiu-gălbiniŭ saŭ roșcat).

Castaniŭ (când părul e ca coaja de castană).

Auriŭ (când părul e roșiŭ-galben).

Șarg (când părul e galben spălăcit și coama maĭ închisă de cât părul).

Sur saŭ *vinĕt* (când părul e amestecat alb cu negru).

Suriŭ saŭ *vineţiŭ* (când părul e sur deschis).

Șoriciŭ saŭ *cenuşiŭ* (când părul e sur deschis, calul avênd o dungă neagră de-alungul spinăriĭ).

Deriș (când părul e roșiŭ și alb amestecat, cu coama și coada gălbuie).

Inspicat (când părul murg saŭ negru este amestecat cu perĭ albĭ).

Porumbac (când părul e sur roşiatic).

Muced (când părul e amestecat bătînd în negru și vînĕt).

Dedeţiŭ (când părul de departe pare a fi cam albastru).

Buciŭ (când părul e vînĕt în spre cap și încolo galben).

Tarcat (când are prin păr marĭ pete negre, albe, roșiĭ saŭ altele).

Pătat (când are prin păr micĭ pete rotunde).

Bălţat (când are marĭ pete albe în alte pete închise).

În doĭ perĭ, când părul e alb îndoit cu vînĕt.

Se zice că calul e *breaz* [1]), când are o pată albă de-alungul frunţiĭ; că e *străunut* saŭ *stărnut*, când are botul alb; că e *steiŭ* saŭ *ţintat*, cânfi are o pată albă mică și rotundă în frunte; că e *pintenog* saŭ *pîntănog*, când are un picĭor, două saŭ câte și patru albe de la genuchiŭ în jos orĭ numaĭ de la chișiţa în jos; că e *ceacîr*, când are un ochiŭ albastru și altul negru; și că e *abraş*, când are o pată albă sub coadă [2]).

Fig. 1.

1. *Ochiŭ.*
2. *Frunte* (coama de pe frunte se numesce *percică* saŭ *moţ*).
3. *Urechĭ.*
4. *Bot.*
5. *Nărĭ.*
6. *Gură.*
7. *Falcă.*

[1]) Românul zice: *cunoscut ca un cal breaz*, adică foarte cunoscut.

[2]) Când moare un *cal abraş* la casa unuĭ om, ţăranĭĭ zic că nu îĭ maĭ merge bine la *pripaşĭ* (mânzĭ) saŭ că caiĭ îșĭ pierd sĕmînţa și că se strică vitele.

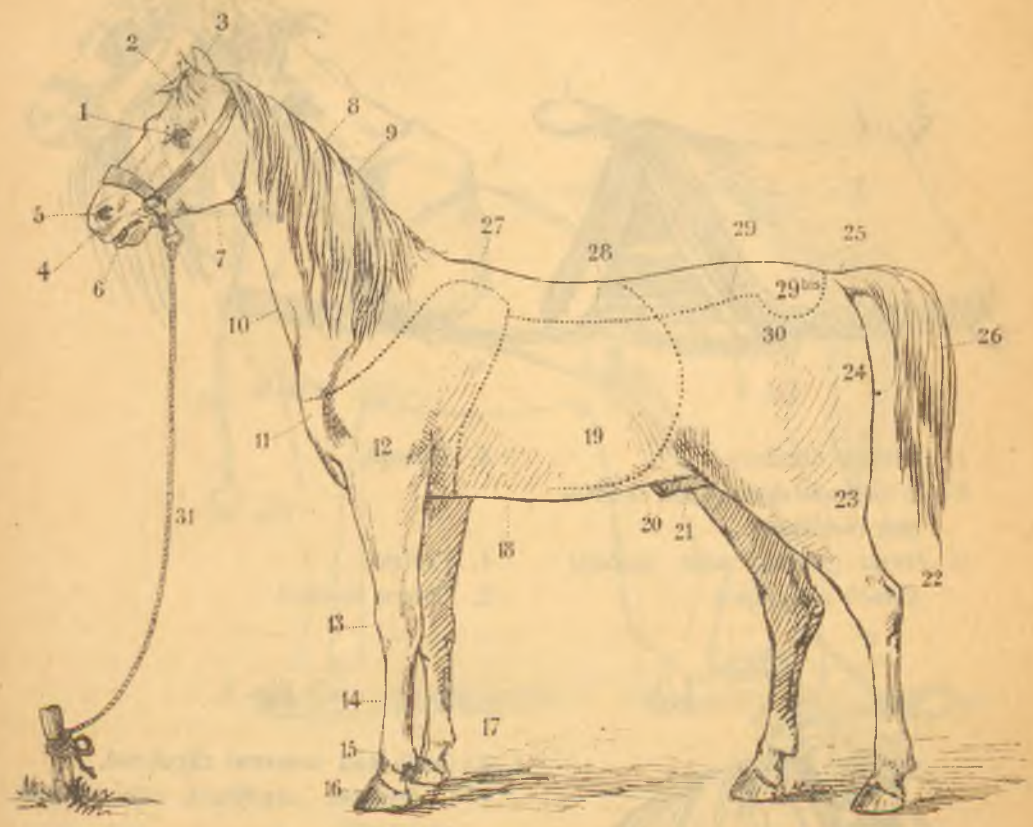

Fig. 1.

8. *Coamă.*
9. *Grumaz.*
10. *Gât.*
11. *Piept.*
12. *Arm, coapsă* sau *spată* dinainte.
13. *Genuchiu.*
14. *Ţurloiu* sau *fluer.*
15. *Chişiţă.*
16—16. *Copită.*
17. *Pinten.*
18. *Iie.*
19. *Burtă* (pântece).
20. *Coarde.*
21. *Sulaciu, sulatic, ţioc* sau *pasere.*
22. *Cotul* sau *căĭul* piciorului.
23. *Arm, coapsă, but* sau *spată* dinapoĭ.
24. *Cur* sau *buci.*
25. *Rădăcina coadeĭ.*
26. *Coadă.*
27. *Greabăn.*
28. *Şale, spinare, şeaoa calului* sau *şeuaş.*
29. *Crucea şalelor.*
29 bis. *Şold.*
30. *Sapă.*
31. *Pana căpăstruluĭ, ştreang.*
32. *Ţeruş, pripon, stănog* sau *potereaş.*

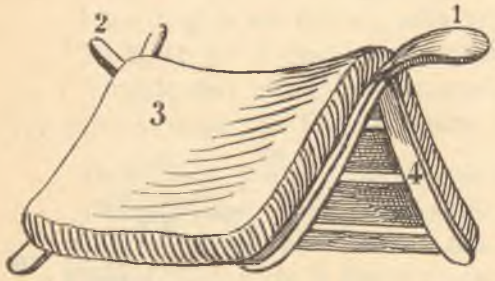

Fig. 2.

Fig. 3.

1. *Oblîncul* dinainte.
2—2. *Oblîncurile* dinapoĭ, *cĭochine* saŭ *cĭochinarĭ*.
3. *Perna* (perina) șeleĭ, *pocladă*, *ibâncă* saŭ *japiŭ*.
4. *Târniță*.

Fig. 3.

1. *Traistă*.
2. *Baiera* traisteĭ.

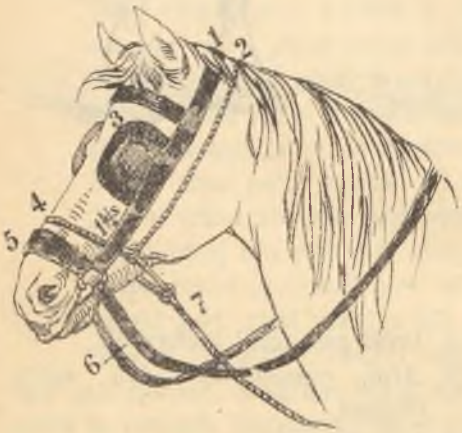

Fig. 4.

Fig. 4.

1. *Ceafa* saŭ *comarul* căpețeleĭ.
1 bis. *Căpățea*, *căpățeală*, *căpiciŭ* saŭ *căchițeală*.
2—2. *Căpăstru*.
3. *Ochelarĭ*.
4. *Botnița* căpăstruluĭ, *botelniță*, *botelnic* saŭ *botar*.
5. *Botnița* căpețeleĭ.
6. *Dîrlogĭ* saŭ *hățurĭ*.
7. *Pana* căpăstruluĭ.

Fig 5.

1. *Belcĭug* saŭ *rac*.
1 bis. *Zale*.
2. *Pieptar*, *cheptar*, *pieptul hamuluĭ* saŭ *gură de ham*.
3. *Șireang*, *șleaŭ* (șleaf și șleav).
4. *Strîmtaș* saŭ *sbalț*.
5. *Gâtar*, *spătar* dinainte saŭ *grebănar*.
6—7. *Strup*, *cureaua vînăreĭ*, *crucea hamutuluĭ*.
8. *Șoldar*, *schinărar*, *spătar* dinapoĭ, *copsar*, *chitrim* saŭ *țoft*.
9. *Curar*, *bucar*, *vînar*, *hamut* saŭ *gurură*.
10. *Valul șireanguluĭ*, *orcicar*, *juvĕț*, *laț*, *ochiŭ* saŭ *urechie*.

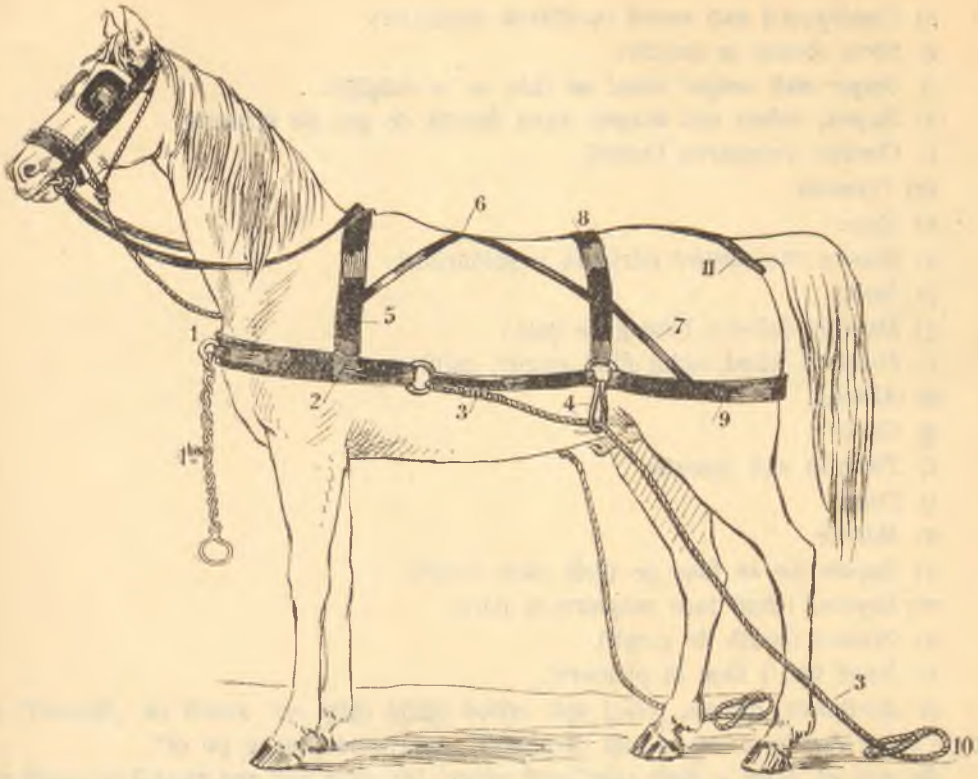

Fig. 5.

11. *Pofil* sau *pohil.*

Calul are mai multe năravuri :

Fornăie, *muşcă*, *svîrlă*, *se poticnesce*, (adică se scapătă din genuchi când merge), *ciulesce urechile*, *trântesce*, *se săiesce*, *se sperie*, *îşi face nălucă*, *îşi face spaimă*, sau *prinde nălucă* [1]), *ia vênt*, *smucesce* (*smuncesce*), *se cosesce* (adică se lovesce cu copita la chişită de 'şi face răni), *se ajunge* sau *se calcă* (când cu picioarele dinapoi pălesce pe cele dinainte), *dă înapoi*, *nu ia din loc* sau *e cu zopor la luătură*, *se trântesce*, *se pune jos* sau *se culcă la pămînt* (fiind la ham) şi *dă îndărăt* [2]).

Printre boalele de care zace calul vom cita :

a) *Buba mânzuluĭ.*

b) *Dalac*, *talan* sau *talaŭ.*

c) *Răpcĭugă* (curgerea nasului, morvă).

d) *Incuĭere* (când calul nu se poate băliga) şi *zapritul* sau *zăpreală* (când 'i se opresce udul).

e) *Treapăd* sau *urdinare.*

f) *Tragăn* (angină).

g) *Aricit* sau *aricĭŭ* (când se aricesce calul la picioare).

[1]) Se zice că calul e *năzuros* sau *spăimos* când se sperie de te mirĭ ce.

[2]) In Mehedinţi se zice că calul umblă *în hoanţe* când sbicesce rĕŭ la mers. Se zice că un cal *târesce* când e tare în gură.

h) *Unghişoară* saŭ *scoică* (umflarea unghiilor).
i) *Struj* (boală la unghie).
j) *Osişor* saŭ *osuşor* (când se face os la chişiță).
k) *Sagnă*, *sahnă* saŭ *tragnă* (rană făcută de şea pe spinare).
l) *Curduc* (curmarea limbeĭ).
m) *Vĕrsatul.*
n) *Râie.*
o) *Şoldire* saŭ *spetire* (stricare a şoldurilor).
p) *Malic.*
q) *Deşelare* (când e beteag de şale.)
r) *Pohoială* (când, ochiĭ fiind curați, calul nu vede).
s) *Albeață.*
ş) *Căpiere.*
t) *Ticnafes* saŭ *tignafes.*
ț) *Trânji.*
u) *Mătrice.*
v) *Rapăn* (ce se face pe pĭele care crapă).
w) *Roşcove* (când face osișoare la năriĭ).
x) *Zîmbre* (boală de gingiĭ).
y) *Negeĭ* (ce 'ĭ face la picĭoare).
z) *Aprindere*, *aprins*, *oftică* saŭ *oftigă* (când calul se usucă ca „lemnul“ şi cât de mult ar mînca nu se maĭ încălează, „nu prinde carne pe el“.

Se zice că calul *e rupt* când udă sânge, ĭar că *a luat apă* când ĭĭ se umflă un picĭor şi şchĭopătează de abia merge.

GRÂUL

GRÂUL[1]

In vechime grâul se semăna atît toamna cât şi primăvara. Astăzi însă nu prea se seamănă — afară de proprietarĭ — de cât grâŭ de toamnă, când se seamănă, căcĭ ţăranīĭ noştri nu cred de cât în recoltarea porumbuluĭ, prea puţin în a orzuluĭ şi ovĕzuluĭ şi maĭ de loc în a grâuluĭ şi secareĭ.

Arătura se face adîncă şi cât de timpurĭŭ, întorcêndu-se către toamnă, dacă se poate. După Sânta Maria începe semănatul, care, maĭ pretutindenĭ, se face prin împrăştiere. Indată după semănare se grapă în lungiş şi în curmeziş.

Grâul rĕsare, şi apoĭ, primăvara, dă în *noduriĭ*, *în spic*, *înfloresce* şi se *coace*.

Toamna, când grâul semănat de vreme cresce maĭ repede, ca să nu'l apuce ĭarna în noduriĭ ţăranīĭ daŭ în el oĭ ca să'l pască. Iar când primăvara e ploĭoasă şi grâul cresce repede şi nu leagă bine, atuncĭ se zice, în Moldova, că grâul e *hulchit*. Când însă, după legare a dat secetă şi grâul prea grăbesce şi se coace fără vreme, se zice că e *priŭit* (prichit).

Se numesce grâŭ *poligniŭ*, acela ce a căzut la pămînt din pricina vînturuĭ şi a ploilor.

Grâul burienos se plivesce — la ţăraniĭ[2]) — pe când e încă mic, lucru ce se face maĭ cu seamă cu claca. Burienele de care cu greŭ se poate curăţi grâul şi care'ĭ aduc maĭ mare stricăcĭune sunt: *neghina* şi *măzărichea*. Alte buriene ce

[1]) In toată ţara se zice *grâŭ*, *spic* şi *paiŭ*. In Muntenia şi Oltenia se zice *bob*, ĭar în Moldova *grăunte*.

[2]) In judeţul Constanţa sapa ce se întrebuinţează la curăţitul burienelor se numesce *chircă*.

cresc prin grâu sunt: *rădichioara, palamida, volbura, rugul de mure, scăieții, rușinea mîței, orajnița, coada mânzului, grânarița, muștățelul, barba caprei, cicoarea*, etc.

Grâul secerat se pune în *mănunchie* sau *poloage*; mănunchiele se leagă în *snopi;* snopii se strîng în *clăi* [1]); iar secerătorul își însemnează bucata secerată cu *cîuhe* [2]) făcute pe margine.

Bucățile secerate se măsoară cu prăjina (3 stînjeni), dând tot câte 4 prăjini în lung, care se chiamă *obrațe.*

Grâul din clăi se cară cu carele la *arie* unde se așează în *șire, șure* sau *girezi* lungi așezate în lungul vîntului, sau, la câtimi mici, în *stoguri*, punând snopii cu spicul înăuntru, iar la vîrf cu spicul afară și în jos ca să se scurgă ploaia.

Locul rămas pe urma grâului se numesce *miriște.*

Cantitățile mari de grâu se treeră [3]) cu mașina; iar cele mici cu caii (în unele localități cu *umblăciul* sau *mlăciul*).

Treeratul cu caii se face pe un loc înnalt și în bătaia vîntului. Aria se curăță mai întâiu de buriene; apoi se udă, se bate un *par* în mijloc, se leagă o frânghie de acest par, și de cel-alt capăt al fringhiei se prind doi sau mai mulți cai, așezați în juguri de lemn.

După ce *fațarea* arieĭ s'a bătut bine, se așază pe ea o câtime de snopi cari se desleagă. Un om, cu o biciușcă, mână caii, pe când doi-trei oameni prin prejurul arieĭ cu furci și cu greble aleg paiele dându-le în lături.

Treerându-se îndestul se înlătură caii, iar oamenii cu toții se silesc a alege toate paiele și în urmă strîng grâul grămadă (vrav) la par.

După ce aria s'a măturat bine, grâul se ia cu lopata și se svîrlă în sus asupra vîntului și astfel se *vîntură;* iar un om cu o măturice resfirată și lungă în coadă numită *felezeu*, mătură gunoaiele.

Partea suflată de vînt se numesce *pleavă;* iar grâul gunoios și pămîntos (țernos) se numesce *zoană, goz, goază, coadă* sau *codină* [4]). Tot codină se numesce și rămasurile de la *cîur*, prin care grâul se cîuruesce.

Grâul curățit se așează în *hambare* (standoale).

Sătenii cunosc grâul cu țepi sau mustăți și grâul tuns sau golaș. Ei seamănă mai mult grâul de primăvară cu mustăți [5]).

Felurile de grâu ce se seamănă în țară sunt:

a) Grâul *banat albineț*, cu bobul mare și spicul cu mustăți.

b) Grâul *banat roșiatic* (ruginiu) de asemenea cu bobul mare și spicul cu mustăți.

c) Grâul *ghircă* (grâul tuns) cu bobul mărunt, lungueț și roșiatic.

---

[1]) *Claia* se face de câte 36—40 snopi în două grămezi numite *jumătăți.* In județul Gorj, clăile se numesc *cârstace.*

[2]) *Ciuhă* este un semn ce se face prin iarbă sau grâu legând un mănunchiu de iarbă sau grâu la vîrf cu alt mănunchiu de fire rupte.

[3]) Treeratul, în județul Constanța, se numesce *armănit,* iar aria *arman.*

[4]) Aceste rămasuri în județul Constanța, se numesc *chesmec.*

[5]) Grâul de primăvară se numesce în unele localități din județul Mehedinți *eriță*, iar în altele *nagară.*

d) Grâul *coluz* (spic mare cu țepi) avênd boabele mari și gălbii așezate în patru rânduri pe spic, de aceea în Moldova îi se zice și *mucheriu*.

e) Grâul *arnăut* (cu țepi negri) avênd bobul galben închis și foarte mare. Se seamănă primăvara mai ales pentru colivi.

Grâul ce se seamănă și toamna și primăvara se numesce și *umblător*.

1. *Firul* sau *paiul* grâului.
2. *Frunze.*
3. *Spic.*
4. *Rădăcine.*
5. *Țepii*, *țepușele* sau *mustățile* spiculuĭ.
6. Grăunți sau bobi așezați în *scaune.*
7. Spic de grâu *tuns* sau *golaș.*
8. Bob de grâu tuns cu *cămașa (ghioacea* sau *pleava*) sa.
9. Bob de grâu cu cămașa și țeapa sa.
10. Mĭez făinos al bobului.

Grâul suferă de *rugină*, înroșindu-se paiul, pricinuită din ploi și pâcle mari, de *tăciune (malură)* când se înnegresce spicul și de *hulchire*[1]) când din pricina negurilor se scurge laptele din boabe.

In hambare, grâul *se încinge* adesea și este stricat de nisce insecte numite *gărgărițe*.

[1]) Cuvintele *a hulpi* sau *a hulchi, hulpit* sau *hulchit, hulpire* sau *hulchire* se întrebuințează în Moldova. *Lan* se numesce în Moldova o întindere mare de semănături. La semănat se numesce *postată* bucata ce se prinde o dată la lucru. *Pogonul* are 1296 stînjeni pătrați, iar *falcea* 2880 stînjeni pătrați.

PORUMBUL

(POPUŞOIUL)

PORUMBUL

(POPUŞOIUL [1])

Aratul porumbuluĭ se face maĭ cu seamă de la Blagoviştenie (25 Martie) până la 1 Maiŭ (Arminden). Vremea cea maĭ prielnică, zic ţăraniĭ, e când es gândaciĭ de Maiŭ (cărăbuşiĭ).

Arătura [2]) nu se face adîncă. Semănatul se face, asvîrlind grăunţele, saŭ pe de-asupra arătureĭ saŭ pe pămîntul gol înainte de a ara, ceea ce se chiamă *semănare pe piele.*

In multe locurĭ, porumbul, în loc de a se semăna prin asvîrlire, se pune în pămînt cu călcâiul, cu parul saŭ cu *cotonoaga.*

Cârpitul se numesce pusul al douilea, adică punerea din noŭ a grăunţelor ce nu aŭ răsărit.

După ce s'a arat şi semănat, se grapă cu grăpĭ cu colţĭ de lemn saŭ de fĭer. Grăpile, maĭ ales cele cu colţĭ de lemn, se numesc în Moldova *boroane*, ĭar lucrarea *grăpat* saŭ *boronit.*

Când, la întâia grapare, nu s'a sfărîmat bine bulgăriĭ (bolovaniĭ), atuncĭ, după ce aŭ răsărit toţĭ porumbiĭ, şi în urma uneĭ ploĭ, se maĭ grapă (boronesce) o dată.

Când porumbul e în treĭ frunze, dacă arătura a fost bună, se face *burfuĭala* saŭ *prăşitura*, adică se prăşesce întâiŭ, ĭar la din contra la câteva zile după bo-

[1]) *Popuşoiul* saŭ *păpuşoiul* se zice în Moldova.

[2]) *Ţelină* se numesce pămîntul ce nu a fost lucrat vre-odată; *porumbişte,* locul unde fusese porumb; *mirişte,* locul unde fusese grâŭ; ĭar *prosie,* se zice când locul a remas nelucrat un an saŭ doĭ.

Pămîntul lucrat de cu toamnă se chiamă *întorsură.*

In Moldova se chiamă *hatul ogoruluĭ*, marginea ogoruluĭ pe unde se *brăzdează*, adică se trage cea din d'âintâiŭ brazdă; ĭar locul pe unde se trage cea din urmă brazdă se numesce *răzor.* Prin *ogoare* se înţelege întinderĭ micĭ de semănătură; întinderilor marĭ li se zice *lanurĭ.*

ronire. Când porumbul a ajuns la genuchĭ, se prășesce a doua oară, trăgênd pământul la rădăcină, lucrare ce se numesce *săpat*, *îngropat* și *muşoroit* saŭ *muşoroit* [1]) și rărindu-'ĭ ca se rămână loc între fie-care două fire „cât s'ar culca o oaie".

Tot la prășila a doua se rup și puiĭ [2]) ce daŭ de la rădăcină, lucrare ce se numesce *puit*.

Când nu s'a prășit porumbul la vreme, țăranul zice că „'l-a scăpat în buriană".

Burienile ce strică porumbul sunt: *mohorul*, *pirul* (chirul), *lupoaia*, *rădichioara* (rapița selbatică), *pĕrul porculuĭ*, *vîzdeiul*, *ulerul* (costreia), *loboda albă* și *roşie răcoina*, *mesteca*, *cicoarea*, *pălămida* și *holbura;* se maĭ taie la prășilă *curcubeţica*, *ştiriţa*, *zerna* și altele.

Ţăraniĭ seamănă prin ogorul cu porumbŭ: *dovleci* (bostaniĭ), *holdaniĭ* saŭ *cânepă de vară* (unde și unde câte un fir) precum şi *fasole*.

Când daŭ mătăsile se zice că *leagă porumbul*, tot atuncĭ se zice că porumbul *urzesce*. Când boabele daŭ din ele o zeamă ca o apă se zice că sunt *în punoiŭ;* când această zeamă se face albicĭoasă, se zice că boabele sunt *în lapte;* ĭar când bobul se face tare că abia intră unghia în el, se zice că e *în ţinte*.

Indată ce boabele sunt coapte și foile gălbene, porumbul se culege. Se rup știuleții de pe *coceni* (strujeni saŭ tujleni), se pun în baniţe (oboroace), se fac grămezĭ de câte un car pe câmp și apoĭ se încarcă în care cu scoarțe.

Porumbul adus a-casă se descarcă în grădină saŭ în pătul (porumbar saŭ şură); apoĭ se *desghĭoacă (se desfacă)* [3]) știuleţiĭ de foĭ (pănuşĭ saŭ pene) şi se aruncă la grămadă [4]).

Din grămadă se pun în baniţă și se cară în podul caseĭ saŭ în coșar (coșer) ca să se usuce [5]).

După ce s'a uscat porumbul, se desfac boabele cu mașina saŭ bătênd ştiuleţiĭ cu maiul (saŭ un băț) într'un gratar de nuele numit *cuşcă*, *coteţ*, *leasă* saŭ *leşoiŭ;* apoĭ boabele se vîntură de pleavă [6]).

Boabele după ce s'aŭ vînturat se pun în hambare și în sacĭ saŭ *ţuhalĭ*.

Se numesce *codină* boabele cele secĭ și cu fărîmăturĭ de coceni; ĭar *goaze* saŭ *gozurĭ* boabele cele secĭ saŭ stricate.

Coceniĭ (știuleţiĭ fără boabe) se întrebuinţează la foc.

Foile de porumb se păstrează și se daŭ ĭarna la vite ca nutreț şi ca așternut.

Coceniĭ rĕmaşĭ pe câmp se taie cu secerea și se fac *snopĭ* saŭ *mălduri*. Snopiĭ se strîng în *glugĭ* saŭ *popurĭ*; aduși a-casă, se fac *şire*, *căpiţĭ*, *stoguri* saŭ *girezĭ* în lungul vîntuluĭ.

---

[1]) Această lucrare se maĭ numesce *îngropat*, *copăit* saŭ *târşit*.

[2]) Se maĭ zice și *fraţi*, *copileţi* saŭ *copchileţi*.

[3]) Lucrarea se numesce *desghĭocat*, în Moldova *desfăcat* şi în Mehedinţi *desghĭurat*.

[4]) *Prefăcutul* este scoaterea știuleților stricați dintre ceĭ buni.

[5]) Inainte de bătutul porumbuluĭ se aleg *semincerĭ* (adică porumbul de semință) de porumbul de mâncat.

[6]) Coșarul se face de gard de nuele, maĭ lung şi înalt, așezat în lungul vîntuluĭ pe căpătâie de lemn, și acoperit cu șindrilă saŭ cu stuf. — In Moldova, se numesce *standoale* locul unde (pe moșiile cele marĭ) se află maĭ multe coșare saŭ hambare.

Rădăcinele cocenilor rămaşĭ pe câmp se numesc *cĭocanĭ, cĭucleg̃ĭ* saŭ *cĭocălăĭ* ĭar locul *porumbişte* saŭ *cĭocălăişte.*

Fig. 1.

Fig. 1.

1. *Spic* saŭ *schic* şi *moţ.*
2. *Frunze, foĭ, pănuşĭ* saŭ *pene.*
3. *Drugă (ştiulete* saŭ *cotolan).* — Inainte de a eşi mătasa se numesce *păpuşă.* — Când boabele sunt rare, se zice *babă* saŭ *sterp.*
4. *Mătasă, mătăsică* saŭ *chică.*
5. *Cocean* (al firuluĭ), *strujean, tujlean, hluj, covrag* saŭ *lujer.*
6. *Rădăcinĭ* { 6ª *ghĭare* saŭ *cepĭ.* 6ᵇ *mustăţĭ.*

Când radăcina odrăslesce, se zice că *scoate fraţĭ* saŭ *surorĭ.*

Puiĭ ce daŭ de la rădăcină se maĭ numesc *puĭ, copileţĭ* saŭ *copchileţĭ.*

Fig. 2.

Fig. 2.

Drugă saŭ **ştiulete**

1—1. *Frunze, foĭ, pănuşĭ* saŭ *pene.*
2. *Frunze.*
3. *Cotor.*

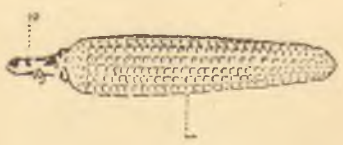

Fig. 3.

Fig. 3.

1. *Cocean* (al ştiuleteluĭ), *cĭocan, glod* saŭ *cĭocălaŭ.*
2. *Cotor.*

Fig. 4.

Fig. 4.

1—1—1. *Cĭocanĭ, cĭucleg̃ĭ, tulenĭ* saŭ *cĭocălăĭ.*

Se cunosc în ţara maĭ multe feluri de porumb.
Porumbul românesc, zis şi *măselat* saŭ *alburiŭ*, alb şi mare în bob.

Porumbul moldovenesc, cu boabele mari muşcate, galben deschis, cu druga lungă şi groasă, cu firul mare.

Porumbul hăngănesc, cu bobul lungăreţ şi mare, galben roşcat, cu firul scurt şi druga mare.

Porumbul mocănesc, cu bobul mare şi spornic.

Porumbul morînglav, cu druga mare şi cu 8—10 rânduri de boabe.

Porumbul turcesc, cu druga groasă, multe rânduri de boabe şi bobul albicios.

Porumbul tătăresc, cu bobul foarte mic, alb şi rotund.

Porumbul scorumnic, cu druga mai subţire, cu 8 rânduri de boabe şi cu bobul auriu.

Porumbul colţ de cal, cu bobul mare, lat şi albicios.

Porumbul de cinci luni, cu druga subţire şi cu bobul lung şi roşiatic.

Porumbul nemţesc sau *cincantin* cu druga scurtă şi subţire, bogat în boabe şi în drugi, şi cu bobul portocaliu.

Porumbul suferă de *tăciune*, de *viermi*, de *căpuşele* ce se fac la rădăcină, şi de mucezeală în pătule din neîngrijire.

Un fel de şoareci de câmp, numit *chiţorani*, strică foarte mult porumbul. Une-ori porumbul e stricat cu totul de locuste.

OAIA ŞI CAPRA

44940

OAIA ŞI CAPRA

După soiul lor oile se numesc:

Oĭ *mocănescĭ* şi oĭ *ţurcănescĭ* saŭ *ţurcane.*

Lâna oilor se desface în creţĭ maĭ marĭ saŭ maĭ micĭ; aceştĭ creţĭ se numesc *miţe (gniţe).*

Oaia *lânoasă* se chĭamă acea care e bogată în lână; ĭar acea care are lână puţină se numesce *pârvă.*

Se zice oĭ *cârcĭoare* când aŭ lâna creaţă, *viţoase* când aŭ lâna lungă şi atîrnată, şi *ţircave* când aŭ lâna scurtă.

Oaia *ţigaie* e aceea cu lâna moale, mătăsoasă şi creaţă; sunt ţigaĭ albe, negre saŭ roşiĭ; oaia *bârsană* e acea cu lâna lungă şi cam aspră; oaia *stogoasă* e acea cu lâna maĭ puţin lungă şi moale [1]).

După faţa lâneĭ, oile sunt:

Albe sadea, brumăriĭ, fumuriĭ, sure saŭ *săine, percete* saŭ *bălţate, negre sadea, cazane* saŭ *roşiatice, stogomane* (adică jumătate ţigăĭ) şi *lăĭ* (adică negre vinete).

Oĭ spioange saŭ *spance* sunt acelea care aŭ lâna albă şi botul alb; *bucălăĭ* saŭ *mărcuşe,* acelea care aŭ lâna albă şi botul negru; *cacĭure,* acelea care, cu un pĕr negru roşcat, aŭ împrejurul ochilor maĭ multe pete; *bele,* acelea care aŭ botul alb; *buzate,* acelea care aŭ botul negru şi buzele albe; *oacheşe,* acelea care aŭ un cerc negru împrejurul ochilor; ĭar *ruşce,* acelea care sunt roşiĭ pe ochĭ.

---

[1]) Prin *lână sĕrbească* se înţelege în ţară o lână subţire şi roşiatică.

Caprele sunt albe, negre, roşcate, afumate, vărgate, etc.

După vîrstă, oile se numesc:

Mĭel, mĭală, când suge;

Cârlan, cârlană, pînă la vîrsta de un an;

Noatin, noatină, în anul al doilea;

Mĭor (tîrţiŭ), ĭar *mĭoară,* fătătoare întâiŭ.

Apoĭ li se zice *oĭ de un mĭel, de doĭ,* etc., saŭ *de rudă,* şi când rămâne oaia fără dinţĭ 'i se zice *babană* saŭ *boancă.*

La capră şi ţap, numaĭ *sugariĭ* se deosebesc în nume zicându-le *ĭed, ĭadă;* şi, în unele localităţĭ, *vătuiŭ,* când are un an.

Berbecele saŭ ţapul jugănit se numesce *hazman*; însă 'l se zice *batal,* când e întors şi *valos* când e scopit.

Către toamnă, pe la Sânta-Maria, berbeciĭ se deosebesc de oĭ şi se daŭ apoĭ spre a se mârli pe la Vinerea mare (14 Octombrie) saŭ maĭ târziŭ pe la Sân Medru (Sf. Dumitru, 26 Octombrie).

Primăvara, mieiĭ buniĭ de carne se taie; ĭar mamele lor se mulg saŭ se întrebuinţează spre *a apleca* mĭeĭ micĭ, doĭ la o oaĭe, numiţĭ *sugarĭ*; oilor li se zice atunci *aplecătorĭ.*

Pe la Moşĭ se deosebesc toţĭ mieiĭ rămaşĭ de sĕmînţă.

Oile ce se mulg alcătuesc *cârdul mulgărilor*; ĭar sterpele şi cârlaniĭ, *cârdul sterpelor* saŭ al *cârlanilor.*

Maĭ înainte de Moşĭ se tund oile; fie-care lână se leagă de o parte, cu partea tunsă afară şi cu *usucul* [1]) înăuntru. Lâna se spală de usuc, se scarmănă şi la pĭeptenat se deosebesce în *pĕr* şi *canură.*

La ales, mĭeiĭ se însemnează la urechĭ cu semnele următoare:

Retezătură, când se retează vîrful urechieĭ;

Furculiţă saŭ *înfurcat,* când se crestează vîrful urechieĭ;

Pişcătură saŭ *chişcătură,* când se retează într'o parte saŭ în alta;

Berbărătură saŭ *bărburătură,* când se face o tăĭetură la urechie în forma unuĭ unghiŭ drept;

Potricală, preduce, preducit saŭ *producică,* când se face o gaură mică în urechie cu potricala.

Vîrtej, când se rotunjesce urechia în vîrf;

Clenciŭ, când se face o tăĭetură în forma unuĭ unghiŭ ascuţit;

Şuetură, când se face o tăĭetură în lung.

Se numesce *aripăriţe,* oile care tot-d'auna merg la marginea cârduluĭ; *urmăretice,* acelea ce merg tot-d'auna în urmă; *lapsine,* acelea care staŭ rĕŭ la muls; şi *cârnice,* acelea ce umblă razna din oĭ; ĭar *împungaşe* acelea care împung [2]).

Boalele la oĭ sunt: *gălbeaza* (boală de ficat), *hîra* (umflarea urechilor), *vĕrsatul* (bube pe tot trupul), *resfulgul* (umflarea ugerului), *resfulgul-sec* (când le pĭere laptele şi slăbesc la trup), *dalacul* (umflarea splineĭ), *cotonogeala* (boală de

---

[1]) *Usuc* se numesce materia, lipul saŭ slimul, ce se prinde de lână.

[2]) Când oaia saŭ capra are ugerul mare se zice că e *pulpoasă.*

picioare), *sângeratul* (stricatul sângelui), *rîea*, *gălbenarea*, *jaba* (când oaia se culcă mereŭ și carnea 'i este vînătă); *căpierea* (când oaia se învîrtesce mereŭ pe loc).

Ciobanii cântă din *fluer* saŭ din *trișcă* (fluer fără dop), iar baciul zice din *bucium*.

Stâna se numesce *coșmaga* (coliba unde staŭ ciobanii) saŭ *șura* cu îngrăditură împrejur unde staŭ oile; înăuntrul șurei staŭ gălețile, comarnicul cu cașul, căldarea, etc., adică toate cele trebuincioase la stână [1]).

Intr'o stână staŭ de la cinci pînă la șase sute de oi.

Omul care conduce stâna se numesce *scutar*; cel care face cașul se numesce *baciŭ*; păzitorii și mulgătorii se numesc *ciobani* [2]); iar băiatul care dă oile la strung, se numesce *strungar*. In unele locuri se dă numele de *prohar* ajutorului de cioban.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

Oile se aduc la strungă [3]) ca să le mulgă de trei ori pe zi; dis de dimineață când resare luceafărul de ziuă, la amiazi [4]) și la chindii.

Oile se mulg în *găleată* (fig. 1), pe ale-căreĭ ațe legate de urechi se pune mai întâiŭ o *cupă* (fig. 2). *Strungăreață* se numesce o găleată mare cam de 10 litri.

După ce laptele s'a strecurat se dă la *chiag* în *budacă*, *chiegorniță* saŭ *berbință* (fig. 3).

Laptele odată închiegat se bate cu o roată numită *brighidaŭ* (fig. 4); apoi se strînge la un loc cu *lopățica* și se pune pe *strecătoarea* [5]) ce e așezată pe *hîrzob* (un cerc de nuia cu o împletitură de coajă de teiŭ saŭ de fringhie), ca să se strecoare cașul de zer ce curge în budacă. Acest zer se numesce *zerul de sub caș*.

După aceea, cașul se frămîntă cu *meredeul* saŭ cu *răvor* (lemn zimțat într'o parte) și apoi se leagă strecătoarea și se strînge cu *ceatlaul* sus la par. Zerul gros ce curge la *cetluit* se numesce *țițeiŭ*. Ciobanii 'l pun de se acresce.

Zerul de sub caș se pune într'o căldare (cazan saŭ ceaun) și se fierbe încet la foc [6]). Se face ast-fel o altă brânză numită *urdă*; iar cu zerul ei împreună se chiamă *jintiță*. In vremea *jintuitului* pe foc se amestecă în căldare cu *tauțeriul*.

---

[1]) Locul unde dorm oile se numesce *târlă*, iar locul unde se adăpostesc iarna *perdea*.

[2]) Ciobanul care duce mieii înțărcați (cârlanii) se numesce *cârlănar*.

[3]) *Gârliciu* se chiamă locul pe unde ies oile la muls.

[4]) Ciobanul află amiaza întinzând mâna spre soare cu palma în sus și ridicând degetul mijlociu în sus. Dacă umbra cade drept pe palmă e amiază.

[5]) In unele locuri se pune laptele închiegat în *crintă* ca să se strecoare de zer.

[6]) *Surlă* se numesce un adăpost înconjurat de stuf (stuh) în mijlocul căruia se face un cotlon și se fierbe urda.

Spuma de la jintiță se ĭa cu *polonicul* (un linguroiŭ mare), se strînge într'o putină și se alege din ea *unt*.

Caşul luat din strecătoare se pune spre svîntare pe o leasă de nuĭele numită *comarnic* [1]).

Cĭobaniĭ duc caşul în *sădilă* (un sac de aţă de cânepă, ţesut rar, maĭ lat la gură, și maĭ ascuţit la fund) saŭ în *sàculeţ* (o sădilă maĭ mică).

Bacĭul 'şĭ ţine socotelile cu cĭobaniĭ pentru caşul ce se vinde cu *răboj* (răbuş), din care o parte numită *ţencuşă* rĕmâne la cĭobanĭ.

---

[1]) *Comarnic* se numesce și straşina ce apără strunga de ploaie.

OLĂRIA

OLĂRIA

OLĂRIA

Olarul ca să facă oale se slujesce de o roată (fig. 1), compusă dintr'un fus *(a)* ce trece printr'o gaură făcută în masa *(b)* şi se reazămă pe tigaia *(c)*. In partea de sus a fusului se află un disculeţ *(d)* numit *stragalie* pe care se dă formă lutului; iar în partea de jos se află o roată *(e)* pe care olarul o pune în mişcare cu piciorul spre a învîrti stragalia. Pe masă, olarul ţine boţii de lut de care are trebuinţă.

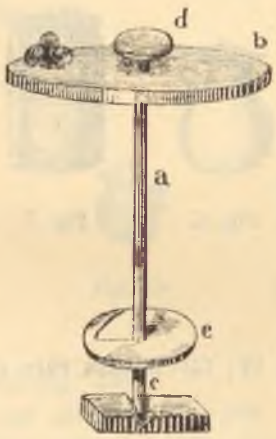

Fig. 1.

După ce a dat lutului forma ce a voit, olarul taie fundul cu o sîrmă cu două canafuri (fig. 2.)

Fichieş se numesce scândurica de lemn de fag (fig. 3) cu care olarul ridică vasele de lut de pe stragalie.

Călcătoarea e scândura pe care olarul calcă lutul cu picioarele pînă ce 'l face ca ceara.

Fig. 2.

Fig. 3.

Pelctic se chĭamă pensula de tras brîŭ saŭ florĭ pe vase.

Numirile de vase întrebuințate la țară sunt:

Chĭupul (fig. 1). — *Oala* (fig. 2). — *Lăscăiața* (oală cu două mănuși) (fig. 3). *Băneața* (o oală mai mică de cât lăscăiața), *țucalul* sau *cumarul*.

Ulcĭorul (urcĭorul) sau *bâlca* fără țiță (fig. 4) și cu țiță (fig. 5); *ulcica* sau *ulceluța* care e mai mică de cât ulcĭorul.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Cană sau *bărdaca* (fig. 6).

Borcanul [1]) sau *gàvănosul* de pus dulcețĭ (fig. 7).

Fig 4.

Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 7.

Strachinele (fig. 8 și 8').

Ceanacul, un fel de strachină mai mică.

Talerul, *talgerul*, *taerul* sau *farfurie* (fig. 9); farfurioara care e mai mică.

Castronul [2]) (fig. 10).

Fig. 8.

Fig. 8'

Fig. 9.

Fig. 10.

---

[1]) In unele localități se dă numele de *borcane* la oalele cu țiță și cu toarte.

[2]) In unele părți se zice *chiaburĭ* la castroane.

Cratiţa (fig. 11).
Tigaia (de pămînt) (fig. 12) şi *tigăiţa* care e mai mică.
Ibricul de pămînt (fig. 13).

Fig. 11.

Fig. 12.

Fig. 13.

Capacul sau *pocrişul* (fig. 14).
Captarul (un fel de capac cu care se acoperă stupul) (fig. 15).
Ţestul (fig. 16).

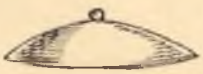

Fig. 14.

Fig. 15.

Fig. 16.

Ghiveciul (de ţinut flori) (fig. 17).
Ceaşca (fig. 18).

Fig. 17.

Fig. 18.

Fig. 19.

Fig. 20.

Fig. 21.

Fig. 22.

Felegeanul (fig. 19).
Solniţa sau *sărariul* (fig. 20).
Ţigla (de învelit case) (fig. 21).
Puşculiţa (fig. 22).
Spărturile de oale se numesc *cioburi* sau *hârburi* [1]).

---

[1]) In unele localităţi *hârb* însemnează vas de pămînt sau de metal.

UNELTELE INTREBUINŢATE LA CULESUL VIILOR

ŞI

LA FĂCUTUL VINULUI

UNELTELE INTREBUINŢATE LA CULESUL VIILOR

ŞI

LA FĂCUTUL VINULUI

Culegătorii taie cu cosorul, cu cuţitul saŭ cu briceagul cĭorchinele şi le pun în coşurĭ saŭ în cofe (doniţe).

Fig. 1.

Cosor:
a) Cosor saŭ limbă.
b) Mâner saŭ mănunchiŭ.

Fig. 1.

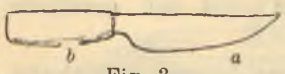

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 2.

Briceag, cĭacâie saŭ *cĭochie* :
a) Limbă.
b) Plăsele saŭ prăsele.
c) Verigă saŭ brăţară.

Fig. 2.

Fig. 3.

Cuţit:
a) Limbă, tăiş saŭ gură.
b) Mâner, mănunchiu saŭ coadă.

Fig. 4.

Cofă saŭ *doniţă.*
a) Doage.
b—b) Cercurĭ (de lemn saŭ de fĭer).
c) Mănuşă saŭ toartă.

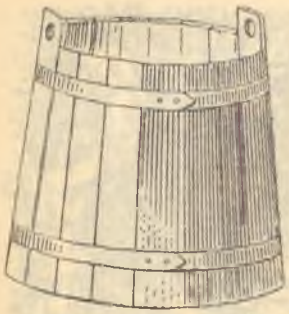

Fig. 5.

După ce se umple coșurile sau cofele cu struguri, culegătorii se duc de le toarnă într'un vas mai mare numit *hârdău* sau *ciubăr* (fig. 5), și care ține de la 4 pînă la 6 cofe.

Fig. 6.

Strugurii se fărîmă în hârdău cu o unealtă numită *mustuitor* (fig. 6). Este un lemn care la un capăt are mai multe cioturi.

După ce hârdăul s'a umplut cu struguri mustuiți, culegătorii, ridicându-l cu o *părângă cu cruce* (fig. 7), 'l duc pe umeri acasă sau la cramă și 'l toarnă în *cadă* (fig. 8).

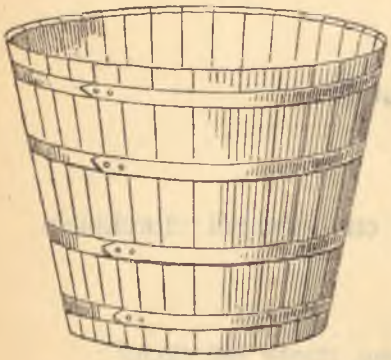

Fig. 8.

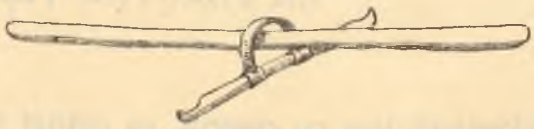

Fig. 7.

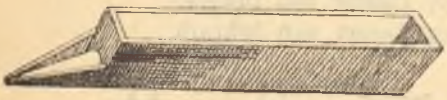

Fig. 9.

Umplêndu-se cada, atunci se calcă. Pentru călcarea strugurilor se întrebuințează *un sac de vie* (este un fel de sac făcut dintr'o pânză rară de tot).

Strugurii se calcă într'un *jghiab* (șghiab) sau *călcător* (fig. 9).

Vinul ce curge din jghiab cade într'un vas numit *deja* sau *curătoare* [1] (fig. 10).

Ca să nu pice în deja ciorchini sau bobițe, se pune la gura jghiabului o *strecurătoare* sau *ciur* de sîrmă (fig. 11), câte-o-dată numai o plasă de sîrmă.

Fig. 10.

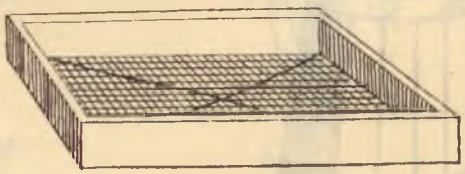

Fig. 11.

[1]) In județul Gorj se întrebuințează o postavă mare numită *moldă*.

Vinul din deja se cară în *boloboc* (poloboc) (fig. 12) cu donițe (cofe) și se toarnă în *pâlnie* (fig. 13), *leică* sau *unie* (fig. 14) [1]).

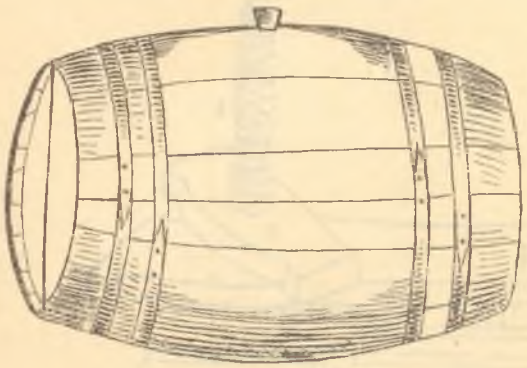

Fig. 12.

Fig. 14.

Fig. 13.

Când viia este departe și nu se poate cără d'a dreptul vinul în cadă, atunci se cară cu *pritoaca,* care are forma căzei însă e numai jumătate sau a treia parte din cadă.

Vinul din pritoacă se toarnă în cadă cu *căuşul* (fig. 15), prin *uluc* (fig. 16). Ulucul se așează cu un capăt pe buza căzei și cu cel-lalt pe buza pritoceĭ.

Fig. 15.

Ceĭ carĭ nu voesc să pună strugurii în căzi când e adus din viie, 'l pun în *lin* (fig. 17) unde 'l fărâmă. După ce vinul s'a scurs din lin, se ia *tescovina* sau *bosca* și se calcă în jghĭab cu sacul saŭ se pune sub *teasc*.

Fig. 16.

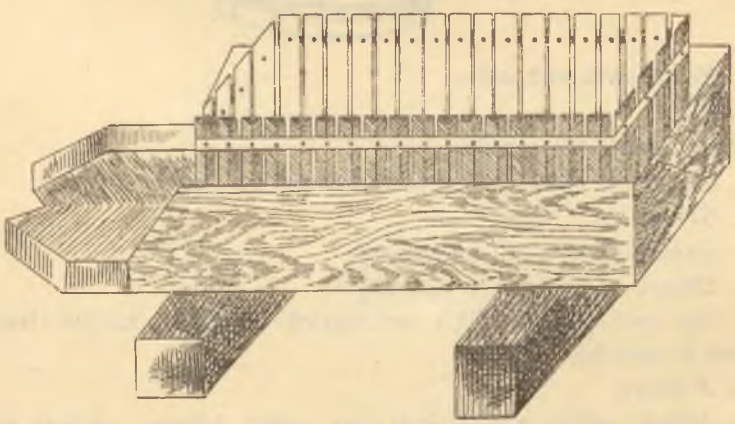

Fig. 17.

[1]) Țeava de la pâlnie se numesce *burluiŭ, gât* saŭ *bucea.*

Teasc cu două şurupuri

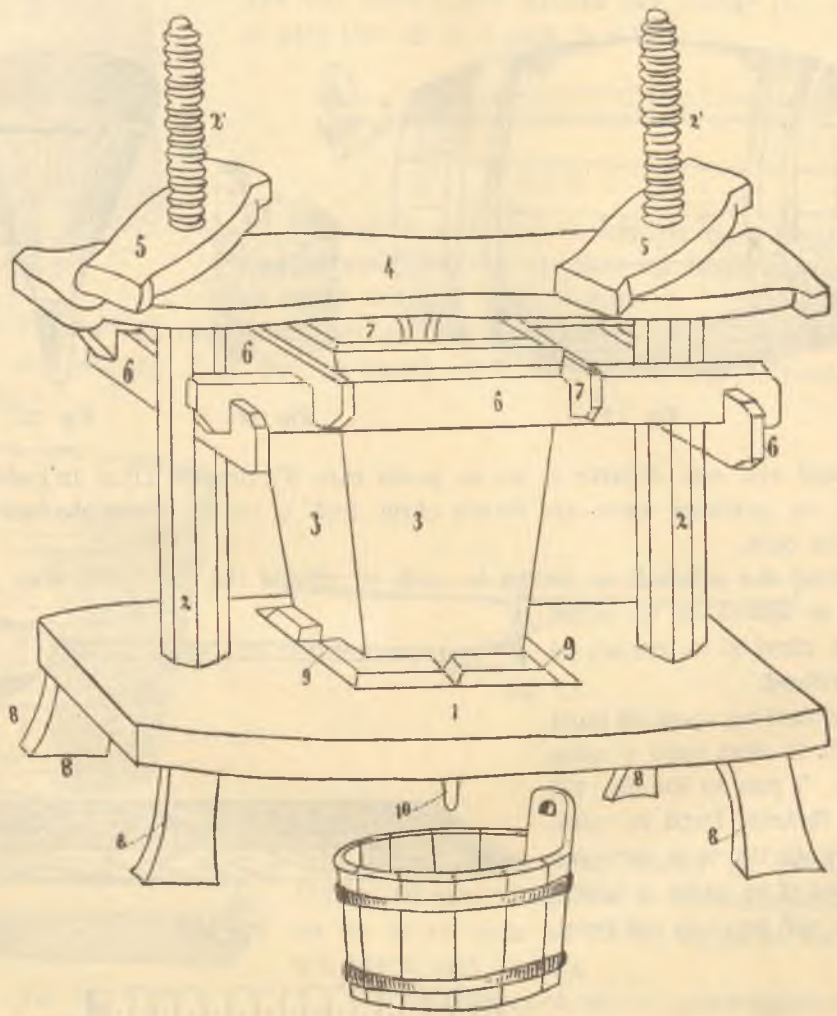

1. *Masă*, *strat* saŭ *albie*.

2—2. *Stîlpĭ*.

2'—2' *Şurupurĭ* saŭ *şurubĭ*.

3—3. *Coş*, *drob*, *casă*, *ladă*, *cutie*, *durbacă* saŭ *ţarc*.

4. *Grindă* saŭ *punte*.

5—5. *Gâsce*, *broasce* saŭ *şurupelniţe*.

6—6—6—6. *Chingĭ*, *mâinĭ*, *argea* saŭ *cleşte*.

7. *Pop* (sub pop se află o scândurică ce apasă asupra tescovineĭ când se învîrtesce broascele).

8—8. *Picĭoare*.

9—9. *Jghĭab*, *şghĭab*, *pîrâŭ*, *şanţ*, *şar*, *vatră*, *hângaş*, *gârliciŭ* saŭ *hindichiŭ*.

10. *Tiţă*, *burluiŭ*, *uluc*, *ciucĭun*, *şipot* saŭ *cioc*.

11. *Dejă*, *dejeriŭ*, *hârdăiaş*, *sofeiŭ*, *curătoare*, *caduliţă* saŭ *cĭubăraş*

DOGĂRIA SAŬ BUTNĂRIA

ŞI

UNELTELE DOGARULUI (BUTNARULUI)

DOGARIA SAU BUTNARIA

ŞI

UNELTELE DOGARULUI (BUTNARULUI)

Dogarul (pe moldovenesce *butnarul)* face *doniţe* saŭ *cofe*, *hârdaie*, *deje* saŭ *cĭubere*, *căzi*, *hârdăiaşe* saŭ *cĭubăraşe*, *cofiţe*, *cofăcle*, *şitare*, *cofer* saŭ *şiştare*[1]), *pâlniĭ de lemn*, *hunĭ* saŭ *leĭce*, *bote*, *berbinţe*, *curătoare*, *vedre*, *budaie*, *găleţi*, *putine* saŭ *truşiĭ*, *putineie*, *cetârne*, *butoaie* saŭ *acoave*, *butiĭ*, *boloboace* (poloboace), *butoiaşe*, *balerce*, *balercuţe*, saŭ *valeraşe*, *burĭ*, *buriaşe*, *budace*, *fedeleşe* (fig. 1), *fucĭi* (fig. 2), etc.

Fig. 1.

Fig. 2.

Toate vasele ce le face dogarul sunt alcătuite din *doage*[2]) ţinute de cercurĭ (de lemn saŭ de fier). Unele sunt înfundate numaĭ într'o parte, altele aŭ două *fundurĭ*. Partea care nu are fund se numesce *gură*; ĭar gaura ce se află în vasele înfundate de amîndouă părţile şi prin care se introduce lichidul se numesce *vrană*, *poarcă* saŭ *preduf*.

Doniţele (*cofele*) cu saŭ fără capac (clapă saŭ ploapă) aŭ o coadă ce se chĭamă *mănuşă* saŭ *toartă*; apucătoarea de la hârdaŭ se chĭamă *urechie*.

---

[1]) *Siţar* se zice la Covurluĭ şi la Fălciu, *cofer* în Dâmboviţa, *şiştar* în Dolj şi Romanaţi, *hârdăiaş* saŭ *cĭubăraş* în alte părţi.

[2]) Când un om e cam într'o parte, se zice că *îĭ lipsesce o doagă*.

Românul zice: *a ajunge în doaga copiilor* şi *a ajunge în doaga morţiĭ*.

Uneltele de care se slujesce dogarul sunt următoarele:

Fig. 3.

1. *Topor* saŭ *secure* (fig. 3).
   a) *coadă*, *mâner* saŭ *toporişte*.
   b) *muchie*.
   c) *bărbie*.
   d) *leafă* saŭ *tăiş*.

2. *Ferestreŭ* [1]) (fig. 4).

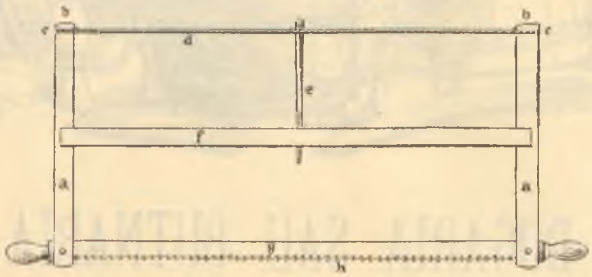

Fig. 4.

a—a) *Braţele* ferestreuluĭ, *mâinĭ*, *crăcĭ*, *cotoaie*, *mânere*, *condace*, *speteze* saŭ *pervazurĭ*.

b—b) *Capete*, *mere*, *cĭoace* saŭ *umerĭ*.

c—c) *Crestăturĭ* saŭ *creste*.

d) *Coardă*, *sfoară de întins* saŭ *strună*.

e) *Pană de rĕsucit sfoara*, *strunealâ*, *lemnuş*, *încordător*, *întinzător*, *sucitor*, *rĕsucitoare*, *limbă*, *cordar*, *săgeată* saŭ *lopăţică*.

f) *Puntea ferestreuluĭ*, *curmeziş*, *rĕsboiŭ*, *mijlocar* saŭ *chingă*.

g) *Pânză*.

h) *Dinţĭ*, *colţĭ* saŭ *zimţĭ*.

Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 7.

3. *Ferestreŭ de mână* [2]) (fig. 5).
   a) *Mâner*, *mânunchiŭ* saŭ *coadă*.
   b) *Pânză*.

Ferestreul se ascute cu pila.

4. *Bardă* [3]) (fig. 6).
5. *Tezlă* (fig. 7). (A se vedea *uneltele dulgheruluĭ*).

---

[1]) In judeţul Iaşĭ se zice şi *cirişeŭ*.

[2]) Se numesce *firiz* în judeţul Mehedinţĭ, *chimilioară* în judeţul Iaşĭ şi *corzar* în judeţul Neamţu.

[3]) Barda dogărească se numesce *toaipă* în Moldova.

6. *Masă de tras doage* [1]) (fig. 8).

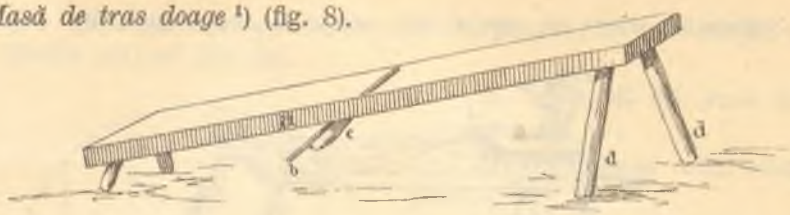

Fig. 8.

a) *Pat, trup* saŭ *faţă.*
b) *Custură* saŭ *daltă.*
c) *Pană.*
d—d) *Picĭoare.*

Fig. 9.

7. *Gealăŭ* (fig. 9). (A se vedea *uneltele dulgheruluĭ*).

8. *Daltă* (cu care se taie cercurile). (A se vedea *uneltele dulgheruluĭ*).

9. *Nicovealăă* saŭ *nicovea* (pe care se taie şi se găuresc cercurile). (A se vedea *uneltele fĭerarului*).

10. *Priboiŭ* saŭ *duşlag* (cu carĭ se găuresc cercurile de fĭer).

Fig. 10.

Fig. 11.

Fig. 12.

Fig. 13.

11. *Cĭocan* (fig. 10) (cu care se nituesce şi se bate cercurile de fĭer).

12. *Cĭochie, păpuşă* saŭ *băţic* (fig. 11) (în care se bate cu maiul ca să se aşeze cercurile pe vase).

13. *Maiŭ* [2]) (fig. 12).

14. *Nit* (fig. 13) (cuiŭ de fĭer cu care se leagă cercurile de fĭer [3]).

Fig. 14.

15. *Pas, pasnic* saŭ *capră.*
a—a) *Arc, arcuş, coardă* saŭ *punte.*
b—b) *Cracĭ.*

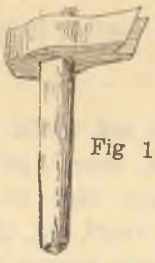

Fig 15.

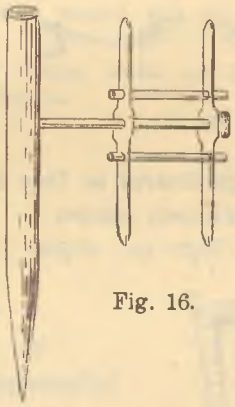

Fig. 16.

Fig. 17.

16. *Başchie* (un fel de cĭocan al-căruĭ capăt este şanţuit) (fig. 15).

17. *Crivea* (cu care se sucesce teiul pentru legatul cercurilor de lemn) (fig. 16).

18. *Sgârciŭ* saŭ *scoabă* (cu care se curăţă muchiele la vasele micĭ) (fig. 17).

---

[1]) Se numesce *câine* în judeţul Sucĭava.

[2]) Maiurile dogarului sunt unele cu mânerul scurt, altele cu mânerul maĭ lung saŭ chĭar foarte lung.

[3]) Când maĭ multe cercurĭ de fĭer saŭ de lemn sunt puse unul lângă altul se numesc *brăţară.*

19. *Scăunoaie, scaun de cuţitoit* sau *scaun de doage* (fig. 18).

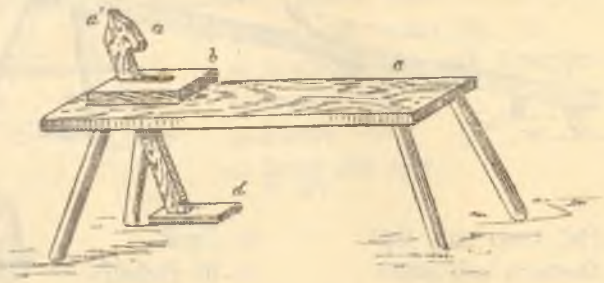

Fig. 18.

a—a) *Cleşte.*
a') *Cap, clobanţ, ciochie, căpăţină, cioc, ciacâie* sau *broască.*
b) *Măsuţă, pod* sau *punte.*
c) *Scaun.*
d) *Călcător, tălpigă, tălpig* sau *tălchigiu.*

20. *Cuţitoaie* (fig. 19) (sunt două feluri).

21. *Gardinar mare* (fig. 20).
Gardinar mic (fig. 21).
In unele locuri se intrebuinţează gardinarul de la fig. 22.

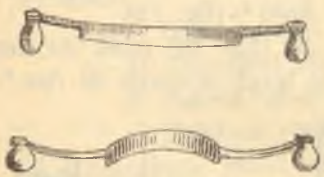

Fig. 19.

Fig. 20.

Fig. 21.

Fig. 22.

Cu gardinarul se face în doage şanţul în care intră fundul vasului; acest şanţ se numesce *garden.*

22. *Cleşte* sau *cleştar* (fig. 23).
a) *Cârlig* sau *limbă.*
b) *Coadă, mâner, gaiţă, gheran* sau *trăgător.*

Fig. 23.

23. *Gripcă* (cu care se rod doagele murdare când se înfundează vasele vechi (fig. 24).

24. *Bulat* (cuţit pentru făcut cercurile (fig. 25).

Fig. 24.

Fig. 25.

25. *Dogar* (cu care se crapă lemnele pentru doage); fie-care meșter are trei dogare de diferite mărimi (fig. 26).

Fig. 26.

Fig. 27.

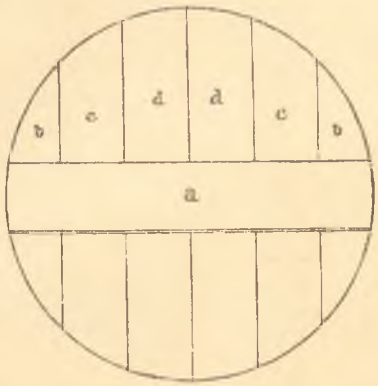

Fig. 28.

26. *Cĭumpeiŭ* (cu care se crapă cercurile) (fig. 27).

27. *Bestie* (a se vedea *uneltele dulgherului*).

La aceste unelte trebuie adăogate *vîrtejul* de strîns doagele și *butucul* de lucrat doagele.

Un fund de butoiŭ (fig. 28) se compune din:

a) *Stinghie, chingă, pop, calafat, zaplăt, stilp, punte, uşă* saŭ *curmeziş.*

b—b) *Doagă mică, sfirc, aripă* saŭ *hăripă.*

c—c) *Doagă din aripă* saŭ *stîlpul aripeĭ.*

d—d) *Doagă din mijloc* saŭ *stîlpul mijlociŭ.*

Nomenclatura

Dogar şi **dogărie** se zice în Muntenia, **butnar** şi **butnărie** în Moldova.

Cuvintele: **doagă, cercurĭ, vrană, fund, gardinar, garden, cuţitoiŭ, maiŭ, antal, putină,** se întrebuinţează în toată ţara.

Butoiŭ, butie, acov şi **boloboc** sunt din Muntenia; **bute, boloboc, balercă, dejă** din Moldova. **Zăcătoare** se zice mai în toată ţara.

Cuvintele: **calafat** e din Dolj, **poarcă** din Gorj, **usă** din Vlaşca, **zaplăt** din Mehedinţi, **preduf** din Vlaşca şi R.-Sărat, **buriŭ** din R.-Sărat, **sgăriciŭ** din Ialomiţa.

CASA

CASA

Casele ţărăneşti sunt de mai multe feluri :

Cele de la câmp acoperite cu stuf (stuh) sau cu paie se deosebesc de cele de la munte acoperite cu şindrilă sau draniţă, şi cele din Moldova se deosebesc de cele din Muntenia [1]).

Unele nu au de cât o singură odaie, iar altele au două odăi.

Vom da aici câte-va tipuri de case ţărăneşti în care putem găsi mai toate cuvintele privitoare la clădiri.

Partea acoperită de strașină se numesce *prispă*, iar sala *tindă*.

In tindă se găsesce *vatra*.

Fig. 1.

1—1. *Bolduri*, *ţepi*, *ţepe*, *ţepuşi*, *săgeţi*, *istumuri*, *sulinare*, *măgari* sau *sistonuri*.

2. *Laţul* (leaţul) dintre bolduri ce alcătuesce *coama*, *culmea*, *samara*, *cumpăna*, *slemneaoa*, *slimna*, *comana* sau *coroana*.

3—3. *Laţii* (leaţurile) pe cari se aşează stuful (stuhul), şindrila (şindila) sau draniţa.

4—4. *Căpriorii* (caprele) cari, la partea de jos, au o crestătură numită *călcâiu* ce se pune pe cosoroabe (costoroabe) în altă crestătură numită *cuib*, şi se prinde de acestea prin cuie de lemn.

Cei doi căpriori se mai zic şi *legători*.

---

[1]) In vremile vechi, pe când pădurile erau mari, oamenii făceau case zise în Moldova *durate*, din bârne lungi. Se puneau mai întâiu patru copaci (tumurugi) descojiţi (coijiţi) şi încheiaţi prin crestături la capete. Aceşti copaci alcătuiau tălpile pe care se ridicau pereţii din despicături sau bârne de lemn încheiate tot prin crestături la capete. In aceste bârne se tăia locul uşei şi al ferestrelor sprijinindu-se bârnele prin usciori (uşori). Pereţii astfel ridicaţi fără furci, se punea d'asupra lor patru bârne lungi ca cosoroabe şi pe capetele acestora un alt rând de cosoroabe pe care se înalţa acoperimîntul. Astfel de case nu se mai vĕd de cât foarte rar.

5—5. Cele patru căprioriĭ de pe colţuri se numesc *sape* şi alcătuesc *sapa caseĭ*.

6. Căpriorul de la mijloc se numesce *ţăpoiŭ* şi *sugar*.

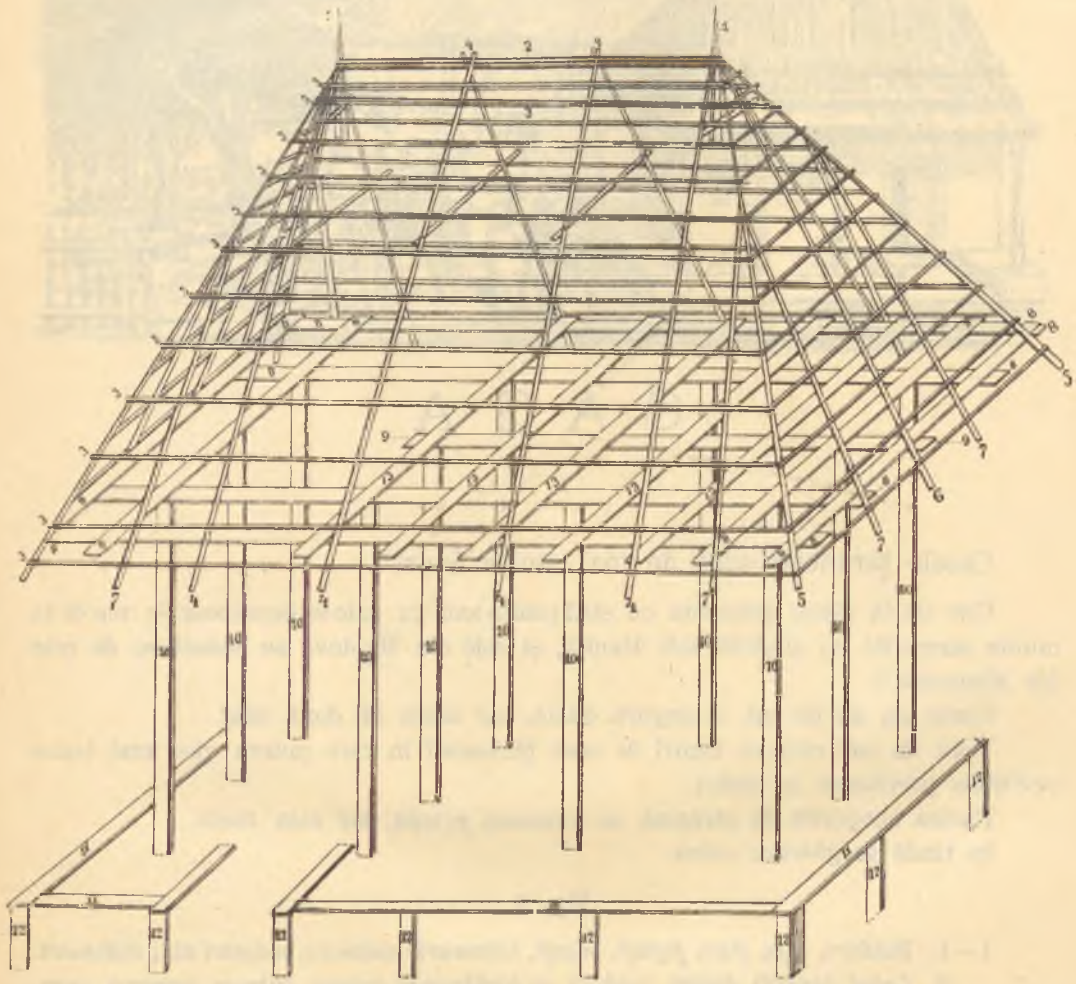

Fig. 1.

7 7. Nisce căprioriĭ alipiţi de sape şi numiţi în Moldova *lipacĭ* saŭ *copileţi*.

8—8. *Cosoroabele* (costoroabele), câte două de fie-care parte, în total opt, din care un rând aşezat d'asupra pereţilor şi a stîlpilor (furcilor) între urechile acestora, ĭar cel-alt rând aşezat pe capetele celor d'ântêiŭ şi avênd de scop să sprijine căprioriĭ aşezaţi cu călcâile în cuiburile cosoroabelor.

Aceste cosoroabe împreună cu capetele căpriorilor alcătuesc apărătoarea saŭ *străşina* [1]) (streşna) caseĭ şi acoperimîntul prispelor.

9. *Coarda caseĭ*, ce sprijină grinzile şi greutatea poduluĭ caseĭ.

Coarda, când nu e destul de tare, se proptesce la mijloc printr'un stîlp pus în mijlocul caseĭ şi care se chĭamă *pop*. Maĭ în tot-d'a-una însă acest pop se pune în urmă, după ce s'a slăbit casa şi s'a îngreuiat acoperimîntul.

10—10. *Stîlpiĭ* (furcile) în numĕr de 11 toate de lemn de stejar cĭoplit în

[1]) Se zice şi *polată* în judeţul Dolj.

patru muchĭ. Partea de jos, numaĭ scorojită (corjită) şi câte-odată pârlită saŭ cătrănită cu păcură, se îngroapă în pământ de 2—4 palme (0.50 c. pînă la 1 metru), ĭar partea de sus cu urechĭ ce prind cosoroabele.

Stîlpiĭ (furcile) susţin acoperişul şi pereţiĭ.

11. *Talpa caseĭ, tălpile prispelor, temeliŭ* saŭ *temel,* care hotăresc lăţimea prispelor şi poartă *stîlpiĭ* (dregiĭ, diregiĭ saŭ atîrnaţiĭ[1]) ce sprijină străşina.

Stîlpiĭ sunt prinşĭ cu capătul de jos prin *pîjurĭ* în nisce dăltuiturĭ pătrate făcute în tălpĭ şi cu capătul de sus sunt prinse pe cosoroabe tot prin pîjurĭ aşezate în nisce căpătâie crestate numite *başlicurĭ.*

12. *Taraşiĭ* (gâscele, bundaciĭ, bunduciĭ, dereciĭ, parmaciĭ, bubulueiĭ, urşiĭ, popondociĭ saŭ gorgozaniĭ) carĭ sprijinesc coastele prispelor. Capetele lor de jos sunt îngropate în pământ, ĭar cele de sus aŭ pîjurĭ.

13. Grinzile caseĭ pe care se aşează podeala, ce alcătuesce podul saŭ tavanul. Podeala se face de obiceiŭ din lemn de fag bine cĭoplit, dat la rândea (geluit) şi lucrat în cĭubuce pe o margine, ca şi muchile grinzilor. Cea-l'altă margine maĭ subţire se aşează *caplama,* adică se îmbucă peste marginea podeleĭ de alăturea.

Puse una lângă alta podelele formează nisce liniĭ paralele (orizontale saŭ oblice); un rând de podele între două grinzĭ se chĭamă o *raclă*; prin urmare, sunt atîtea racle cu podele câte perechĭ de grinzĭ.

Pereţiĭ caselor ţărănescĭ se fac :

a) Saŭ de *bârne* (despicăturĭ de lemn de teiŭ, plop saŭ ulm) aşezate în *jghiaburĭ* făcute în lungul furcilor;

b) saŭ de *vălătucĭ* (colacĭ de pământ saŭ lut amestecat cu paie saŭ rogoz) îngrădiţi prin parĭ prinşĭ în nisce găurĭ făcute sus în cosoroabe şi jos în nisce tălpĭ ce se pun între furcĭ;

c) saŭ de *gard de nuele* (ostreţe) îngrădite de parĭ prinşĭ de asemenea sus şi jos.

Fig. 2.

1. *Bolduri.*
2. *Prăştinĭ.*
3. *Prăştina* de pe coama caseĭ.
4. *Rogoz* (ĭarbă de baltă în 3 muchĭ) cu care se învelesce casele peste stuf.
5. *Trestie* saŭ *stuf* (stuh). (Stuful se leagă cu nisce laţĭ (leaţurĭ) lungĭ prin nisce cuie lungĭ de lemn numite *restee,* ce se petrec prin găurĭ făcute în căprioriĭ şi se împănează pe deasupra. Uniĭ pun *cacìorve* în capul resteelor şi nu le maĭ trec prin căprioriĭ.
6. *Straşina* (streşna) caseĭ.
7. *Stîlpĭ* (diregĭ saŭ atîrnaţĭ).
8. Pereţĭ[3]) lipiţĭ cu lut amestecat cu baligă de cal şi văruiţĭ cu *bidineaoa*

[1]) Cuvintele *dregĭ* şi *diregĭ* se întrebuinţează în Moldova, *atîrnaţĭ* în judeţul R.-Sărat, ĭar *stîlpĭ de palimar* în Prahova.

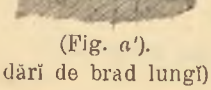

(Fig. *a'*).

[2]) Când o casă e alcătuită din patru stîlpĭ câte unu la fie-care colţ, aceştĭ stîlpĭ, în Muntenia se numesc *stîlpĭ-colţarĭ,* ĭar în Moldova *amnarĭ.*

Paiantă (în judeţul Putna *chezeş*) se numesce lemnul *a* ce proptesce un stîlp (fig. *a'*).

[3]) Pe pereţiĭ caseĭ, înainte de a se lipi, se bat *suşele* (un fel de ţăndărĭ de brad lungĭ) orĭ se *puricesce* cu nisce penişoare micĭ numite *puricĭ.*

(badanaoa), saŭ muruiți cu peria saŭ pămătuful cu humă, trăgêndu-se *brâne* (brâe) cu humă saŭ baligă la marginea de jos a pereților. Astăzĭ toate casele se văruesc; mare parte însă se muruesc în lăuntru și maĭ cu seamă vatra și cuptorul, precum și tinda și dosul caseĭ.

9. Ferestrele, tot-d'a-una în numĕr de treĭ la casele cu o singură odaie, sunt așezate în spre mĭază zi și rĕsărit (maĭ toate casele sunt expuse spre mĭază-zi). Ferestrele sunt așezate în uscĭorĭ (ușorĭ) de lemn prinse în perete și avênd câte 2 și 3 gratiĭ [1]) fie și de lemn. Unele case aŭ și obloane de scândurĭ ce se ridică în sus și care la vreme se încuie pe din năuntru cu piroane de fier, resbătute prin usciorĭ. La unele case, ferestrele aŭ câte patru ochiurĭ (gĭamurĭ), ĭar altele două și chĭar un singur gĭam; toate însă bine prinse de uscĭorĭ fără a se putea

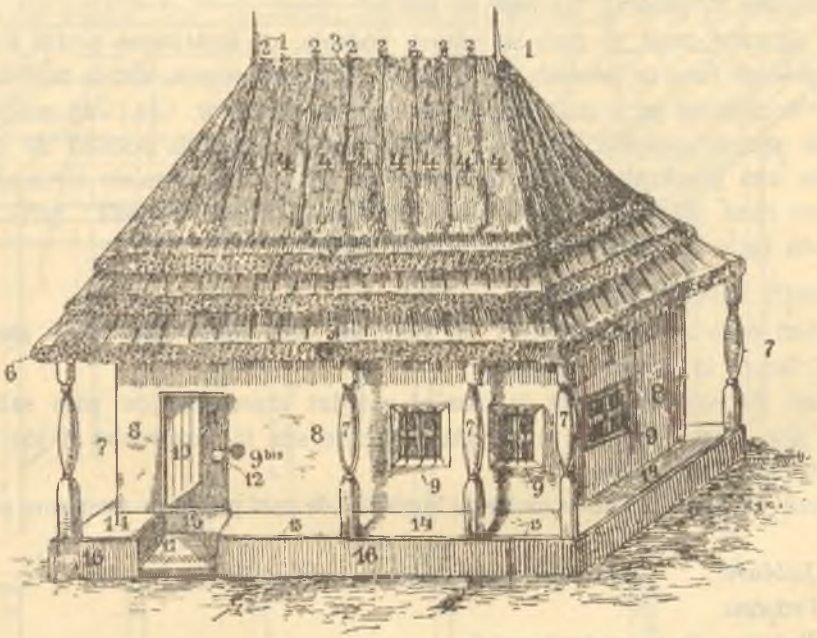

Fig. 2.

Casă din Moldova de sus

deschide, numaĭ unele ferestre aŭ o jumătate mișcătoare care se poate ridica alunecând peste cea-l'altă jumătate și care se sprijinesce cu un bețișor.

Le casele maĭ marĭ care aŭ o cămară în fundul tindeĭ, maĭ e o mică ferestruie cu un singur geam în partea despre apus.

9bis. *Ferestruie* de luminat cuptorul.

10. *Ușa tindeĭ* [2])

---

[1]) Țăranĭĭ pun gratiĭ la ferestre ca nu cum-va necuratul să se apropie de casă.

[2])

Cârlige bătute în pereți ce se chĭamă *țițîne*.

Balamale.

Clempuș (clampa cade pe clempuș).

11. *Clampa uşeĭ.*

12. *Incuietorea de la uşă.*

13. *Pragul uşeĭ* (care la unele case e maĭ jos de cât nivelul prispeĭ).

14. *Prispele caseĭ*, lipite cu lut şi date cu baligă de oaie ca şi înăuntrul caseĭ pe jos.

15. *Tălpi'e prispeĭ.*

16. *Coastele prispeĭ.*

17. *Prispa pragului* (care e la nivelul interiorului tindeĭ şi al caseĭ).

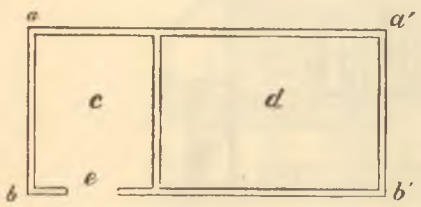

Fig. 3.

Peretele $a-a'$ alcătuesce *dosul caseĭ*, ĭar peretele $a'\ b'$ fundul caseĭ.

Uşa caseĭ vine îndată de la uşa tindeĭ *(e)*. In lăuntru, în stânga, e *hornul* cu cuptorul lipit de peretele tindeĭ şi soba lângă cuptor, aşezate toate pe o vatră mare cu margiñ late pe care staŭ copiĭ ceĭ micĭ, ĭar la fundul sobeĭ e *drumul pe cuptor* (cuptĭor) [1]). Fumul din horn ese pe *căleaţă* al căreĭ capăt ese în tindă pe pereţiĭ de la vatra sobeĭ. Pe lângă peretele din fund pînă în peretele despre răsărit se întinde patul gospodaruluĭ şi gospodineĭ; ĭar, pe lângă ceĭ-l'alţĭ doĭ pereţĭ, sunt câte o *laiţă* pe care odihnesc fetele şi flăcaiĭ.

Pe capătul patuluĭ, la răsărit, e *lada* cu schimburile şi deasupra eĭ *ţoalele* şi *(perinele)*; ĭar în cea-l'altă parte, pe capătul lăiţelor, e altă ladă cu baniĭ, *valurile* de pânză şi alte lucruri de preţ şi pe ladă *zestrea* feteĭ de măritat.

Deasupra patuluĭ atîrnă *culmea* saŭ *ruda* cu cojoacele cele scumpe, caţaveicele, şalurile, barizurile şi alte lucruri de găteală. In colţul (ungherul) de la uşe e *blidarul* (de ţinut blide), pe pereţĭ atîrnă ştergare alese; ĭar, de asupra ferestreĭ, despre răsărit, e sfânta Icoană.

Patul e acoperit cu un *ţol de lână*, ĭar laiţele cu *lăicere*. Pe vatră se aşterne *ţolince*.

[1]) La unele case se fac şi sobe cu *ocniţĭ* de uscat obiectele de încălţat.

Casă acoperită cu şindrilă (Muntenia).

Fig. 4.

1. Acoperişul, coperişul, învelitoarea, învelişul sau acoperămîntul cu *şindrilă*, *şindilă* sau *drăniţă*.
2. *Straşina* (streşna) *caseĭ*.
3. *Stîlpĭ*, *dregĭ*, *diregĭ* sau *atîrnaţĭ*.
4. *Lumina caseĭ*.
5. *Tocurile ferestrelor* în rescrucĭ cu 4 ochiurĭ.
6. *Gĭurgĭuvelele*.
7. *Ochiul gĭamuluĭ*.
8. *Balamalele* sau *blagamalele* uşeĭ.
9. *Broasca uşeĭ*.
10. *Canaturile uşeĭ*.
11. *Polata* sau *chilerul*.
12. *Uşa polateĭ*.
13. (A se vedea No. 12 de la fig. 1).
14. *Bagea*, *băgeaga*, *fumarul*, *hogeagul*, *cucuvaia*, *ochiul podului*, *fontâna*, *ursoaia*, *marchĭoţa*, *campadura*, *cubeaoa* sau *cucumeaoa*.

Stîlpiĭ de carĭ este prinsă uşa se numesc *usckiorĭ* sau *uşorĭ*.

Grinzile ce alcătuesc temelia caseĭ se chĭamă *bălvan*, *tălpoiŭ*, *talpa caseĭ*, *tălpile prispelor*, *tălpile tîrnatuluĭ* sau *tălpĭ lungĭ*. (A se vedea No. 11 de la fig. 1).

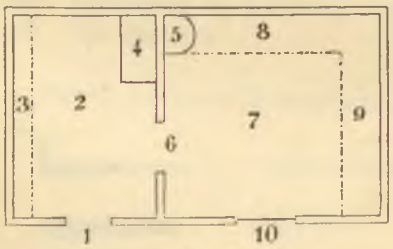

Fig. 5.

Planul caseĭ (fig. 5).

1. Uşa tindeĭ.
2. Tindă.
3. Scaun pentru sacĭ.
4. Coş sau vatră.
5. Sobă.
6. Uşa camereĭ.
7. Cameră.
8. Pat.
9. Pat.
10. Fereastră.

Casa de munte (Prahova).

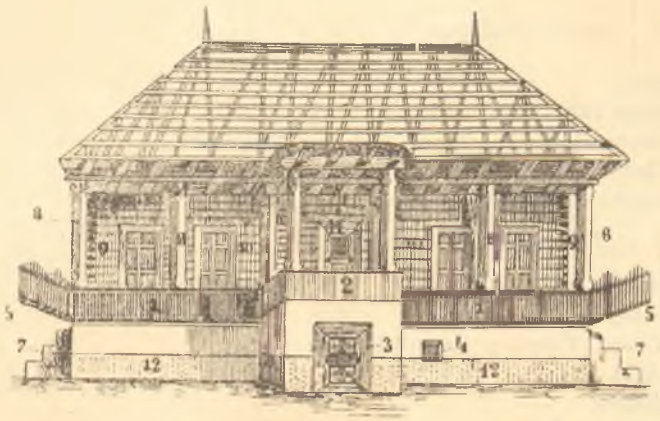

Fig. 6.

In acest tip de casă se deosebesc:

1—1. *Zăbrelele.*
2. *Foişorul, cerdacul* saŭ *pridvorul.*
3. Uşa *gârliciului.*
4. Fereastra *beciului.*
5—5. Porţile prispei.
6—6. Scara.
7—7. Treptele.
8—8. *Pălimarii* (stîlpii).
9—9. *Chiotoarea.*
10—10. *Bârnele* saŭ *vîrghiile.*
11. Uşa cu tăblii învergelate.
12—12. Temelia.

In judeţul Dâmboviţa se numesce *harca* zidul ce se face pe înălţime de 0.m60.c—1.m din pămînt pînă în tălpi.

Doi căpriori (*a b—a b'*) încheiaţi la vîrf alcătuesc o *capră.* Bucata de lemn (*c*) ce îi ţine ca să nu se desfacă, se chiamă *cătuşă, coţofană* saŭ *limba caprei.*

Fig. 7.

Podină se numesce fie-care scândură (blănuţă saŭ blojdină) din care se alcătuesce podeala.

Cămara este partea caseĭ unde se găsesce vatra când tinda e împărţită în două.

Floarea ce se face la capătul stîlpilor se numesc *başlic, calup, clapă, măgăriţă, talaer, papuc, amânar, broască, cârlan* saŭ *căcilă.*

Nomenclatură după judeţe.

FIG. 1.

1. **Bolduri**, **Ţepi**, **Ţepuşe**, } mai în toată ţara.
   Săgeţi, (Fălciu).
   Istumuri, (Dâmboviţa).
   Sulinare, (Dâmboviţa).
   Sistonuri, (Ilfov).
   Măgari, (Ialomiţa şi Muscel).
2. **Coamă**, **Culme**, } mai în toată ţara.
   Samară, (Buzău).
   Cordel, (Ialomiţa).
   Cumpănă, (Vâlcea, Vlaşca şi Ialomiţa).
   Slemnă, (Brăila).
   Slimnă, (R.-Sărat)
   Coroană, (Dâmboviţa).
   Comană, (Vasluĭ).
3. **Laţi**, (în Muntenia).
   Ceaţuri, (în Moldova).
4. **Căpriori**, **Capre**, } în toată ţara.
5. **Sape**, **Sapa caseĭ**, } în toată ţara.
   Colţari, (în Muntenia).
   Cornari, (în Moldova).
6. **Ţapoiu**, (Iaşi).
7. **Cipac**, **Copileţi**, } în Moldova.
   Căpriori de la mijloc, (în Muntenia).
8. **Cosoroabe**, (în Muntenia).
   Costoroabe, (în Moldova).
9. **Coardă**, (în toată ţara).
10. **Stîlpi**, (în Muntenia)
    Furci, (în Moldova).
11. **Talpa caseĭ**, (în toată ţara).
    Temeleiu, (Prahova).
    Temel, (Constanţa).
12. **Taraşi**, (în Moldova).
    Gâsce, (Argeş).
    Bundaci, (Dâmboviţa).
    Bunduci, (Mehedinţi).
    Dereeĭ, (Brăila).
    Parmaci, (Ilfov).
    Bubului, (Bacău).
    Urşi, (Olt şi Vâlcea).
    Popondoci, (Tecuciu).
    Gorgozani, (Neamţu).

UNELTELE ZIDARULUI (PIETRARULUI)

UNELTELE ZIDARULUI (PIETRARULUI)

Uneltele zidarului sunt:

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

1. *Ciocanul* (două tipuri, fig. 1 și 2).

2. *Mistria* sau *măestria* cu care se toarnă tencuiala și se bruftuesce zidul (fig. 3) și *mistria cataveica* (fig. 4).

Fig. 5.

Fig. 6.

3. *Malaoa, mahalaoa* sau *netezitoarea* (fig. 5).

4. *Drișca* sau *fețuitoarea* (fig. 6).

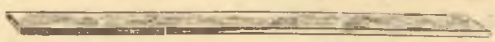

Fig. 7.

5. *Dreptarul* (fig. 7).

6. *Cumpăna* perpendiculară (fig. 8).
7. *Cumpăna* orizontală sau *ceaonul* (două tipuri, fig. 9 și 10).

Fig. 8.

Fig. 9.

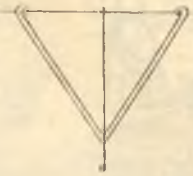

Fig. 10.

8. *Bidineaoa* sau *badanaoa*.

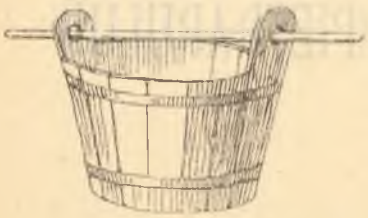

Fig. 11.

Fig. 12.

Fig. 13.

9. *Găleata* sau *ciubărul* (fig. 11).
10. *Cauşul* sau *cancĭogul* (fig. 12).
11. *Ciubucul*, *ciubucarul* sau *tiparul* de tras ciubucuri pe zid (fig. 13).

Fig. 14.

Fig. 15.

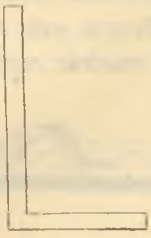

Fig. 16.

12. *Targa* (fig. 14).
13. *Roaba* sau *tărăboanţa* (fig. 15).
14. *Colţarul* sau *ghiunia* (fig. 16).

Zidarul mai întrebuinţează *lopata*, *sapa* și *casmaoa*.

UNELTELE FIERARULUI

UNELTELE FIERARULUI

Uneltele fierarului sunt :

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

1. *Foiul* (fig. 1).
2. *Nicovala*, *nicovaoa* sau *ilaul* (fig. 2).
3. *Barosul*, (fig. 3).
4. *Ciocanul* (două feluri fig. 4).

Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 7.

Fig. 8.

Fig. 9.

5. *Cleştele* (două feluri fig. 5 şi 6).
6. *Raşpa* sau *hraşpa* (fig. 7).
7. *Pila* (două feluri fig. 8 şi 9).

Fig. 10.

Fig. 11.

Fig. 12.

Fig. 13.

8. *Ţintarul* (fig. 10).
9. *Cheia* (trei feluri fig. 11, 12 şi 13).

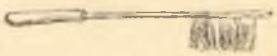

Fig. 14.

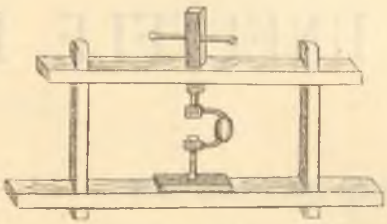

Fig. 15.

10. *Praftura* sau *pleftura* (fig. 14).
11. *Maşina de găurit* fierul rece (fig. 15).

Fig. 16.

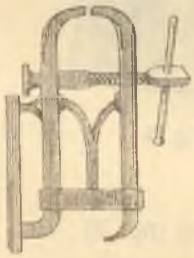

Fig. 17.

Fig. 18.

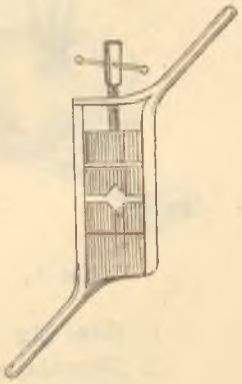

Fig. 19.

12. *Cuţitoaia* de curăţit unghiile cailor (fig. 16).
13. *Ursul* (fig. 17).
14. *Sfredelul* (fig. 18).
15. *Şurupelniţa* sau *surubelniţă* (fig. 19).
16. *Priboiul.*
17. *Dalta.*
18. *Jigneaoa* sau *cuşniţa* (unde se rosesce fierul).
19. *Tocila* (unealtă de ascuţit tăişurile). *Troacă* se numesce vasul de lemn plin cu apă în care roata de la tocilă, învîrtindu-se, se udă.

UNELTELE DULGHERULUI

PRECUM ŞI ALE

TÎMPLARULUI (STOLERULUI)

UNELTELE DULGHERULUI

PRECUM ȘI ALE

TÎMPLARULUI (STOLERULUI)

Uneltele dulgherului sunt:

Fig. 1.

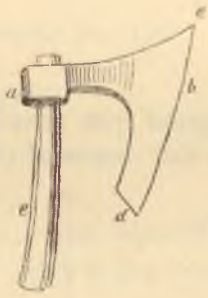

Fig. 2.

Fig. 3.

1. *Securea* sau *toporul* (fig. 1).
   a) *Muchia.*
   b) *Leafa.*
   c) *Vîrful.*
   d) *Călcâiul.*
   e) *Coada* sau *toporiştea.*
2. *Barda* sau *toaipa* (fig. 2).
   a) *Muchia.*
   b) *Leafa.*
   c) *Vîrful.*
   d) *Călcâiul.*
   e) *Coada* sau *toporiştea.*
3. *Tezla* sau *chiserul* (fig. 3).
   a) *Muchia.*
   b) *Leafa.*
   c) *Coada.*

4. *Ferestreul* saŭ *firiseul* [1]) (a se vedea *uneltele dogarului*).
5. *Ferestreul de mână* saŭ *ferestreiaşul* (a se vedea *uneltele dogarului*).

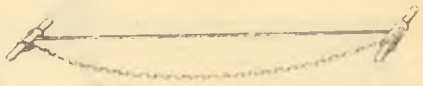

Fig. 4.

Fig. 5.

6. *Bestia*, *beschĭa* saŭ *pânza* (fig. 4).
7. *Cuţitoaia* (fig. 5).
   a) *Leafa.*
   b—b) *Mânerele.*

Fig. 6.

Fig. 7.

Fig. 8.

Fig. 9.

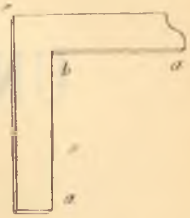

Fig. 10.

8. *Sfredelul* saŭ *sfiederul* (fig. 6).
   a—a) *Mânerul.*
   b) *Drugul.*
   c) *Floarea.*
9. *Pretcarul* (fig. 7).
10. *Spilţelnicul* (fig. 8).
11. *Pila* saŭ *chila* (fig. 9).
12. *Raşpa*, *hraşpa* saŭ *raşpelul* (pilă groasă cu care se răspăluesce lemnul).
13. *Colţarul drept*, *ghiunia* saŭ *dreptarul* (fig. 10).
   a—a) *Laturile, cracii.*
   b) *Unghiul* saŭ *ungherul.*
   c) *Colţul.*

Fig. 11.

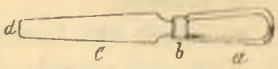

Fig. 12.

Fig. 13.

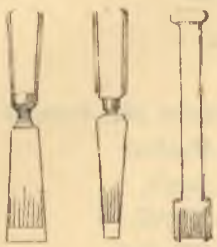

Fig. 14.

[1]) Un ferestreŭ cu pânza foarte îngustă se numesce *ghimirlie.*

14. *Colţarul cu limbă* (fig. 11).
    a) *Capra, cleştele, tocul, matca, plăsele* sau *locaşul.*
    b) *Limba.*
15. *Şurupelniţa* sau *şurubelniţa* (fig. 12).
    a) *Mânerul* sau *mănunchiul.*
    b) *Brăţara, veriga, buceaoa.*
    c) *Limba, pana, fierul.*
    d) *Gura* sau *vîrful.*
16. *Cumpăna* (fig. 13).
17. *Dalta* şi *răzuşul* (sunt de felurite forme după trebuinţă) (fig. 14).

Fig. 15.

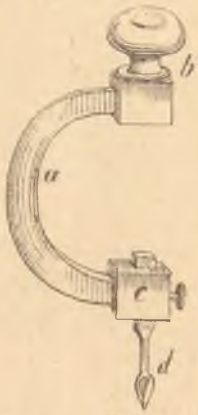

Fig. 16.

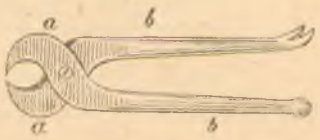

Fig. 17.

18. *Razul* (fig. 15).
19. *Coarba, curbina* sau *sucala* (fig. 16).
    a) *Coarba.*
    b) *Mânerul* sau *mănunchiul.*
    c) *Broasca* sau *piua.*
    d) *Sfredelul.*
20. *Cleştele* (de fier) (fig 17).
    a—a) *Gura, apucătoarele, cîocul, capul* sau *fălcile.*
    b—b) *Cracii, picioarele, mânerele* sau *coada.*

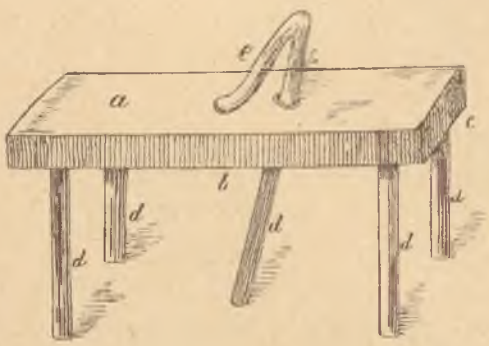

Fig. 18.

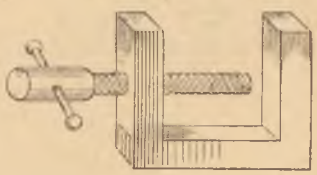

Fig. 19.

21. *Calul* sau *scaunul* (fig. 18).
a) *Masa* sau *faţa.*
a') *Latura* sau *muchia.*
a") *Capul* sau *fruntea.*
d—d) *Picioarele.*
d—d) *Cleştele de strîns* sau *cârligul.*
22. *Cleştele* (de lemn), *teasul*, *crivala* sau *crighele* (fig. 19).

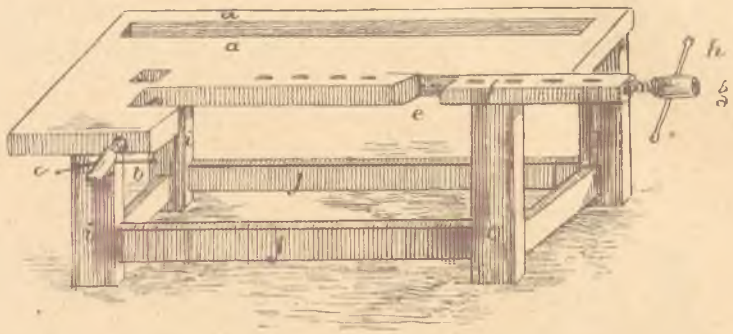

Fig. 20.

23. *Masa* de dulgher, de tîmplar (stoler), *tejgheaoa*, *teşgheaoa*, sau *tişgheaoa* (fig. 20).
a) *Blana*, *masa* sau *faţa.*
b) *Şurupul mic*, *cleştele* sau *vîrtejul.*
c) *Cuiul şurupului*, *răsucitorul* sau *cheia.*
d) *Jghiabul uneltelor*, *şanţul*, *gavanul* sau *ulucul.*
e) *Gura teşgheleĭ.*
f) *Drugul* sau *broasca.*
g) *Şurupul mare*, *cleştele* sau *vîrtejul.*
h) *Cuiul şurupului*, *răsucitorul* sau *cheia.*
i—i) *Picioarele.*
j—j) *Stinghiile* sau *chirgile.*

Fig. 21.

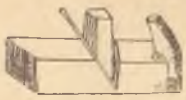

Fig. 22.

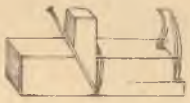

Fig. 23.

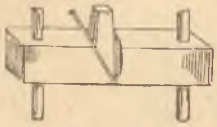

Fig. 24.

24. *Rîndelele.* (Dulgherii şi tîmplarii se slujesc cu felurite rîndele care, după întrebuinţare, sunt mai mici sau mai mari şi au custuri deosebite. Sunt rîndele

de curăţat, de spălat ântêiŭ, de spălat al doilea, de spălat al treilea, sunt rîndele de scos lambe, altele de scobit blana, ĭar altele de îndreptat scândura pe muchie. După întrebuinţare rîndeaoa se numesce *lambar*, *lămbuitor*, *cĭubucar* saŭ *lambar*, *mucheriŭ*, *gealăĭ*, *ghilăŭ* saŭ *buhaiŭ* (fig. 21), *robanc* saŭ *revanc*, *cĭoplitor*, *broască*, *fĕţuitor* şi *hâlcitor* (fig. 22, 23 şi 24).

Fig. 25.

Fig. 26.

Fig. 27.

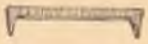

Fig. 28.

25. *Scaunul pentru drăniţit pe case* (fig. 25).

26. *Maiul* (fig. 26).

27. *Pasul* saŭ *pasnicul* (a se vedea uneltele dogaruluĭ).

28. *Dinţarul*, *zimţarul*, *călcătorul*, *ceaprazul*, saŭ *cĭaprăzarul* (cu care se îndreptează dinţiĭ ferestreuluĭ (fig. 27).

29. *Scoaba* (fig. 28).

a) *Spinarea*.

b—b) *Cracĭ*, *colţiĭ*, *colţurile* saŭ *copiliĭ*.

30. *Sgârieciul* (cu care se trag liniĭ pe scândurĭ).

ALBINĂRIT SAŬ STUPĂRIT

ALBINĂRIT SAŬ STUPĂRIT[1]

Albinele se ţin în *stupĭ*, *ştiubeie* saŭ *uleie*[2]).

Stupul cel maĭ obicĭnuit la sătenii noştri este făcut dintr'un butuc găurit (fig. 1) acoperit cu un capac (adesea o strachină saŭ scafă) numit *captalan* saŭ *captar*, şi avênd în partea de jos o găurică prin care intră şi es albinele ce se chĭamă *urdiniş*. Maĭ sunt şi stupĭ făcuţĭ din paie (fig. 2).

Fig. 1.

Fig. 2.

1. — *Stup.*
2. — *Captalan* saŭ *captar.*
3. — *Urdiniş.*

[1]) *Stupărit* se întrebuinţează în Moldova.

[2]) *Ştiubeiul* este stupul făcut dintr'un butuc găurit. Se numesce *târnă* când e făcut din nuĭele lipite cu pămînt.

Înăuntrul stupului sunt nisce beţe numite *pretce* pe care se clădesc *faguriĭ*.

Iarna, stupiĭ se ţin într'un bordeiŭ zis *temnic* saŭ *tevnic;* ĭar, vara, se ţin afară într'un loc înconjurat cu stuf numit *prisacă* saŭ *stupină*.

Se zice *prisăcar* saŭ *stupar* omuluĭ care păzesce stupiĭ şi îngrijesce de albine.

Matcă este regina albinelor; e maĭ mare de cât albina şi n'are ac.

Trântorul saŭ *bondarul* [1]) e bărbatul albineĭ, care nicĭ el nu are ac şi nu lucrează.

Botcă se chĭamă celula în care se nasce matca.

Se numesce *roiniţă* o baniţă mică cu care se prinde *roiul* şi se pune în stup.

Când stupul roesce ântêiŭ, cel roit se chĭamă *pîrvac*, ĭar cel care a roit se chĭamă *matcă*.

Paroiul este roiul eşit din pîrvac.

Trântorit saŭ *curăţit* se numesce tăierea din faguri a trântorilor carĭ sunt în stare de larvă [2]); ĭar *retezat* se numesce tăierea, toamna, a fagurilor spre a strînge mĭerea.

La curăţit şi retezat se întrebuinţează o unealtă numită *custură* (fig. 3).

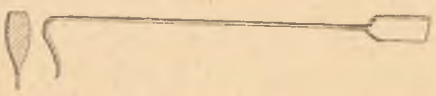

Fig. 3.

Faguriĭ scoşĭ din stup daŭ *mĭerea* şi *ceara*.

Ceara topită şi închĭegată într'un tipar se numesce *sloiŭ*. Apa ce ese din spălatul făgurilor storşĭ se chĭamă *mursă* orĭ *mĭed*; ĭar ceea ce rămâne după topirea şi strecurarea cereĭ se chĭamă *boştină* saŭ *hoştină*.

In unele celule se află o materie altă de cât mĭerea, căreia 'ĭ se zice *păstrar* saŭ *păstură*.

Gâselniţe sunt nisce viermĭ ce se fac în stupiĭ slabĭ şi carĭ mănâncă mĭerea.

Sunt două buriene maĭ ales care sunt prielnice albinelor: *roiniţa (melissa officinalis)* şi *poala Maĭceĭ Preciste (hypericum perforatum);* cu aceste buriene se freacă stupul când se roesce ântêiŭ [3]).

---

[1]) Cuvîntul *bondar* se întrebuinţează în Moldova.

[2]) Larvele se numesc *căţeĭ*.

[3]) Cuvintele *stup, albină, matc , roiŭ, urdiniş, preatcă, fagur, ceară, mĭere, păstură*, se întrebuinţează în toată ţara.

PESCUITUL

PESCUITUL

Năvodul, zis și *plăvală*, *jegsniță* sau *jigajnie*, este o plasă mare având o lungime cam de 150^{m} și o lățime de 4^{m}. Are la amîndouă capete câte un lemn; aceste lemne de care trag pescarii se numesc *hadaragi*, *hădargi*, *drucĭ*, *clecĭ* sau *coluze*. Se trage și cu odgoane. Năvodul are sus o sfoară numită *obor*, pe care sunt așezate oale de lemn, ĭar jos altă sfoară cu oale de fĭer sau de plumb, uneorĭ cu pĭetre. Partea din năvod ce formează o coadă şi unde se strîng pescĭĭ se numesce *matcă*. Cu năvodul se vînează tot soiul de pescĭ.

Plasa sau *volocul* (zis și *luptacĭu*) este o plasă ca năvodul, având vre-o 50^{m} lungime și 10^{m} lățime. Cu el vînează șease sau opt oamenĭ împărțiți în două untre. Se întrebuințează la pescuitul pescilor marĭ ca crap, somn, cegă, mreană, etc.

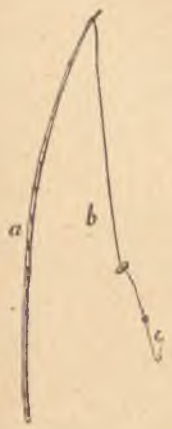

Fig. 1.

Orie, se numesce în județul Romanați, o plasă care lare 6^{m} lungime și 5^{m} lățime și cu care douĭ oamenĭ vînează din aceeași luntre. Se întrebuințează la apă adîncă.

Carmace sunt nisce sforĭ groase și lungĭ de 50^{m}, de-a-lungul cărora sunt atîrnate maĭ multe sforĭ maĭ subțirĭ având la capătul de jos câte un cârlig [1]).

Carmacele se așează într'un rĭu în curmezișul cursuluĭ apeĭ.

Pescĭĭ voind să treacă se prinde de cârlige.

Undița este o sfoară legată de un capăt cu o nuia sau o prăjină (*a*) și având la capătul cel-alt un cârlig (*c*). Maĭ sus de cârlig pe sfoară se leagă o bucățică de lemn *(b)* ce se numesce *plută* (fig. 1).

[1]) Aceste undițe marĭ au câte-o dată pînă la 100 de cârlige de care se atârnă *rîme* sau *rusaliĭ*, ce pescarĭĭ le scot din pămînt de sub apă cu o casma îndoită de ambele părți late, rale și numită *ghin*.

Cârsnicul (zis și *crâsnic*, *cârstaș*, *posfat*, *tărăbuc*, *difan*, *ulaŭ* saŭ *hălăŭ*) este o plasă pătrată (fig. 2) întinsă prin două nuiele (zise *priviți* în Olt) puse cruciș. De mijlocul lor se leagă o prăjină cu ajutorul căreia se aruncă cârsnicul în apă.

Fig. 3.

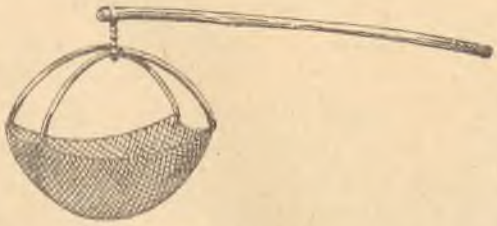

Fig. 2.

Coşul este o împletitură de nuĭeluşe de richită (lozie saŭ mleajă) (fig. 3) avênd forma unuĭ coş rotundă şi cam lungueaţă şi cu gura întoarsă înăuntru. Se pune culcat în apă sprijinit fiind de un par, după ce se unge gura cu mămaligă.

Vîrşa este un fel de coş maĭ mare (fig. 4) făcut tot din richită, dar cu deosebire că e făcut maĭ lungăreaţă. Partea de la gură ce e întoarsă înăuntru se

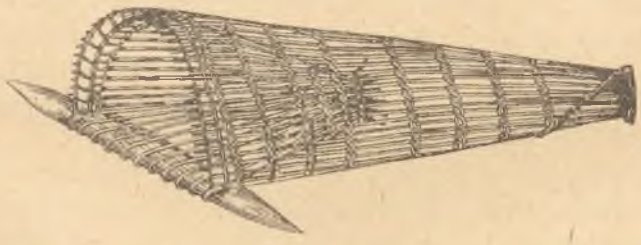

Fig. 4.

numesce *vîrşog* saŭ *pocriş*. In unele vîrşe pescele se poate scoate prin fund, în altele se scoate desfăcêndu-se vîrşogul ce e prins de un beţişor ca în figura de maĭ sus.

Fig. 5.

Fig. 6.

Leasa este un fel de coş de prins pesce avênd forma uneĭ opincĭ (fig. 5); se numesce *ostreţ* în Romanaţi şi *vintilă* în Covurluiŭ, avênd forme deosebite.

Mincĭogul, *mincĭocul*, *târbofu*l, *meredeul*, *ciorpacul*, *rocĭul* saŭ *tărăbucul* este un sac de pânză de voloc (plasă) în formă de sac; coada saculuĭ se numesce *moţ* saŭ *matiţă* (Olt). Formele se deosibesc puţin.

Coteţele, *mrejele* sau *lesurile* sunt făcute cu trestii împletite cu papură; se aşează în bălţi împingêndu-se partea de jos a trestiilor, care e ascuţită, în pămînt. Coteţele se aşează în zig-zaguri avênd la un capăt o întorsătură din care pescele nu mai poate eşi.

Fig. 7.

Inchisorile sunt nisce coteţe închise din toate părţile în care se păstrează pescele prins pînă ce se vinde.

Fig. 8.

Prostovolul sau *năpastea* este un fel de sac de pânză de voloc ale-cărei ochiuri sunt de mărimea degetului mic. Strimt în partea de sus, acest sac se lărgesce din ce în ce mai mult şi are în partea de jos o circonferenţă ca de 10—14 metri. In jurul acesteĭ circonferenţe este trecută prin ochiuri o sfoară numită *obor*, *obăr* sau *ubăr* pe care sunt înşirate, la distanţă de un deget, mărgele de plumb. Partea de sus este legată cu o funie lungă cu care pescarul trage înapoĭ prostovolul după ce l'a aruncat.

Ştioldic sau *tîrboc* se numesce o prăjină (dîrjă) lungă cu o măcĭucă la un capăt, ce şlujesce la ghĭontirea rădăcinelor şi brazdelor prin ape ca să ĭasă pesciĭ la leasă sau la vîrşă.

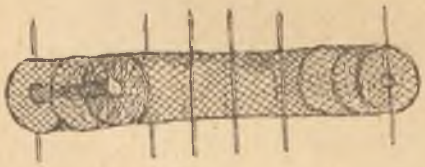

Fig. 9.

Cotloane se chĭamă, în Moldova, găurile ce se află în malurile apeĭ şi în care se ascund raciĭ.

Etere se numesce un fel de vîrşă făcută din pânză de voloc întinsă pe nisce cercuri (fig. 9).

Horez, *horeţ* sau *juvelnic* se numesce un fel de coş ce 'l ţine pescarul cu o *coadă* sau *pripon* (fig. 10).

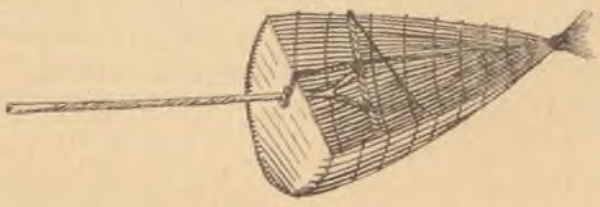

Fig. 10.

Iarna, pescarii fac nisce găurĭ în ghĭaţă ca să pescuiască. Gaura cea mare prin care se bagă volocul şi acea prin care se scoate se numesc *copcă* saŭ *toană*; ĭar cele-l'alte maĭ micĭ prin care se mână volocul se numesc *produhurĭ* saŭ *predufurĭ*.

Fachie, *opăiţ*, *văpăiţ* saŭ *vălug* se chĭamă un mănunchiŭ de stuf uscat saŭ de ţandărĭ lungĭ de brad uscat (fig. 11), ce se aprinde noaptea spre a atrage pescĭĭ ce se iaŭ cu mâna saŭ cu *ostia* (fig. 12).

Fig. 11.

Undreaoa de făcut plasă se numesce *igliţă*, *ingliţă* saŭ *suveică* de împletit năvodul.

Fig. 12.

Luntrea (*cin* în Oltenia, *ciobacă* în Sucĭava şi Dorohoĭ *liotcă* în Tecuciŭ, *dubas* în Tutova şi *varcă* în Tutova şi Constanţa) cea maĭ obicĭnuită de pescarĭ este cea din figura 13.

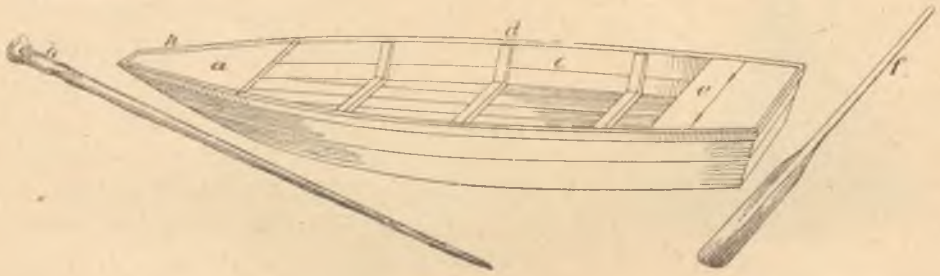

Fig. 13.

Părţile eĭ sunt:

a) *Botul*, *botniţa*, *piscul* saŭ *bourul*.

b) *Fundul* saŭ *podul luntreĭ*.

c) *Usna*, *slaiul*, *vatra*.

d) *Carboşiĭ*, *cârjele*, *chingile*, *crivacele*, *cuşbe* saŭ *cocîrlele*.

e) *Câciul*, *lada*, *chichiţa* saŭ *chilnarul*.

f) *Lopata* saŭ *vîsla* [1]).

g) *Balaurul* (un fel de cerc de scânduri care încinge luntrea pe marginea gureĭ).

h) *Şifanul*, *prăjina*, *sticĭul*, *stişul*, *cechia*, *opintitorul* saŭ *tolagul*.

i) Cuiul de care se prinde vîsla de luntre se numesce *strapazan*, *strepezeu*, *ujbă* saŭ *opac*.

j) Lopăţica cu care se scoate apa din luntre se numesce *ispol*, *rèscol*, *scofiţă* saŭ *căuş*.

---

[1]) La vîsle li se maĭ zice *opăcine* în Ialomiţa şi *băbăice* în Tutova.

Peștii ce se pescuesc în apele țării sunt:

Cega, care se vînează în Maiŭ, Iunie și Iulie în mijlocul Dunării și unde este mult pietriș;

Vîrluga, zisă și *svîrluga* și *nisipărița*. Are urechi înțepătoare și e vărgată lungiș;

Mreana, se vînează mai cu seamă în Olt și în Dunăre;

Știuca, se vînează vara cu cârligele și iarna în bălți cu cotețe;

Somnul, se vînează în Olt și în Dunăre cu cârligele, cu luptaciul și cu năvodul;

Țiparul, zis și *pișcarul* saŭ *chișcarul*;

Plătica, se vînează în Dunăre cu năvodul și vîrșile;

Carasul, lătăreț și puțin auriŭ;

Costrîșul saŭ *costrușul*, e lătăreț, ceva mai lung ca carasul, e vărgat cu dungi în curmeziș una albă și una cenușie, așa că seamănă cu *costrușarea* ce se face la cai tineri (costruș) la coamă și la coadă;

Porcușorul, e vînăt și cu gura cam lătăreață;

Cîra saŭ *pișcarița*, pește fără solzi, mici, vărgați și foarte iuți;

Fusarul;

Crapul;

Linul, se vînează iarna în bălți cu cotețele și cu vîrșele.

Păstravul;

Slăvocul, pește de munte, mic, cu capul mare fără solzi;

Bibanul, se prinde cu cârligele, cu luptaciul și cu oria;

Albișorul;

Cleanul, e alb cu solzi mari;

Măriuța, are dungi negre și spini la cap;

Caracuda, zis *soreanul* și *oblețul*;

Soreața, zisă și *săbioara*, e argintie și e foarte iute;

Murgoiul, zis și *cosacul*, are solzi mici și e argintiŭ închis;

Sborșul, e mic și foarte spinos;

Mintușul, de culoare închisă, are forma plăticei și se găsesce în Siret și în Prut;

Vîrlanul;

Ocleiul [1]), de mărimea unei sardele, se vînează în Dunăre cu posfatul, cu undița și cu năvodul.

Lipanul, pesce mare, de culoare închisă, cu solziĭ mărunți;

Văduvița, seamănă cu roșioara, cântărește de la 1/4 până la 1/2 kilogram; se vînează cu năvodul și cu vîrșa.

Ochiana, pesce cu ochiĭ roșiĭ.

Șalăul, se vînează cu năvodul;

Mialțul, se vînează în Dunăre, capul sĕŭ seamănă cu al șarpeluĭ;

---

[1]) Un proverb zice: *Cine n'a mâncat ocleiŭ proaspăt nu știe ce este bun pe lume.*

Behlitul, pesce mic și rĕŭ la gust (uscăcĭos);
Morunul, se vînează în Dunăre cu cârmacele și luptaciul;
Sula, se prinde cu cârligele, cu oria și cu luptaciul;
Mithaĭul, vĕrgat și fără solzĭ;
Pitrociul, pesce mic ce se găsesce în rîuleţe;
Maţe negre, seamănă cu ocleiul şi ajunge pînă la mărimea de ½ kilogram.

Nomenclatura după judeţe.

Uneltele de pescuit.

Fig. 1—11.

1. **Năvod**, (maĭ în toată ţara).
   Plăvală, jegsniţă (Mehedinţĭ).
   Jigâjnie, (Dolj).
2. **Plasă**, (în Muntenia).
   Voloc, (în Moldova).
   Volog, (în unele localităţi).
   Luptaciŭ, (Romanaţĭ).
3. **Orie**, (Romanaţĭ).
4. **Carmace**, (Romanaţĭ).
5. **Undiţă**, (în toată ţara).
6. **Cârsnic**, **Crâsnic**, (Sucĭava, Vasluĭ, Dorohoĭ, Botoșanĭ).
   Cârstaş, (Mehedinţĭ).
   Posfat, (Dolj).
   Alaŭ, (Olt).
   Halcŭ, (Dâmbovița, Argeș, Ialomița).
   Difan, (Constanța).
7. **Coş**, (în toată ţara).
8. **Vîrşie**, (în Muntenia).
   Vîrşă, (în Moldova).
9. **Leasă**, (Olt, Argeș, Vâlcea și Buzĕŭ).
   Ostreţ, (Romanaţĭ).
   Vintilă, (Covurluĭ).
10. **Mincĭog**, (Covurluĭ, Romanaţĭ, R.-Sărat, Brăila).
    Mincĭog, (Ialomița).
    Târboĭ, (Constanța).
    Meredeŭ, (Iaşĭ și Covurluĭ).
    Cĭorpac, (Iaşĭ).
    Rociŭ, (Argeș și Vâlcea).
    Tărăbuc, (Tutova).
11. **Coteţ**, (în toată ţara).
12. **Inchisorĭ**, (în Moldova).
13. **Prostovol**, (Prahova și Romanaţĭ).
    Năpastea, (Romanaţĭ).
14. **Obor**, (maĭ în toată ţara).
    Ubăr, (Tutova).
    Obĕr, (Brăila).
15. **Ştĭoldic**, **Tîrboc**, (Romanaţĭ).
16. **Cotloane**, (în Moldova).
17. **Etere**, (Iaşĭ și Dorohoiŭ).
18. **Horez**, (Fălciu).

Horeţ, (Tutova).
Juvelnic, (Ialomiţa şi R.-Sărat.)
19. **Copcă**, **Toană**, (în toată ţara).
Produh, **Preduf**, (în Moldova).
20. **Fachie**, (Sucîava şi Dorohoĭ).
Opăiţ, (Vâlcea).
Văpaiţ, (Argeş şi Gorj).
Vălug, (Romanaţĭ).
21. **Ostie**, (în toată ţara).

Luntrea.

FIG. 12.

a) **Bot**, (Tulcea, Mehedinţĭ, Tecucĭ, Dorohoĭ şi Gorj).
Boĭniţă, (R.-Sărat şi Romanaţĭ).
Pisc, (Vâlcea, Olt, Argeş, Prahova, Brăila, Constanţa şi Fălciu).
Bour, (Iaşĭ).
b) **Fund**, (Argeş, Iaşĭ, Brăila, Dorohoĭ, Constanţa şi Fălciu).
Pod, (R.-Sărat).
c) **Usnă**, (Tutova şi Dolj).
Slaiŭ, (Argeş).
Vatră, (Olt),
d) **Carboşĭ**, (Dolj).
Cârje, (Olt).
Cuşbe, (Vâlcea şi Argeş).
Chingĭ, (Sucîava şi Iaşĭ).
Crivace, (Brăila, Tutova, Constanţa şi Ialomiţa).
Cocîrle, (Fălciu).
e) **Căciŭ**, (Dolj).
Ladă, (R.-Sărat şi Argeş).
Chichiţă, (Olt).
Chilnar, (Tecuciŭ).
f) **Lopată**, (Vâlcea, Olt, Tulcea, Mehedinţĭ, Argeş, Sucîava, Tecucĭ, Prahova, Constanţa, Gorj, Ialomiţa şi Dolj).
Vîslă, (R.-Sărat, Mehedinţĭ, Iaşĭ, Brăila, Dorohoĭ, Tutova şi Fălciu).
g) **Balaur**, (Dolj).
h) **Şifan**, (R.-Sărat).
Prăjină, (Olt, Mehedinţĭ şi Dolj).
Sticiŭ, (Brăila şi Constanţa).
Stiş, (Ialomiţa).
Cechie, (Vâlcea şi Sucîava).
Opintitor, (Ialomiţa).
Toiag, (Olt).
i) **Strapazan**, (Ialomiţa).
Strepezeŭ, (Tutova).
Ujbă, (Constanţa).
Opac, (R.-Sărat şi Ialomiţa).
j) **Ispol**, (Olt, Dolj, Brăila, Constanţa, Tecuciŭ şi Tutova).
Rescol, (Gorj).
Scofiţă, (Argeş).
Căuş, (Vâlcea, R.-Sărat, Sucîava, Iaşĭ şi Tulcea).

RĔZBOIUL SAU STATIVELE

ŞI

UNELTELE CE SLUJESC PENTRU ŢESUT

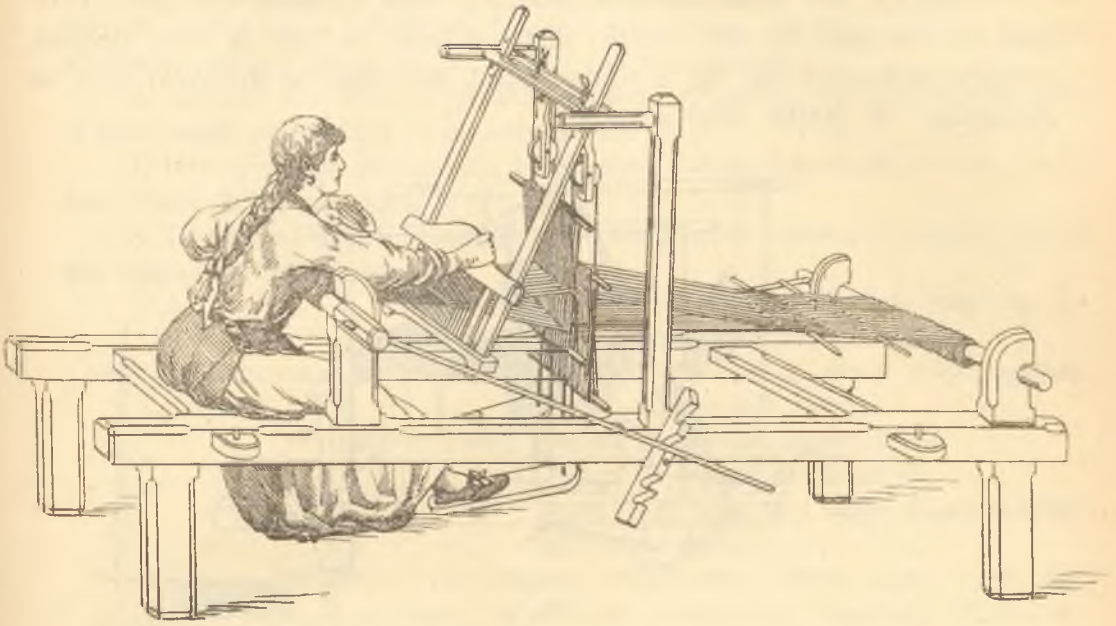

RĔZBOIUL SAŬ STATIVELE

Rĕzboiul, numit în Moldova *Stative*, este unealta de care în tot-d'auna s'aŭ slujit femeile române ca să ţese pânzeturile caseĭ, scoarţele, hainele, etc.

In afară de rĕzboaiele bătute în pămĕnt ce se întrebuinţează de ţărancele sărace, sunt alte două feluri maĭ cunoscute: fig. 1 şi fig. 2.

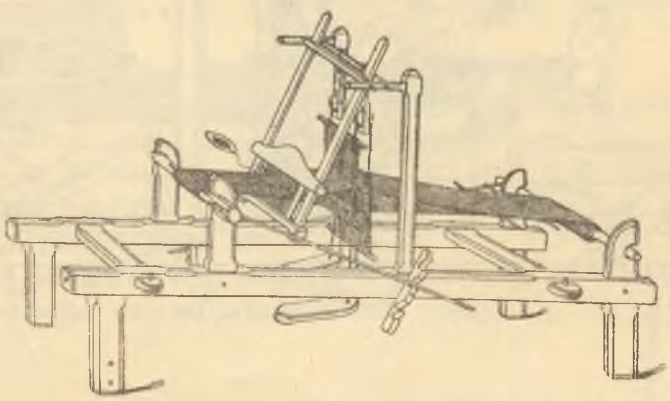

Fig. 1.

Vom da aicĭ nomenclatura generală după rĕzboiul din fig. 1 care este întrebuinţat în maĭ multe părţĭ şi vom da maĭ la vale numele părţilor rĕzboiuluĭ din fig. 2 (întrebuinţat maĭ ales în Moldova) care se deosebesc de părţile celuĭ d'ântêiŭ.

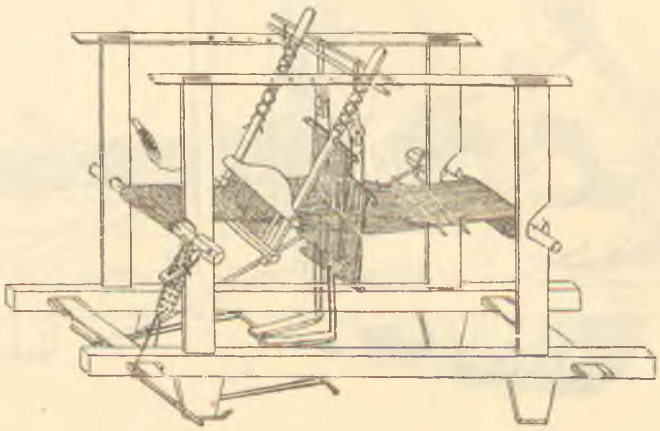

Fig. 2.

1. Lemnele cele groase ce alcătuesc *patul*, *stratul* saŭ *trupul* rĕzboiuluĭ (stativelor); se numesc: *Butucĭ*, *Cracĭ*, *Drugĭ*, *Fofeze*, *Grindeie*, *Lemne*, *Plasurĭ*, *Tălpĭ* saŭ *Tălpeţĭ*.

2. *Picĭoarele* dinainte.

3. *Picĭoarele* dinapoĭ.

4. Cele două scânduri ce leagă tălpile rĕzboiuluĭ se numesc: *Blănĭ*, *Chingĭ*, *Scândurĭ*, *Speteze* saŭ *Stinghiĭ*. Scândura dinainte slujesce ca scaun.

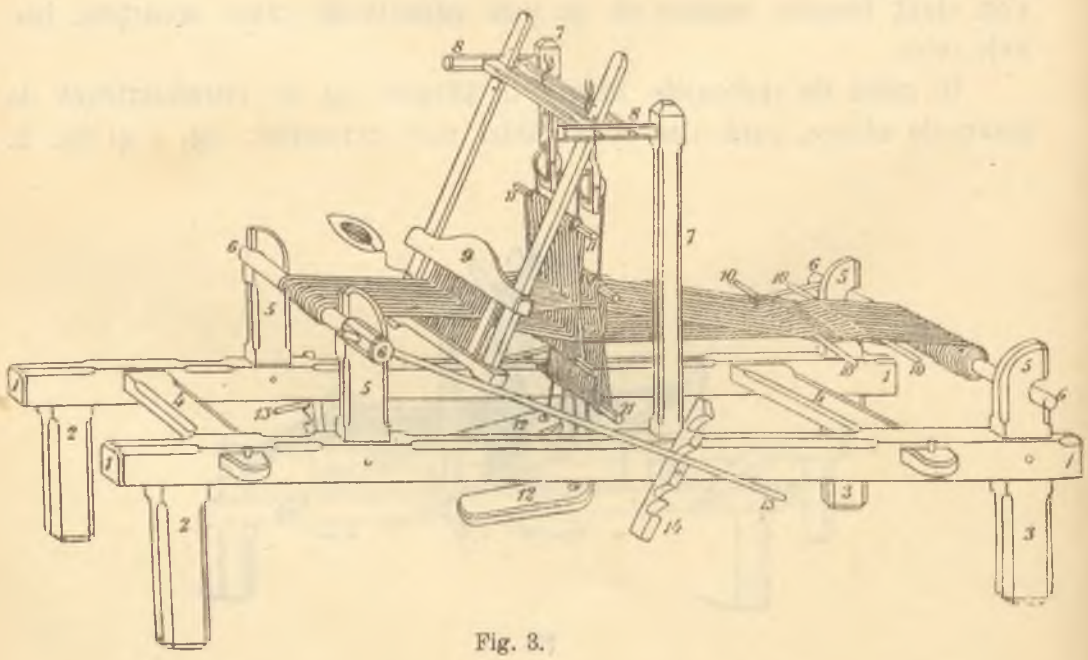

Fig. 3.

5. In talpile rĕzboiului sunt înfipţi patru stîlpişorĭ (doĭ dinainte şi doĭ dinapoĭ) avênd câte-o crestătură în care se sprijinesc sulurile. Se zice acestor stîlpişorĭ: *picĭoare de sul*, *braţele sululuĭ* saŭ *furcile sululuĭ*.

6. Rĕzboiul are două *suluri*, unul dinainte pe care se înfăşură pânza ţesută şi unul înapoĭ pe care stă înfăşurată urzeala.

7. Intre picĭoarele de sul sunt înfipte două lemne perpendiculare, cărora li se zice: *Furcĭ*, *Mâinĭ* saŭ *Stîlpĭ*.

8. La capătul de sus al furcilor sunt două lemne orizontale numite *carafte* saŭ *cĭoace* care ţin vatalele.

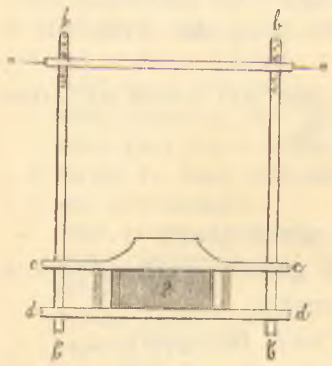

Fig. 4.

9. Vatalele se alcătuesc din următoarele părţi (fig. 5):

a—a. *Băţul vatalelor*, *arţar* saŭ *brîglar*.

b—b′. *Braţe*, *brăţare*, *bătelĭ*, *fălcele*, *fofeze*, *lopăţele*, *mâinĭ*, *mănuşĭ* saŭ *speteze*.

c—c. *Vatala de sus* saŭ *brîgla de sus*.

d—d. *Vatala de jos* saŭ *brîgla de jos*.

e. *Spata*, care bate firul băgat de-acurmezişul între firele urzite.

10. Beţelor vîrîte între firele natreĭ li se zice *fusceĭ*, *vergele* saŭ *joarde*, după localităţĭ. Partea coprinsă între aceste beţe se numesce *crucea pânzeĭ*.

Natră [1]) se numesce partea urzeleĭ ce se află îndărătul iţelor; ĭar *rost*, partea urzeleĭ din faţa iţelor. Partea ţesută şi neînfăşurată pe sulul dinainte este numită *spas*.

11. *Iţele* (vedeţi figura 5) despart jumătatea firelor urzite în jos şi jumătate în sus, producênd aceea ce se numesce *rost*, prin care se aruncă firul de bătaie.

Un iţ se urcă, prin mişcarea picĭoarelor, pe când cel-alt se coboară.

Iţele sunt astfel alcătuite:

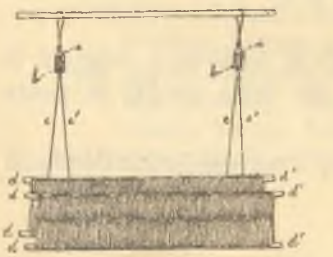

Fig. 5.

a—a. *Scripeţi* saŭ *scripţĭ*, legaţĭ cu o sfoară de un băţ paralel cu băţul vatalelor şi care se chĭamă *băţul iţelor*.

b—b. *Rotiţe*, *durĭ*, *duriţe*, *gălĭĭ*, *totîrle*, *gârigĭ*, *bucce* saŭ *tîrcoale*.

c—c′. *Sforĭ de scripeţi*, *legăturile duriţelor* saŭ *aţele iţelor*.

d—d′. *Fusceĭ iţelor*.

e. *Plasa iţelor*, *jîrghiuţele iţelor*, *cocleţĭ*, *cocleţe* saŭ *ostreţe*.

12. Sub iţe şi legate de ele cu nisce sforĭ sunt două scândurele pe care ţesătoarea pune picĭoarele ca să schimbe iţele. Li se zice *ĭepe*, *călcătorĭ*, *tălpiţe*, *tălpigĭ*, *tălchigĭ*, *potnogĭ*, *ponojĭ* saŭ *schimbătorĭ*.

13. Când ţesătoarea vrea să dea drumul la urzeală, se slujesce de un băţ lung numit *slobozitor* cu care învîrtesce sulul dinapoĭ.

---

[1]) Natra pânzeĭ de cânepă (cânepă) se unge cu mânjeală ca să nu se flocoşeze şi să se rupă.

Cu un alt băţ se strînge pe sulul dinainte pânza ţesută. I se zice: *întinzător, întorcător, crivea, pochiheci, zetcă* sau *zapcă.*

14. Aceste două beţe sunt oprite, ca sulurile să nu dea înapoi, de crestăturile unei scândurice căreia îi se zice: *scaun, tocălie, cripalcă, căţel, cordenciu, proptar, piedică, scară* sau *răzuş.*

Fig. 6.

In mai multe părţi, mai ales în Moldova, se întrebuinţează un rĕzboiŭ (stative) care se deosebesce în câtva de cel ce l'am descris pînă acum. Deosebirea constă mai ales, precum se vede în fig. 2 de la pag. 134, în prelungirea celor patru picĭoare de sul pînă la înălţimea beţelor ce ţin vatalele şi iţele; picĭoarele de sul sunt legate între ele două câte două prin o scândură ce slujesce ca carafte.

Se mai deosebesce prin forma zăvoruluĭ [1]) care are forma represintată în alăturatul desen (fig. 6).

a. *Capătul sulului.*
b. *Zăvor* sau *amnar.*
c. *Lopăţică* (scândurică cu mai multe găurĭ).
d. *Cuiu* ce se vîră într'una din găurile lopăţiceĭ spre a împĭedica sulul de a se da înapoĭ.
e-e'. *Sfoară* ce leagă lopăţica de patul rĕzboiuluĭ.

Spre a asvîrli în rostul natreĭ firul de bătaie, ţesătoarea se slujesce de o unealtă (fig. 7) numită *suveică* sau *suvelniţă* (1) în care se află *ţeava, ţava* sau *ţevia* (2) făcută dintr'o trestie şi pe care se deapănă firul.

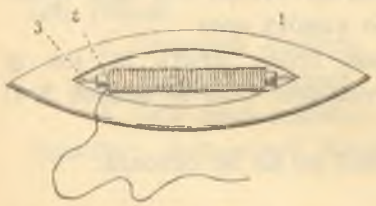

Fig. 7.

Ţeava este ţinută în suveică de un băţişor (3) zis *lemnuş, huludeţ, surcel* sau *fus.*

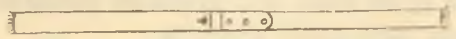

Fig. 8.

Tindecne se numesce o stinghie de fier avênd dinţĭ la amîndouă capetele şi cu care se ţine pânza întinsă la ţesut (fig. 8). Fiind din două bucăţĭ se poate lungi sau scurta după nevoie.

Când se aşează pânza în fire se zice că se *urzesce.* Trecerea firelor de pânză prin iţe şi spată se zice *năvădit.*

Nomenclatură pe judeţe.

1. **Butucĭ,** (Botoşanĭ, Dorohoĭ, Iaşĭ).
Cetocĭ, (Dolj).
Cracĭ, (Brăila, Dâmboviţa).
Drugĭ, (Constanţa).
Fofeze, (Ialomiţa, Prahova).
Grindeie, (Sucĭava, Tulcea).

[1]) Se întrebuinţează acest fel de zăvor şi la rĕzboiele reprezintate la fig. 3.

Lemne, (Dolj, Putna).
Plasurĭ, (Argeş, Olt, Romanaţĭ, Teleorman).
Tălpĭ, (Bacău, Buzeu, Gorj, Ilfov, Muscel, R.-Sărat, Vlaşca).
Tălpeţi, (Mehedinţi).
2—3. **Picioare**, (în toate judeţele).
4. **Blănĭ**, (Argeş, Dâmboviţa, Dolj, Gorj, Mehedinţi, Muscel, Olt, Putna, Romanaţĭ, Teleorman, Vâlcea).
Chingĭ, (Bacău, Botoşanĭ, Dorohoĭ, Fălciu, Iaşĭ, Neamţu, Roman, Sucĭava, Tutova, Vasluĭ).
Scânduri, Buzeu, Ialomiţa, Ilfov, R.-Sărat, Vlaşca).
Speteze, (Prahova)
Stinghiĭ, (Brăila, Constanţa, Tecucĭ, Tulcea).
5. **Furcile sulului**, (Dolj, Neamţu).
Picioare de sul, (maĭ în toată ţara).
6. **Sul**, (în toate judeţele)
7. **Furcĭ**, (Gorj, Teleorman).
Mâinĭ, (Ialomiţa, Ilfov, Muscel, Prahova, Vâlcea).
Stâlpĭ, (maĭ ales în Moldova unde forma rĕzboiuluĭ este deosebită).
8. **Carafte**, (în toate judeţele).
9. **Băţ**, (pretutindenĭ).
Braţe, (Argeş, Dâmboviţa, Dorohoĭ, Fălciu, Olt, Neamţu, Teleorman, Vasluĭ, Vlaşca).
Brăţare, (Botoşanĭ, Iaşĭ, Roman).
Fălcele, (Bacău).
Fofeze, (Putna, Tecucĭ).
Lopăţele, (Sucĭava).
Mâinĭ, (Buzeu, Constanţa, Dolj, Ialomiţa, Ilfov, Prahova, Romanaţĭ, R.-Sărat, Vâlcea).
Mănuşĭ, (Brăila).
Speteze, (Muscel).
Vatală, (în toată ţara, afară de Oltenia).
Briglă, (în Oltenia).
Spata, (în toată ţara).
10. **Fusceĭ**, (în toată ţara).
Vergele, (Buzeu, Gorj, Teleorman).
Joarde, (Dolj).
11. **Scripeţĭ**, (maĭ în toată ţara).
Scripţi, (Bacău, Botoşanĭ, Buzeu, Constanţa, Dorohoĭ, Fălciu, Ialomiţa, Iaşĭ, Neamţu, Putna, Prahova, Roman, R.-Sărat, Sucĭava, Tecucĭ, Tulcea, Tutova, Vasluĭ).
Rotiţe, (Bacău, Botoşanĭ, Brăila, Constanţa, Dolj, Dorohoĭ, Fălciu, Ilfov, Gorj, Ialomiţa, Iaşĭ, Mehedinţi, Neamţu, Olt, Putna, Roman, Romanaţĭ, Sucĭava, Tecucĭ, Tulcea, Tutova, Vâlcea, Vasluĭ).
Durĭ, (Dâmboviţa, Muscel, R.-Sărat).
Duriţe, (Argeş).
Gălĭĭ, (Buzeu).
Tottrle, (Dolj).
Gârigĭ, (Prahova).
Bucce, (Sucĭava).
Tîrcoale, (Teleorman, Vlaşca).
Iţe, (în toată tara).
Jîrghiuţele iţelor, (Bacău).
Cocieţi, **Cotleţe**, } (Botoşanĭ, Dorohoĭ, Sucĭava, Iaşĭ).
Ostreţe, (Fălciu).
12. **Iepe**, (Argeş, Dâmboviţa, Dolj, Mehedinţi, Muscel, Romanaţĭ, Tecucĭ, Tulcea, Vâlcea, Vlaşca).
Călcătorĭ, (Bacău, Neamţu, Putna, Roman, Sucĭava).
Tălpiţe, (Mehedinţi).

Tălpigĭ, (Botoşanĭ, Fălciŭ, Iaşĭ, Tutova).
Talchigĭ, (Dorohoĭ, Vasluĭ).
Potnogĭ, (Brăila, Buzeŭ, Constanţa, Dolj, Ilfov, Ialomiţa, R.-Sărat, Teleorman).
Ponojĭ, (Olt, Prahova).
Schimbătorĭ, (Gorj).

13. **Slobozitor**, (Botoşanĭ, Bacăŭ, Dorohoĭ, Fălciŭ, Iaşĭ, Neamţu, Roman, Sucĭava, Tecucĭ, Tutova, Vasluĭ).
Intorcător, (Argeş, Dâmboviţa, Dolj, Mehedinţĭ, Olt, Romanaţĭ, Teleorman, Vâlcea).
Zăvor, (în toată ţara, orĭ-ce formă ar avea).
Intinzător, (Buzeŭ, Putna, R.-Sărat).
Crivea, (Dâmboviţa).
Pochihecĭ, (Iaşi).
Zatcă, (Dolj, Gorj, Olt).
Zapcă, (în unele localităţĭ din Oltenia).

14. **Scaun**, (Ilfov).
Tocalie, (Argeş).
Cripalcă, (Argeş).
Căţeĭ, (Botoşanĭ).
Cordenciu, (Fălciŭ, Vasluĭ).
Proptar, (Gorj).
Piedică, (maĭ în toată ţara).
Scară, (Mehedinţĭ, Prahova).
Răzuş, (Sucĭava).

Fig. 7. a. **Suveică**, (Argeş, Botoşanĭ, Bacăŭ, Brăila, Buzeŭ, Constanţa, Dolj, Dorohoĭ, Fălciŭ, Gorj, Iaşĭ, Mehedinţĭ, Muscel, Neamţu, Putna, Prahova, Roman, Romanaţĭ, R.-Sărat, Sucĭava, Tecucĭ, Tulcea, Tutova, Vasluĭ).
Suvelniţă, (Dâmboviţa, Ilfov, Ialomiţa, Olt, Teleorman, Vâlcea, Vlaşca).
b. **Ţeavă**, (Argeş, Brăila, Buzeŭ, Constanţa, Dâmboviţa, Dolj, Ilfov, Gorj, Ialomiţa, Mehedinţĭ, Muscel, Prahova, Roman, Romanaţĭ, R.-Sărat, Vlaşca).
Ţavă, (Olt, Putna, Teleorman, Vâlcea).
Ţevie, (Botoşanĭ, Bacăŭ, Dorohoĭ, Fălciŭ, Iaşĭ, Neamţu, Sucĭava, Tecucĭ, Tulcea, Tutova, Vasluĭ).
c. **Lemnuş**, (Argeş, Bacăŭ, Brăila, Buzeŭ, Constanţa, Dâmboviţa, Fălciŭ, Ialomiţa, Muscel, Neamţu, Putna, Roman, R.-Sărat, Tecucĭ, Teleorman, Tulcea, Tutova, Vasluĭ, Vlaşca).
Huludeţ, (Botoşanĭ, Dorohoĭ, Iaşĭ, Sucĭava).
Surcel, (Dolj, Gorj, Mehedinţĭ, Oit, Romanaţĭ, Vâlcea).

Fig. 8. **Tindeche**, (în toate judeţele).

UNELTELE CE SLUJESC PENTRU ŢESUT

Inul şi cânepa, după ce s'aŭ topit, se meliţează, adică se trag prin *meliţoiu* saŭ *meliţă* (fig. 1), unealtă ce se alcătuesce din următoarele părţi:

a—a'. *Picioare.*
b—b'. *Bătător, scaun, strat* saŭ *trup.*
c. *Limbă* saŭ *cuţit.*

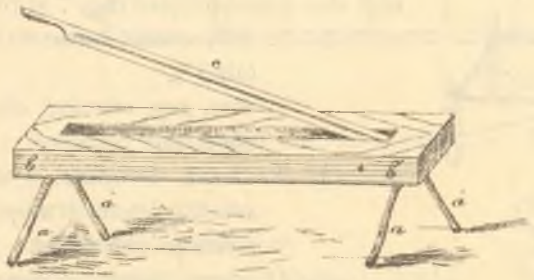

Fig. 1.

Apoĭ inul saŭ cânepa se trage prin *meliţuică* care este la fel ca *meliţoiul*, dar maĭ mică, spre a se scutura maĭ bine de puzderie ca să rĕmână *laurul* (firul) maĭ curat.

Fuiorul dobândit astfel se trage în *darac* (fig. 2) saŭ în *ragilă, raghilă, rahel, raştilă, heihel* saŭ *ehel* (fig. 3) şi ese *câlţ* saŭ *canură*, ce se trage din noŭ întrʼo ragilă maĭ mică numită *răgiluică;* apoĭ se pĭeptenă [1]) cu pĭeptenĭ saŭ chĭeptenĭ (fig. 4) şi se perie cu o perie de pĕr de porc.

Darac (fig. 2)

Fig. 2.

1. Pat.
2. Picĭoare.

Ragilă (fig. 3)

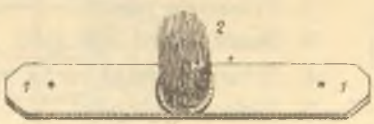

Fig. 3.

3. Scaun. 1—1. *Coadă, scândură* saŭ *pat.*
4. Dinţĭ. 2. Dinţĭ.

Pĭeptenĭ (fig. 4)

Fig. 4.

1—1. *Coada pĭepteneluĭ* saŭ *mănuşă.*
2. Dinţĭ.

Caer se numesce fuiorul pĭeptĕnat şi periat, gata pentru tors.

---

[1]) La pĭeptenat se maĭ întrebuinţează o unealtă zis *fuşălău, pĭeptenuşĭ, pĭepten lat* saŭ *pĭepteneĭ.*

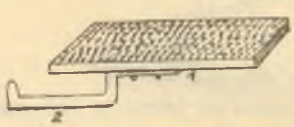

E făcută dintrʼo scândură cu pĭele (1) în care sunt înfipţĭ dinţĭ saŭ zgrimţĭ.

De scândură e prinsă o coadă zisă şi mâner, mănuchiŭ saŭ trăgaciŭ (2).

Furca de tors [v. D. Puşcariu, Conv. lit. 1914 pag. 465, 660]

Torsul se face cu ajutorul *furcei* şi al *fusului* (fig. 5).

a—a'. *Furcă.*
b. *Caer.*
c—c'. *Fus* [1]).
d. *Fir, aţă* sau *tort.*

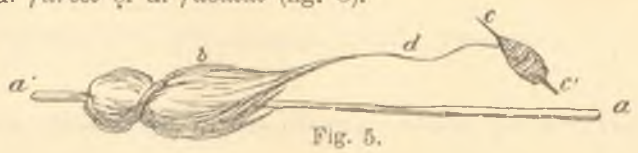

Fig. 5.

Când furca este dintr'o bucată caerul este împiedicat să alunece în jos de o *gămălie* sau *măgălie;* iar când furca se desface în două, partea ce poartă caerul se numesce *cânjeŭ, gânjeŭ* sau *gavan.*

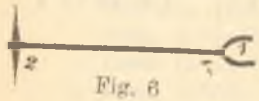

Fig. 6

Spre a face tortul *sculuri* sau *călepe,* se întrebuinţează **reşchitorul** alcătuit din: 1. *craci* sau *crăcane*; 2. *coarne.*

Vîrtelniţa este unealta cu care se deapănă torturile după ce s'aŭ spălat. Dăm aici modele de vîrtelniţele cele mai des întrebuinţate (fig. 7 şi 8).

1—1. *Pat, scaun, butuc* sau *talpă* [2]).
2. *Fus, pop, stîrciog, clocimp* sau *porĭump.*
3—3. *Crucĭ, cumpene, rescrucĭ, speteze, crucişe, fofelniţe* sau *aripĭ.*
4—4. *Fuse, fofeze, cĭocane, cuĭ, mâinĭ* sau *gâscĭ.*

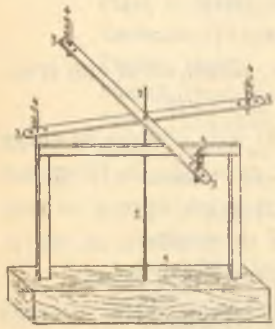
Fig. 7.

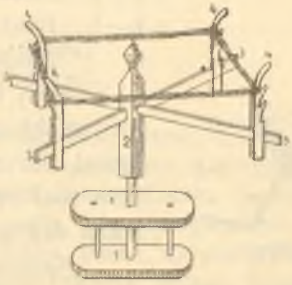
Fig. 8.

Sucala, rodanul sau *cicărîcul* slujesce la depănarea pe ţevĭ a sculurilor ce sunt aşezate pe vîrtelniţă (fig. 9).

1—1. *Pat, scaun, picĭor, butuc, strat, talpă* sau *pitrucă.*
2. *Picĭoarele roatei.*
3. *Roată, dură* sau *tobă.*
4. *Mâner, mănuşă, córbă, mănuchiŭ* sau *colătăŭ.*
5—5. *Picĭoarele fusului.*
6. *Fus.*
7. *Ţeavă, ţavă* sau *ţevie.*
8. *Scripĕt, script, rotiţă, duriţă, durigă* sau *gârigă.*
9—9. *Aţă* sau *curea.*

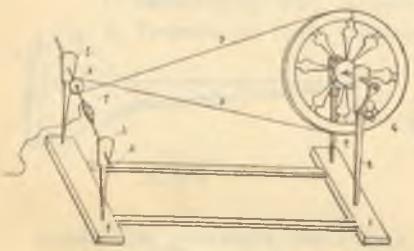
Fig. 9.

Câte-o dată se întrebuinţează pentru depănat o unealtă mai simplă, care se pune în mişcare cu mâna şi care se numesce *letcă.*

Este de observat că *sucala* sau *cicărîcul* nu este alt ceva de cât o *letcă* pusă în mişcare de o roată.

---

[1]) Îĭ se zice *drugă* când e mai gros, şi atunci tortuluĭ îĭ se zice *îndrugătură.*

[2]) In judeţele Olt şi Vâlcea, scaunul vîrtelniţeĭ este făcut dintr'un lemn cu treĭ crăcĭ numit *popiciŭ* sau *stîrciog.*

Se vede la fig. 10, care represintă o *letcă*, în jos mosorul cu tort și de-asupra țava.

Mosoarele se pun în *alergătoare* saŭ *lergătoare* spre a se face urzeala.

Sunt maĭ multe felurĭ de alergătoare.

Fig. 11 înfățișează alergătoarea ce o ține în mână femeia care urzesce.

Fig. 12 înfățișează alergătoarea statornică și pariĭ de urzit.

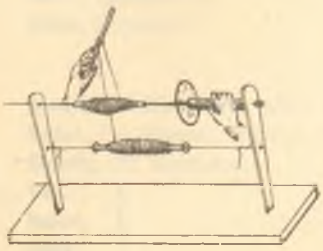

Fig. 10.

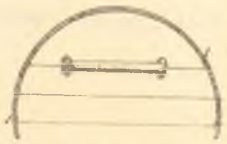

Fig. 11.

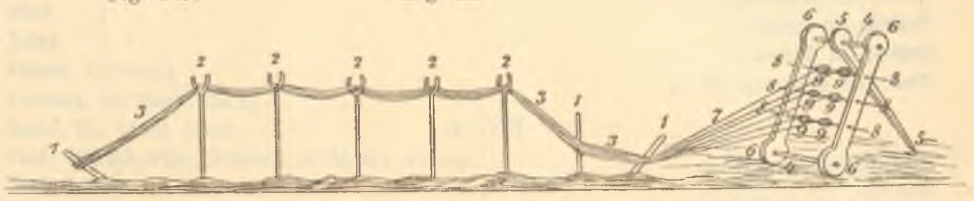

Fig. 12.

1—1. *Pariĭ urzitorului* saŭ *de urzit.*
2—2. *Furcĭ de urzit* saŭ *furculițe.*
3—3. *Pânză* (urzeală).
4—4. *Cuiele alergătoareĭ.*
5—5. *Rezâmătoare, sprijinătoare, limbă.*
6—6. *Fofeze, fusceĭ, cotocĭ, lăturașe.*
7. *Fire.*
8—8. *Bețele mosoarelor, vergele alergătoareĭ, dreve.*
9—9. *Mosoarele.*

Une-orĭ, în loc de a se urzi pe furcĭ, se întrebuințează o a-nume unealtă, zisă *urzitoare* (fig. 13).

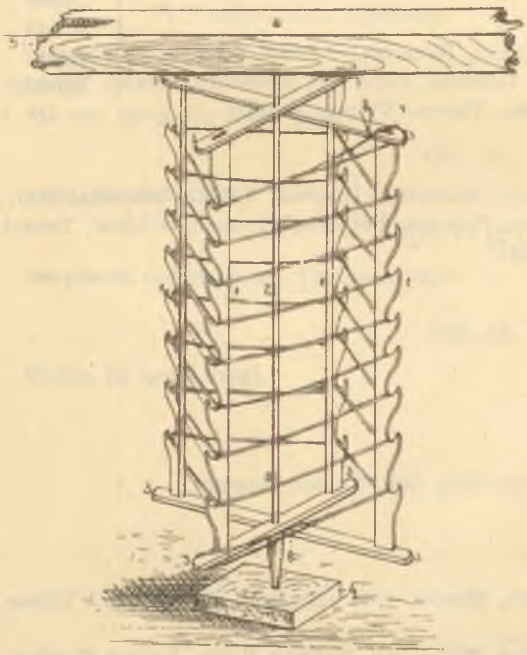

Fig. 13.

1. *Razele urzitoareĭ* saŭ *amnarĭ* (Roman).
2—2. *Fus* saŭ *vergea.*
3—3. *Chingĭ* saŭ *stinghiĭ.*
4. *Căpătâiŭ* saŭ *scaun.*
5. *Coarda caseĭ.*
6. *Crucea urzeleĭ.*
7. *Picĭorul urzeleĭ.*
8. *Ața* prin care se deosebesce numĕrăturile urzeleĭ.

Nomenclatura după judeţe.

FIG. 1.

1. **Melitoiŭ şi meliţă,** (în toată ţara).
2. **Picĭoare,** (în toată ţara).
3. **Limbă** saŭ **cuţit,** (în toată ţara).

FIG. 2 şi 3.

1. **Fuior,** (în toată ţara).
2. **Darac,** (în toată ţara).
3. **Ragilă,** (în Muntenia).
   Raghilă, (în Moldova).
   Rahel, (în Prahova).
   Raştilă, (în Brăila).
   Heihel, (în Muscel).
   Ehei, (în Argeş şi Ilfov).

FIG. 4.

1. **Pĭepten,** (în Muntenia).
   Chĭepten, (în Moldova).

FIG. 5.

1. **Caer,** (în toată ţara).
2. **Furc,** (în toată ţara).
3. **Fus,** (în toată ţara).
4. **Gămălie,** (în Muntenia).
   Măgălie, (în Moldova).

FIG. 6.

1. **Răschitor,** (în toată ţara).

FIG. 7 şi 8.

Vîrtelniţă, (în toată ţara).

1. **Pat,** (Argeş, Bacăŭ, Covurluĭ, Gorj, Dolj, Olt, Romanaţi, Tecucĭ, Teleorman, Vlaşca).
   Scaun, (Botoşanĭ, Brăila, Dorohoĭ, Fălciŭ, Ialomiţa, Ilfov, Iaşĭ, Mehedinţi, Muscel, Neamţu, Prahova, Roman, R.-Sărat, Sucĭava, Tutova, Vâlcea, Vaslui).
   Butuc, (Constanţa).
   Talpă, (Dâmboviţa).
2. **Fus,** (Argeş, Brăila, Covurluĭ, Constanţa, Dâmboviţa, Dorohoĭ, Fălciŭ, Ialomiţa, Ilfov, Mehedinţi, Muscel, Neamţu, Putna, Prahova, Romanaţi, Roman, R.-Sărat, Tecucĭ, Teleorman, Tutova, Vasluĭ, Vlaşca).
   Pop, (Bacăŭ, Botoşanĭ, Iaşĭ, Sucĭava).
   Stîrcĭog, (Olt, Vâlcea).
   Clocimp, (Dolj).
   Pocĭump, (Gorj).
3. **Crucĭ,** (maĭ în toată ţara)
   Cumpene, (Vâlcea).
   Rescrucĭ, (Tecucĭ).
   Speteze, (Brăila, Covurluĭ, Constanţa, Dolj, Gorj, Iaşĭ, Muscel, Roman).
   Crucişe, (Neamţu).
   Fofelniţe, (Fălciu).
   Aripĭ, (Botoşanĭ).
4. **Fuse,** (Argeş, Constanţa, Dâmboviţa, Dolj, Muscel, Olt, Romanaţi, Teleorman, Vâlcea, Vlaşca).
   Fofeze, (Bacăŭ, Botoşanĭ, Covurluĭ, Dorohoĭ, Fălciu, Iaşĭ, Neamţu, Putna, Roman, R.-Sărat, Sucĭava, Tecucĭ, Tutova, Vasluĭ).

Cîocane, (Gorj).
Cuie, (Brăila, Ialomiţa, Ilfov, Prahova).
Mâinî, (Mehedinţi).
Gâscî, (Tutova).

FIG. 9.

Sucală, (în Muntenia, afară de treî judeţe).
Rodan, (în Muscel, Ilfov şi Vâlcea).
Cicărîc, (în Moldava).

1. **Pat**, **Scaun**, **Picîor**, **Butuc**, **Strat**, **Talpă**, în toată ţara.
   Pitrucî, (Muscel).
2. **Picîoare**, (în toată ţara).
3. **Roată**, (în toată ţara).
   Dură, (Dâmboviţa, Muscel, R.-Sărat, Argeş).
   Tobă, (Olt).
4. **Mâner**, (în toată ţara).
   Mănuşă, (Bacău, Gorj, Muscel).
   Coarbă, (Botoşanî, Tutova).
   Mănuchiu, (Dâmboviţa, Tecucî, Vasluî).
   Colătău, Sucîava).
6. **Fus**, (în toată ţara).
7. **Ţavă**, **Ţeavă**, **Ţevie**, V. Nomenclatura *Rĕzboiului*.
8. **Scripĕt**, **Scripţ**, **Rotiţă**, **Duriţă**, **Durigă**, **Gârigă**, V. Nomenclatura *Rĕzboiului*.
9. **Aţă** saŭ **curea**, (în toată ţara).

FIG. 10.

Letcă, (în toată ţara).

FIG. 11 şi 12.

Alergătoare saŭ **lergătoare**, (în toată ţara).

FIG. 13.

Urzitor, (în toata ţara).

MOARA

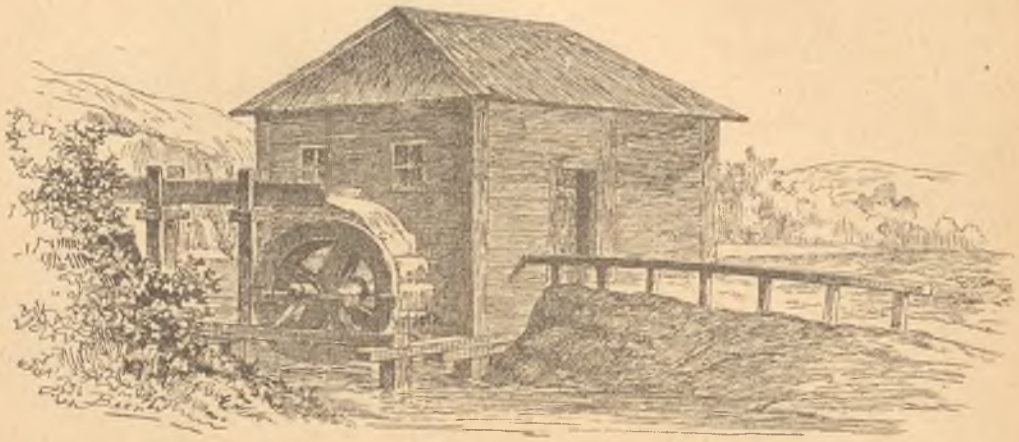

MOARA

Moara se aşează pe o apă saŭ o ĭezătură în locul cel maĭ prielnic spre a dobândi o cădere de apă cât de mare.

Când căderea nu este îndestulătoare se poate mări prin stăvilare.

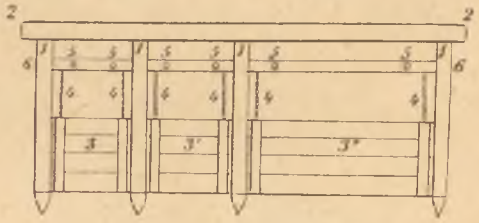

Fig. 1.

Stavilarul se compune, în genere, din patru stîlpĭ (1—1—1—1)— numiţĭ *bogdanĭ* în judeţul Dâmboviţa,—bătuţĭ în fundul gârleĭ, ale-căror capete sunt legate printr'un lemn (2—2), zis în Dâmboviţa *puntea bogdanilor*.

Stavilă se numesce opritoarea făcută din scânduri (3—3′—3″) şi care, ridicându-se saŭ lăsându-se, dă saŭ opresce cursul apeĭ. Ridicarea şi lăsarea stavilelor se face cu ajutorul unor lanţurĭ (4—4—4) ce sunt puse în mişcare de vîrtejurĭ (5—5—5) aşezate pe un poduleţ (6—6).

Ridicându-se stavilele 3 şi 3′ apa curge în *scoc*, *lăptoc*, *lătoc* saŭ *uluc*.

Scocul [1]) se numesce micul canal ce duce apa la roată de o pune în mişcare. Maĭ pretutindenĭ, *scocurile* saŭ *lăptoacele* sunt făcute din scânduriĭ. Părţile (2 — 2 — 2 — 2) se numesce *aripile scocului*. Intrarea apeĭ în scocuriĭ este împiedicată de stavilele 3, 3′, 3″. Ridicându-se stavilele 3 şi 3′, apa curge şi cade pe cele două roţiĭ de la moară [2]) punêndu-le în mişcare. Scocul ce se află în dreptul stavileĭ 3″ şi prin care apa curge când stă moara, se numesce *sterp* [3]).

Când căderea de apă este destul de însemnată, scocul aduce apa de asupra roţiĭ; când e prea puţin însemnată, scocul aduce apa sub roată.

La munte se întrebuinţează o roată cu fusul vertical numită *facaŭ*, *ciutură* saŭ *roata cu cauşe*.

Morile macină grîŭ, porumb şi secară.

Fiind aşezate în genere la un vad, adică la un loc unde ţăraniĭ pot veni cu înlesnire din toate părţile, se zice că *moara are vad* când are muşteriĭ mulţi.

De asemenea, fiind că moara nu poate umbla când nu are apă, se zice de un om că *îĭ s'a luat apa de la moară* când e stingherit în treburile luĭ şi că *îĭ-a venit apa la moară* când îĭ merg treburile bine.

Găinele găsind tot-d'auna la moară grăunţe cât vor, se zice de un om care trăiesce în belşug că *trăiesce ca găina la moară*.

In sfîrşit, sgomotul morii fiind cu atât maĭ mare cu cât e maĭ vechie şi maĭ hodorogită, se zice de cineva care vorbesce mult şi de clacă: *vorbesce ca o moară stricată, ca o moară hodorogită* saŭ *ca o moară neferecată*.

PĂRŢILE MORIĬ

1. Părţile din afară.

In afară sunt:

1. *Casa* moriĭ;
2. *Stăvilarul* saŭ numaĭ *stavila*;

[1]) Se numesce *scoc* şi adîncătura ce face apa din jos de moară. Se maĭ zice şi *vultoare* saŭ *bolboacă*.

[2]) Morile aŭ una saŭ maĭ multe perechĭ de pĭetre; este un coş şi o roată de apă de fie-care pereche de pĭetre. Ţăranii zic *morişcă* la moara care n'are de cât o pereche de pĭetre şi *moară* la acea care are două saŭ maĭ multe perechĭ de pĭetre.

[3]) *Dinţarĭ* se numesce un fel de grătar ce se pune în dreptul scocurilor spre a opri murdăriile ce vin pe apă. *Prefuste* se numesce lemnul pus în capul parilor carĭ alcătuesc despărţirea între scocurĭ şi sterp.

3. *Scocurile* dacă sunt două perechĭ de pĭetre saŭ *scocul* dacă nu este de cât o roată.
4. *Roata.*

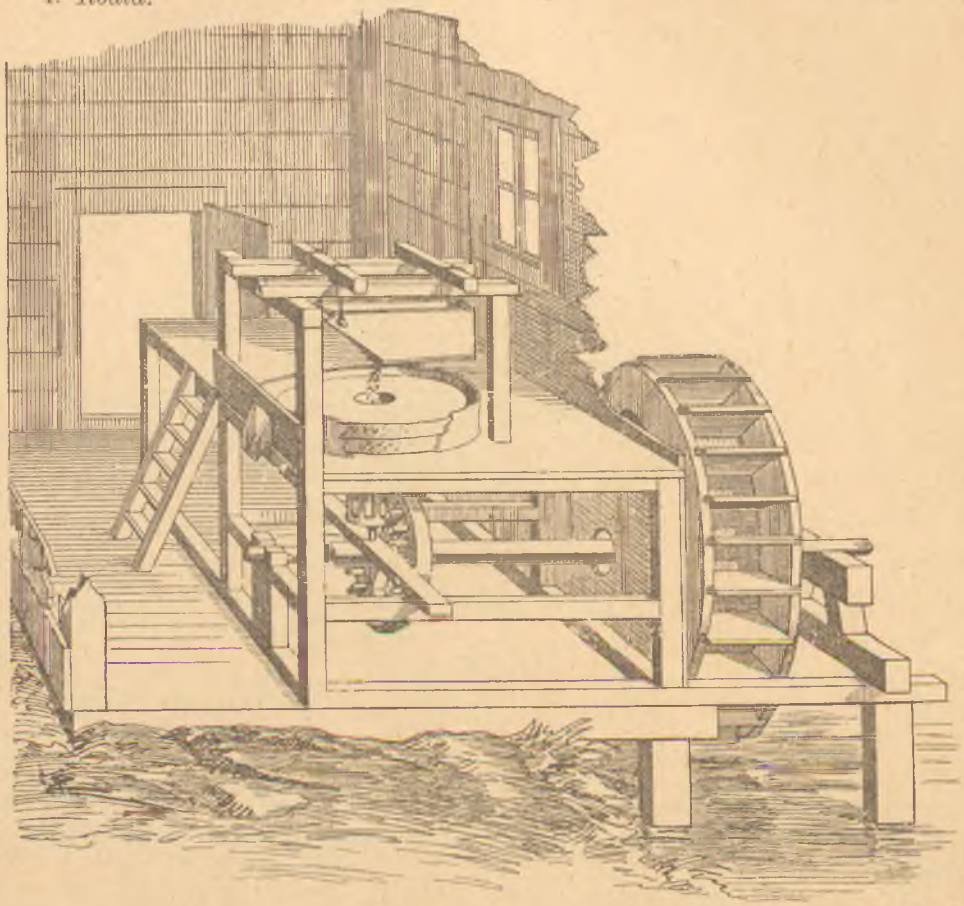

Fig. 2.

Scocul (fig. 3), zis și *lăptoc*, *lătoc* saŭ *uluc*, este făcut din scândurĭ, unele alcătuind fundul, ĭar altele aripele.

Fig. 3.

Scocul e ţinut de grinzi, puse de-a-curmezişul pe nisce stîlpi.

Roata (fig. 4) este făcută din lemn şi compusă din părţile următoare:

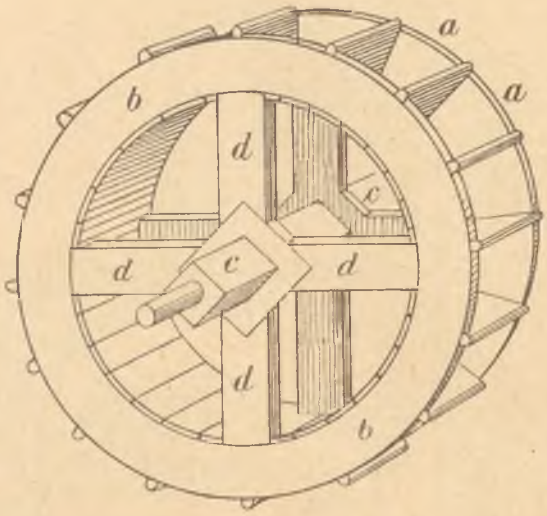

Fig. 4.

a—a) *Cupele*, *blidele*, *căuşele* saŭ *ciuturile*. Din loc în loc, peste cupe, ca să nu se desfacă roata sub apăsarea apeĭ, obezile sunt ţinute de nisce *speteze* saŭ *restee*.

b—b) *Obezile* saŭ *colacii*.

c—c) *Fusul de lemn* saŭ *grindeiul*.

d—d) *Crucile* saŭ *rëscrucile* ce sunt prinse într'o parte de obezile roţiĭ şi de alta pe grindeiŭ.

Boldul saŭ *cepul*, se numesce fĭerul ce se pune une-orĭ în capul grindeiuluĭ.

Brotacul saŭ *broasca* este lemnul scobit pe care stă capătul grindeiuluĭ saŭ se învîrtesce boldul.

Perna saŭ *perinocul* este stratul de lemn de care e prins brotacul.

Andrelele saŭ *undrelele* sunt cele două lemne pe care se reazămă perna.

2. Părţile dinăuntru.

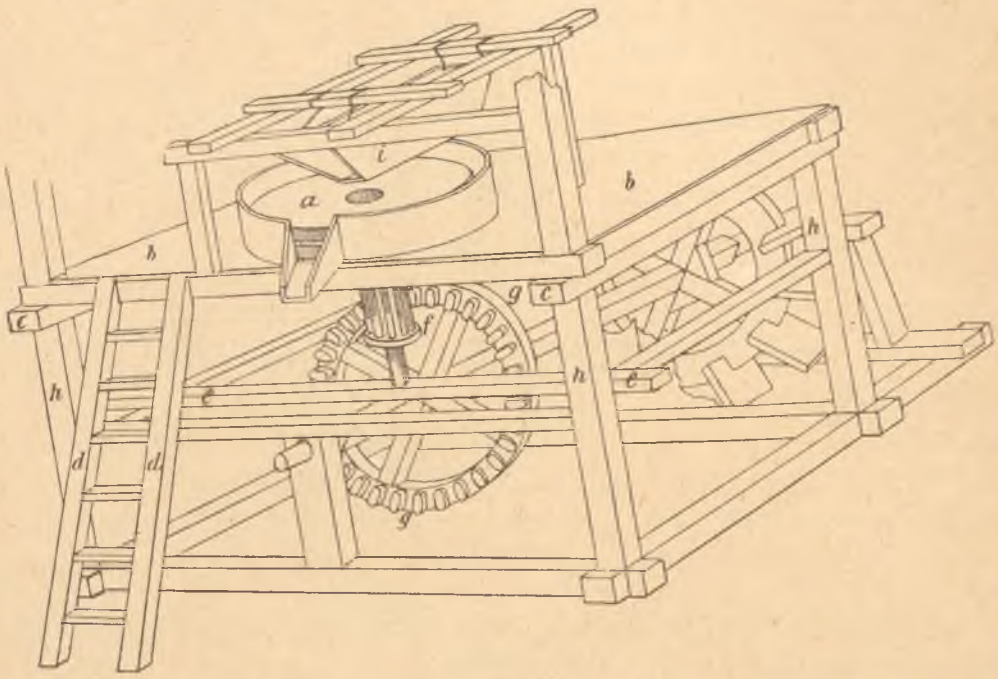

Fig. 5.

Părţile d'inăuntru ce sunt înfăţişate în desemnul aicĭ alăturat (fig. 5), se compune din:

a) *Pietrile.*

b—b) *Podul moriĭ.*

c—c) *Stratul* pe care stă podul.

d) *Scara* ce suie în podul casiĭ.

e—e) *Poliţa* prîsneluluĭ.

f) *Prîsnelul, crîngul* saŭ *prîstelnicul.*

g) *Roata cu măsele.*

h—h) *Babele* saŭ *stîlpiĭ* ce ţin podul moriĭ. Aceştĭ patru stâlpĭ alcătuesc *ursoaica* moriĭ.

i) *Coşul.*

Spre a se face făina maĭ aspră saŭ maĭ moale, cu ajutorul *posădeĭ* (poseziĭ) se ridică saŭ se lasă *buhaiul* care ridică saŭ lasă poliţa, prîsnelul şi pietrile. In unele morĭ ridicarea şi lăsarea se face cu ajutorul unuĭ zăvor [1]).

---

[1]) Partea ce slujesce la ridicarea pietrelor se numesce în judeţul Dolj, *craĭnic* saŭ *cântarul pietrelor.*

a) Roata cu măsele şi prîsnelul.

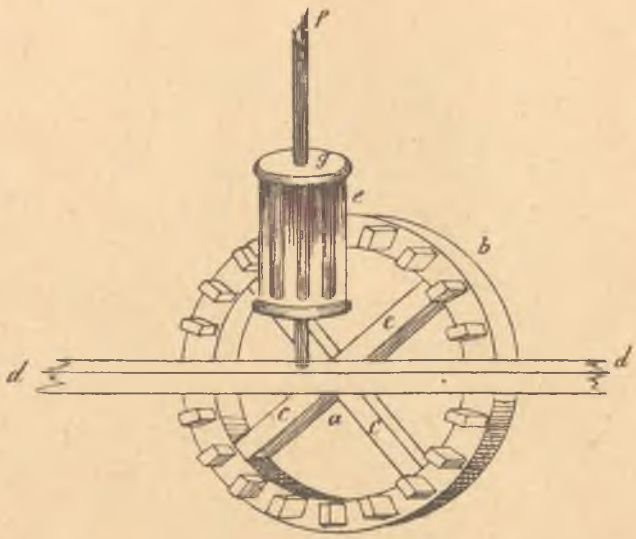

Fig. 6.

a) *Fusul de lemn* saŭ *grindeiul.* Acest fus, în afară de moară, poartă roata de apă, şi, înăuntrul moriĭ, roata cu măsele.

b) *Roata cu măsele* (44 la număr). De obezile roţiĭ sunt prinse măselele. Când se rupe o măsea se zice că este o *ştirbină* [1]) saŭ *ştirbitură* în roată.

c—c) *Crucile* saŭ *rĕscrucile.*

d—d) *Poliţa prîsneluluĭ.*

e) *Prîsnelul, prîstelnicul* saŭ *crângul.* Prîsnelul este alcătuit din 7 *şitorĭ* saŭ *şiştorĭ* prinse la amîndouă capetele în tîrcoale. Şitorile, împinse fiind de măselele de la roata cu măsele, învîrtesc fusul de fĭer ce pune pĭetrile în mişcare.

f) *Fusul de fĭer.*

g) *Tîrcoala* de sus.

b) Coşul şi teĭca.

a) *Coşul* în care se toarnă grăunţele de măcinat.

b) *Teĭca, copăiţa, covăţica, postăviţa* saŭ *scuturătoarea,* o cutie mişcătoare în care curg grăunţele de la coş înainte d'a trece între pĭetrile moriĭ. Mişcările teĭceĭ regulează căderea grăunţelor.

c—d) *Calul* şi *speteaza.* Caiĭ cu spetezele ţin coşul şi alcătuesc *scara coşuluĭ.*

e) *Coarda teĭceĭ.*

---

[1]) De aicĭ locuţiunea: *lasă că vine roata la ştirbină.*

f) *Căpăstrul întinzătorul* sau *struneaoa* teïceï.

f') *Titirezul* [1]), care scuturat fiind de piatra alergătoare, mișcă într'una teïca ce e atârnată de coarda *e* și de căpăstrul *f*.

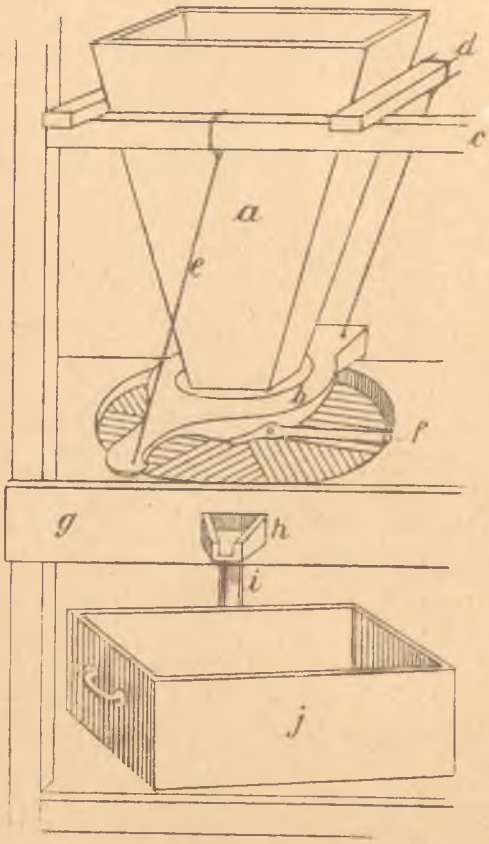

Fig. 7.

g) *Fruntarul, coruna* sau *masa pietrelor.*

h) *Piscoaia, chiscoia, vrana* sau *ulucașul*, prin care curge făina.

i) *Fusul de fier* al prîsneluluï.

j) *Postava, covata, copaia, lădoiul, lada* sau *hambaraș*, în care curge făina.

c) Pietrele moriï.

Pietrile sau *rășnitoarele* sunt așezate pe podul moriï. Celeï de desupt, care nu se mișcă, îï se zice *stătătoare* sau *zăcătoare;* celeï d'asupra care se învîrtesce îï se zice *alergătoare.*

Piatra zăcătoare are la mijloc o gaură, numită *buric*, prin care trece fusul de fier al prîsneluluï.

Piatra alergătoare are de asemenea la mijloc o gaură, numită *gârliciu.*

In gârliciu, — prin care grăunțele, ce cad din teïcă, trec între cele două pietre unde se macină, — se află o bucată de fier numită *pârpăliță, părpăriță, perpeliță, prepeliță* sau *gânjeiu*, în care se prinde capătul fusuluï de fier care învîrtesce piatra alergătoare.

Imprejurul pietrelor se află un cerc făcut din coajă de copac, numit *veșcă, văcălie, văscălie* sau *toc* [2]), și care împiedică risipirea făineï.

Pietrile moriï, pe fața unde se freacă una de alta, sunt *ferecate.* Ferecarea se face cu un cïocan ascuțit de oțel (de crită cum i se zice în Moldova) numit *cïocan de ferecat* [3]).

Când se ferecă pietrile, morarul le ridică și le mută cu o pârghie și o bucată de lemn cilindric numită *făfălug* sau *tăvălug.*

Piatra zăcătoare este ținută în loc de nisce lemne numite *crivace.*

---

[1]) In genere, scuturarea teïceï se pricinuesce de un băț ce e legat sus de cal și stă cu capul cel-l'alt pe piatra alergătoare, lângă teïcă. Acest băț, ce e mișcat necontenit de învîrtiturile pietreï, se numesce *titirez, hadarag, hădărau, bătăiuș, bateală, bătociu* sau *tertcleac.*

[2]) Se numesce și *ocol* sau *obod* (Gorj și Mehedinți).

[3]) Crestăturile ce sunt în pietrile moriï se numesc *șaruri* (Covurluï), *șanțuri* (Dâmbovița și Vlașca), *zimți* (Tecucï).

Praful cel subţire ce ese la măcinat şi se depune în toate părţile prin moară se numesce *pospoiŭ.*

Făina de porumb (popuşoiŭ) se numesce *mălaiŭ* saŭ *pĭelm.*

Păsat este mălaiul măcinat mare.

Huruĭală, se zice când grăunţele sunt numaĭ sparte de pĭetrele moriĭ.

Oiemul se numesce partea de făină saŭ de grăunţe ce se dă moraruluĭ drept plată pentru măcinat, în loc de baniĭ.

Merticul este mĕsura cu care se vămuesce.

Baniţa este măsura cu care se toarnă porumbul saŭ grâul în coş, îĭ se zice şi *bănicĭor.* In judeţul Dolj baniţa de mĕsură se numesce *sinice.*

Nomenclatura după judeţe:

1. **Moară**, (în toată ţara).
2. **Scoc**, (în Muntenia).
   Lăptoc, (în Moldova).
   Lătoc, (Sucĭava, Botoşaniĭ).
   Uluc, (Fălciŭ).
3. **Sterp**, (în toată ţara).
4. **Roată**, (în toată ţara).
5. **Cupe**, (în toată ţara).
   Blide, (Buzĕŭ).
   Cauşe, (Olt).
   Cĭuturĭ, (în multe părţi din Moldova).
6. **Brotac**, (în Muntenia).
   Broască, (în Moldova).
7. **Pernă**, (în Muntenia).
   Perinoc, (în Moldova).
8. **Pĭetri**, (în toată ţara).
9. **Prĭsnel**, (în Muntenia).
   Crâng, (în Moldova).
   Prĭstelnic, (Ialomiţa).
10. **Sitoriĭ**, (în toată ţara).
11. **Ursoaică**.
12. **Coş**, (în toată ţara).
13. **Posadă**, (în toată ţara).
14. **Buhaiŭ**, (în Moldova).
15. **Teĭcă**, (în toată ţara).
    Copăiţă, (Argeş, Romanaţi).
    Postăviţă, (Mehedinţi, Gorj).
    Scuturătoare, (Constanţa).
16. **Căpăstru**, (în toată ţara).
    Intinzător, (în unele localităţi din Muntenia).
    Strunea, (în unele localităţi din Moldova).
17. **Titirez**, (Olt, Constanţa, Mehedinţi, Romanaţi, Roman, Sucĭava).
    Hadarag, (în Moldova, R.-Sărat, Buzĕŭ).
    Hădărău, (Prahova).
    Bătăiuş, (Dâmboviţa).
    Bătează, (în Moldova).
    Bătaciŭ, (Vlaşca).
    Perteleac, (în unele localităţi din Oltenia).
18. **Truntar**, (maĭ în toată ţara).
    Corună, (Dâmboviţa, R.-Sărat, Vlaşca).

Masa pĭetrelor, (Tecuciŭ).
19. **Piscoaie,** (în Muntenia).
Chiscoaie, (în Moldova).
Vrană, (Tulcea).
Ulucaş, (Roman).
20. **Postavă,** (în Muntenia).
Covată, (în Moldova, Vâlcea şi R.-Sărat).
Copaie, (Romanaţi).
Lădoiŭ, (Roman).
Ladă, (Olt, Gorj, Bacăŭ, Tecuciŭ).
Hambaraş, (Tulcea).
21. **Buric,** (în toată ţara).
22. **Gârliciŭ,** (în toată ţara).
23. **Pârpăliţă,** (Buzĕŭ, Ialomiţa, Romanaţi).
Părpăriţă, (Gorj, Dolj, Fălciu, Covurluĭ, Tulcea, Tecuciŭ).
Perpeliţă, (Argeş).
Prepeliţă, (Dâmboviţa).
Gânjeiŭ, (Gorj).
24. **Vescă,** (în Moldova).
Văcălie, (în Muntenia).
Văscălie, (Prahova).
Toc, (Buzĕŭ).
25. **Ferecare,** (în toată ţara).
26. **Mălaiŭ,** (în Muntenia).
Făină de păpuşoiŭ (în Moldova).
Pielm, (în Oltenia).

MOARA DE VÎNT

MOARA DE VÎNT

Moara de vînt este o moară ca aceea de apă, cu singura deosebire că roata mişcată de apă este înlocuită cu o roata cu aripi mari ce este pusă în mişcare de vînt.

Ca la moara de apă, grindeiul ce poartă aripile învîrtesce o roată cu măsele, care pune în mişcare prîsnelul. Acesta la rândul său cu ajutorul fusului de fier, învîrtesce pietrile.

Aceste pietre aici, ca şi la moara de apă, se numesc stătătoare sau zăcătoare şi alergătoare; sunt ferecate şi înconjurate de o veşcă.

Coşul este acelaş cu teica lui; şi făina curge prin piscoaie în covată.

Prin urmare, nu cred de nevoie de a mai repeta aici toata nomenclatura ce am dat-o la moara de apă şi nu voiu da de cât cuvintele ce sunt de neapărată trebuinţă pentru înţelegerea celor-l'alte părţi noui.

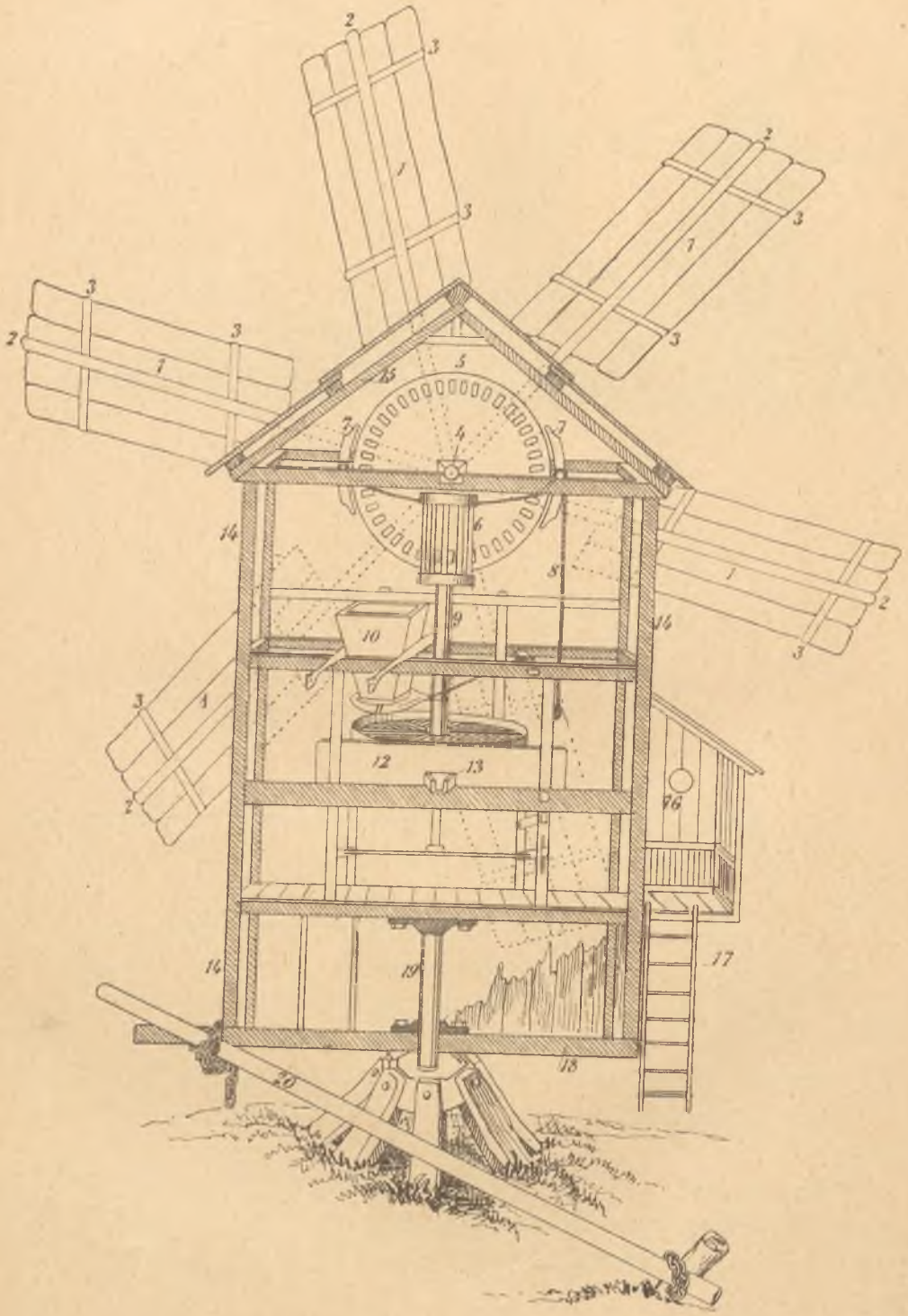

Fig. 1.

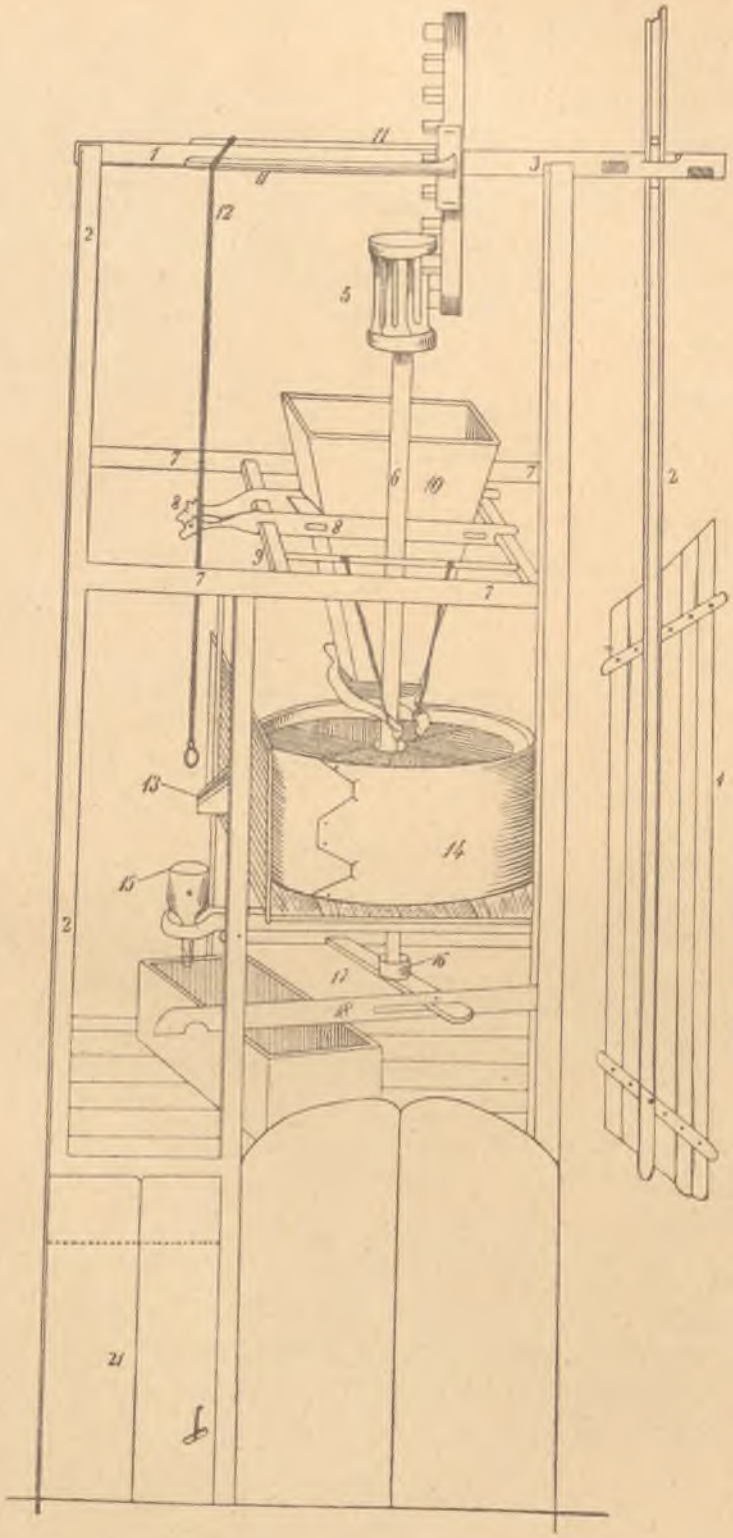

Fig. 2.

Fig. 1.

1—1. *Aripile* saŭ *hăripile.*
2—2. *Colurile* sau *săgeţile.*
3—3. *Chingile* saŭ *drevele aripelor.*
4. *Grindeiul.*
5. *Roata cu măsele.*
6. *Prîsnelul, crângul, fenerul, fanarul, vălugul* saŭ *vălogul.*
7—7. *Cleştele* de oprit moara, *fringhia, piedica, fringhia* de strîns moara în cleşte [1]), *lanţul* de strîns, *halatul* saŭ *lanţul câscâcĭurilor.*
9. *Fusul de fier* saŭ *fierul prîsneluluĭ.*
10. *Coşul.*
11. *Teĭca.*
12. *Fruntarul* saŭ *stratul pietrelor.*
13. *Piscoaia, chiscoaia, piscoiul, guriţa* saŭ *vrana.*
14. *Pereţiĭ morii.*
15. *Acoperişul.*
16. *Cerdacul, privdorul* saŭ *tinda.*
17. *Scara.*
18—18. *Talpa.*
19. *Baba* saŭ *babalîc.*
20. *Proţapul, cârma, oiştea, pârghia* saŭ *drugul moriĭ.*

Fig. 2.

1. *Aripa* saŭ *hăripa.*
2. *Colurul.*
3. *Grindeiul.*
4. *Roata cu măsele.*
5. *Prîsnelul.*
6. *Fusul de fier.*
7—7. *Podul coşuluĭ, legătura* saŭ *stratul coşuluĭ.*
8—8. *Caiĭ, căluşeiĭ* saŭ *rĕzboiul.*
9—9. *Braţe, speteze, chingĭ, corzĭ, stinghiĭ, curmezişurĭ* saŭ *legătara brâuluĭ.*
10. *Coşul.*
11—11. *Cleştele* saŭ *piedica.*
12. *Fringhia cleştelor.*
13. *Piscoaia.*
14. *Veşca* ce înconjoară pĭetrele.
15. *Pâlnia* saŭ *leĭca.*
16. *Tigaia* în care se învîrtesce capul fusuluĭ de fier.
17. *Masa tigăieĭ, talpa tigăieĭ* saŭ *puntea prîsneluluĭ.*
18. *Cumpăna, vîrtejul, schimbătoarea* saŭ *posada.*
20. *Chilia moriĭ.*

---

[1]) De aicĭ vine locuţiunea: *a strînge pe cine-va în cleşte.*

Nomenclatura după județe.

1. **Aripă**, (în toată țara).
   Haripă, (Dâmbovița).
2. **Săgeți**, (Dorohoi, Botoșani, Sucîava, Iași, Vaslui).
   Colurii, (Fălciu, Covurlui, Tutova).
3. **Prisnel**, (în Muntenia).
   Crâng, (în Moldova).
   Fener, (Covurlui, Fălciu, Constanța).
   Fanar, (Tulcea).
   Vălug, (Telorman).
   Vălog, (Mehedinți).
4. **Halat**, (Mehedinți).
5. **Câscâciuri**, (Constanța).

PIUA

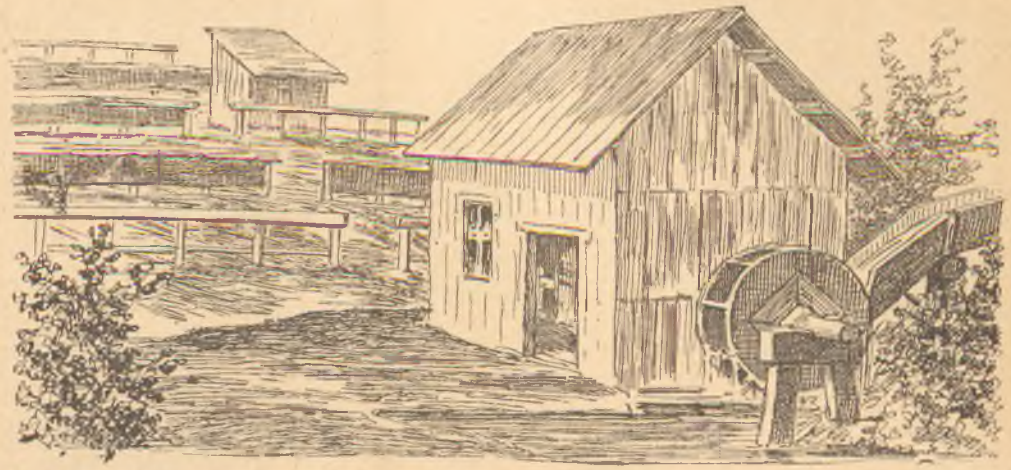

PIUA SAŬ PIVA

Piua, *piva* saŭ *chiua* este unealta ce se întrebuinţează, în unele părţi, spre a bate dimiile, sumaniĭ saŭ abaoa.

Se alcătuesce, precum se vede în figura 1, dintr'o roată de apă ce transmite mişcarea la nisce maie. Sub aceste maie se află un fel de albie în care se pun dimiile saŭ abaoa.

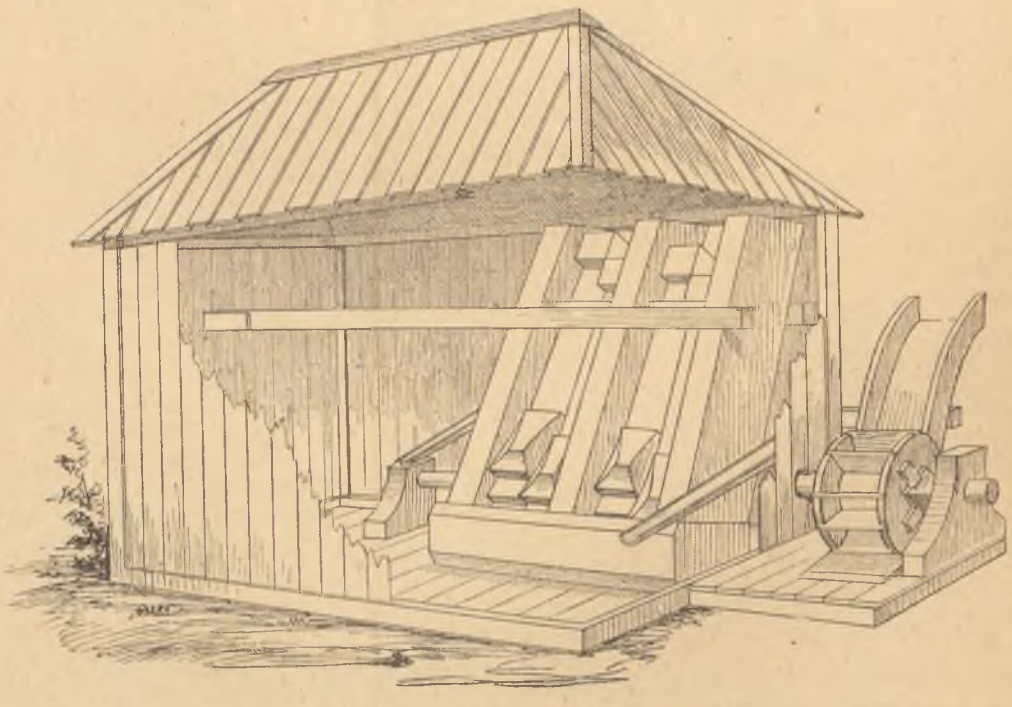

Fig. 1.

Maiele şi albia sunt închise într'o casă făcută din scânduri. In genere, fie-care piuă are două rânduri de maie.

Fig. 2.

Piua vĕzută din faţă.

a, a', a") *Corfe.*

c, b', b", b"') *Maie* saŭ *piluge.* Maiele, ca să poată întoarce dimiile când le bat, sunt crestate la capătul de jos [1]).

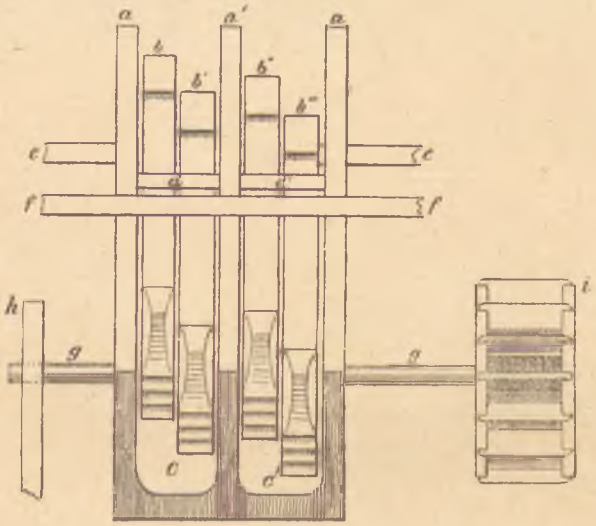

Fig. 2.

Fig. 3.

c, c') *Oală, covată* saŭ *butucul cu găvanele,* în care se pun dimiile.

d, d') *Grindă* de care se opresc maiele.

e—e) *Jug* saŭ *rezemătoare* de la spatele maielor.

f—f) *Intăritoare.*

g—g) *Fus.*

h) *Scândura* ce ţine fusul.

i) *Roata* de apă.

Maiele, care aŭ forma arătată la fig. 3, aŭ la spate câte o *coadă (a).* In *fusul* saŭ *grindeiul* ce 'l învîrtesce roata de apă sunt înfipte nisce pene, numite *cĭocane* saŭ *labe.*

---

[1]) Dimiile ca să nu se încurce prin învîrtirea lor în oală se îndoesc, şi se face, cu nisce sforĭ de cânepă, o cusătură pe mărginĭ nu tocmaĭ deasă, la distanţă de un decimetru.

Când se învîrtesce fusul (fig. 4), două ciocane *l* şi *l''* vin de ridică maiele *b* şi *b''* de la fig. 1, apoĭ alte două ciocane *l'* şi *l'''* ridică maiele *b'* şi *b'''* pe când cad maiele *b* şi *b''*. Această mişcare se repetă tot mereŭ şi maiele, ridicându-se şi lăsându-se, învîrtesc şi bat dimiile în oală [1]).

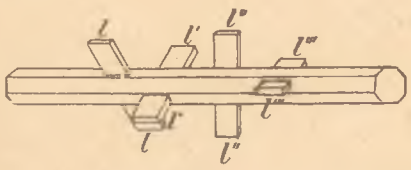

Fig. 4.

In piuă maĭ este o vatră cu o căldare saŭ un ceaun de încălzit apă. Lângă vatră sunt nisce *guşbe* de fĭer pe care se pun lemne de se usucă când sunt verzĭ.

In unele localităţĭ, roata este aşezată la mijloc avênd două maie de fie-care parte.

Nomenclatura după judeţe.

1. **Piuă** (în toată ţara).
   Pivă, (în Oltenia).
   Chiuă, (în multe părţi).
2. **Maie**, (în toată ţara).
   Piluge, (Iaşi).
3. **Corfe**, (în Oltenia).
4. **Oală**, (în Muntenia).
   Covată, (în Oltenia).
   Butucul cu găvanele, (în Moldova).
5. **Jug**, (Buzĕŭ).
   Răzămătoare, (Gorj).
6. **Intăritoare**, (Gorj).
7. **Coadă**, (în toată ţara).
8. **Ciocan**, (în toată ţara.
   Labă, (în Oltenia).
9. **Guşbe**, (Gorj).

---

[1]) Iată câte-va numirĭ de haine bărbătescĭ întrebuinţate de ţăranĭ:

Ipingea, un fel de manta fără mâneci pentru vreme de ploaie; are la spate o *glugă*. Ipingeaoa e tot-d'a-una de postav negru (Olt).

Cortel, un fel de ipingea cu mâneci; de obiceiŭ e de postav alb, brodat cu floricele făcute din fire de lână vopsite şi numite *găitane* (Olt).

Imurluc, o haină maĭ mică ce se îmbracă pe sub cortel. (Olt).

Antereŭ, haină vătuită (bumbăcită) şi înseilată (îndilată) ca plapoma. (Tutova).

Ghebe, o haină lungă de postav alb. Când e de şiac cu şireturĭ, se zice *suman*; când e căptuşită cu blană, se zice *şubă* saŭ *gĭubea*. (Tutova).

Cojoc, manta din blană de oaie fără faţă.

Burcă, un cojoc mare şi miţos. (Sucĭava).

Gugiŭ, un fel de glugă. (Tutova şi Sucĭava).

Chepeneag, un fel de glugă.

Baidir, legătură de gât pentru iarnă. (Tutova).

Nădragĭ, pantaloni ţărăneştĭ. Se leagă de trup cu ajutorul uneĭ aţe, numită *brăcinar*, ce e trecută prin îndoitura de sus. Gaura prin care se bagă brăcinarul în această îndoitură se numesce *peleş*. Când nădragiĭ sunt înguştĭ li se zice *strîmţarĭ* saŭ *iţarĭ*; iar când sunt largĭ, li se zic *dulvurĭ* saŭ *şalvarĭ*.

Imineĭ, un fel de jumătăţĭ de ghete, (Tutova).

Căcĭulă, cunoscută în toată ţara.

Comanac, o căcĭulă împletită.

JOAGĂRUL

SAŬ

FERESTREUL DE MUNTE

JOAGĂRUL

SAŬ

FERESTREUL DE MUNTE

Joagărul saŭ *ferestreul de munte* slujesce la tăierea buştenilor (după localităţi se zice *buşteni*, *butucĭ*, *bulvanĭ* saŭ *groşi)*.

Se întrebuinţează în judeţele muntoase unde sunt păduri marĭ, şi se aşează lângă o apă curgătoare.

Şopronul care apără mecanismul joagăruluĭ de ploaie şi de zăpadă este făcut din şease stîlpĭ saŭ furcĭ de lemn aşezate pe patru grinzĭ saŭ groşĭ de stejar, şi este acoperit cu şindrilă.

Joagărul se compune dintr'o talpă saŭ pod pe care se mişcă o masă zisă *car*, *căruţă* saŭ *rĕzboiŭ* ce poartă buşteanul de tăiat în scânduri; dintr'un ferestreŭ vertical şi dintr'o roată de apă ce pune ferestreul în mişcare.

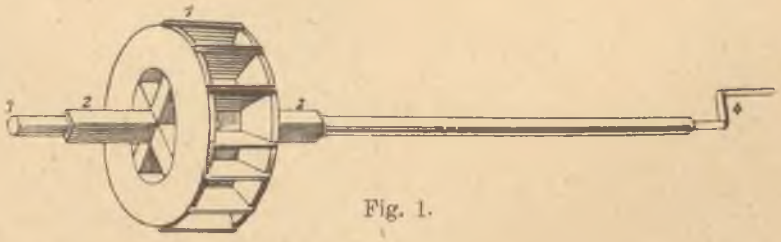

Fig. 1.

1. *Roata de apă.*
2—2. *Fusul de lemn.*
3. *Cepaul* (e de fĭer şi se învîrtesce în scobitura uneĭ bîrne).
4. *Coaca*, (o cloambă de fĭer ce transmite mişcarea roateĭ la ferestreŭ). Iĭ se maĭ zice *cocîrlă*, *crival*, *crivală* saŭ *vîrtej.*

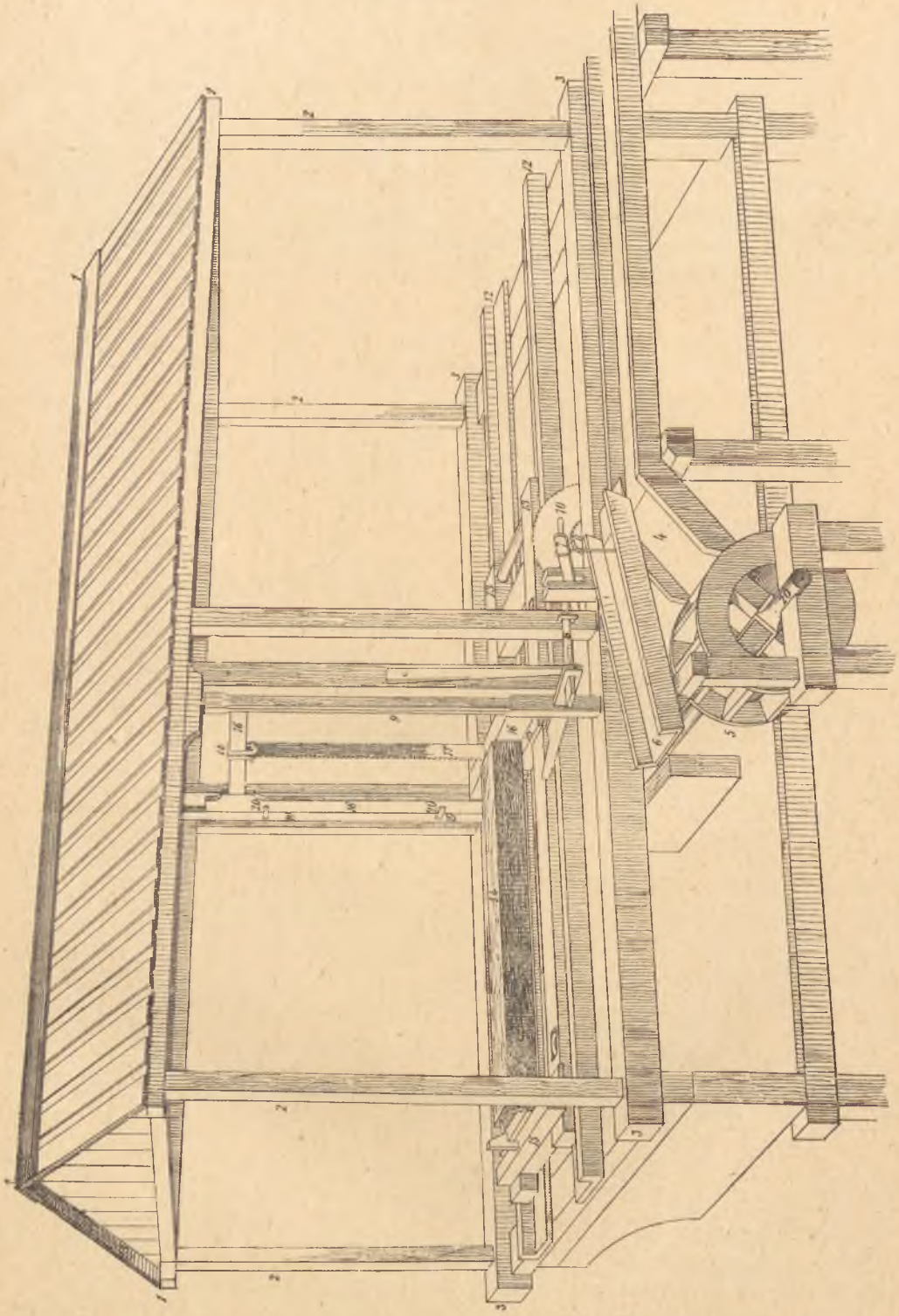

Fig. 2. Joagăr saŭ ferestreŭ de munte.

Fig. 2.

1. *Acoperişul.*
2—2. *Stilpii.*
3—3. *Talpa* sau *podul ferestreului.*
4. *Scocul, lăptocul, lătocul* sau *podul apei.*
5. *Roata de apă.*
6. *Sghiabul* prin care curge apa când stă joagărul de lucru.
7. *Cumpăna.*
8. *Bătăioşul* sau *bătătoarea.*
9. *Pârghia, pocăneaoa* sau *terteleciul.*
10. *Roata zimţată* (de fier) a fusului cel mic, zisă şi *gripca* sau *mâţele mare.*
11. *Mâţele mică.*
12—12. *Drumurile, scoicele căruţului* sau *coveţele caruluĭ.*
13—13. *Carul, căruţul, rezboiul* sau *sclaiurile.*
14. *Buşteanul, butucul, bulvanul* sau *grosul.*
15—15. *Căpătâiele* sau *podvalele.*
16—16. *Jugul.*
17. *Custura* sau *pânza ferestreului.*
18. *Sbânţurile* sau *sbalţurile de sus.*
19—19. *Corfele.*
20—20. *Cĭoacele.*

Drumurile (12—12 de la fig. 2) sunt două *bîrne* sau *dreve* scobite în toată lungimea lor şi care formează ca două şine pe care alunecă carul.

Carul (13—13 de la fig. 2) două bîrne sau dreve legate prin stinghii) e de lemn, purtat pe şease sau opt rotiţe sau duri. La ambele capete ale caruluĭ se află căpătâiele sau podvalele.

Căpătâiul din spre ferestreu (15 de la fig. 2) are două tăiaturi, una în care se ascunde pânza ferestreului când se aşează buşteanul, ĭar alta prin care se înţepenesce acest buştean cu o pană de fier şi una de lemn.

Căpătâiul cel-alt (15′ de la fig. 2) are o scobitură mare drept-unghiulară şi o cĭoacă bătută în el.

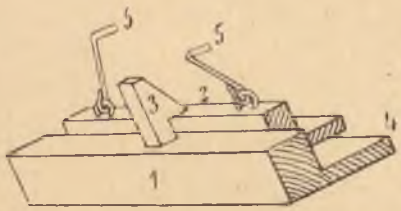

Fig. 3.

Fig. 3.

1. *Căpătâiul cel mare.*
2. *Căpătâiul cel mic* sau *troaca.*
3. *Cĭoaca.*
4. *Scobitura drept-unghiulară.*
5—5. *Ghĭarele de fier.*

Pe căpătâiul cel mic se pune capătul cel-alt al buşteanului care se înţepenesce cu ghĭarele şi o pană.

Carul e legat de un lanţ de fier ce se înfăşoară pe fusul cel mic ce se află sub drumurĭ.

Acest fus este pus în mişcare de roata de fier dinţată sau zimţată. Infăşurându-se lanţul, carul înaintează şi duce buşteanul la gura ferestreului.

Bătătoarea este de lemn. Fiind săltată în sus de jug când se urcă, împinge roata zimțată, ast-fel în cât se trage înainte carul cu bușteanul pe când umblă ferestreul.

Jugul este de lemn. La mijlocul lui se află *custura* sau pânza ferestreului ținută la ambele capete de nisce verige de fier numite *sbanțuri* sau *sbalțuri*.

Jugul este ținut în dreapta și în stânga de nisce bîrne verticale în scobiturile cărora alunecă și este sprijinit ca să nu sară din loc de nisce cloace.

Partea de jos a jugului se leagă de matcă în modul următor:

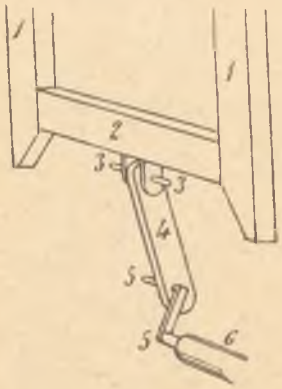

Fig. 4.

Fig. 4.

1—1. *Vatalele jugului.*
2. *Ceafa de jos* a jugului.
3—3. *Cârceiele.*
4. *Mâtca*, *iapa* sau *tânjala.*
5—5. *Coaca.*
6. *Fusul de lemn.*

Invîrtindu-se roata de apă, coaca trage în jos și împinge în sus mâtca care, la rândul său, pune în mișcare jugul cu ferestreul.

Locul în care se învîrtesce coaca se numesce *coteț* sau *căsoaie.*

Șestinile sunt nisce lemne încovoiate și lătărețe ce se așează sub roata joagărului ca să nu se oprească prundiș sub roată.

După localități și grosime se zice *dulap, scândură, blană* sau *tinichea.*

Bușteanul tăiat în scânduri se numesce *căluș* de scânduri în Oltenia și *boc* de scânduri în Sucîava.

Nomenclatura după județe.

Nu voiu arăta de cât localitățile unde am găsit unele din cuvintele de mai sus:

Joagăr, se zice în Muntenia.
Păcănea, (Ialomița).
Terteleciu, (Olt).
Sclaiuri, (Vâlcea).
Podvale, (Olt, Gorj și Vâlcea)
Căsoaie, (Sucîava).
Podul apei, (Dâmbovița).
Lătoc, (Sucîava).
Sbalțuri, (Vâlcea).
Crival, (Dâmbovița și Olt).
Crivală, (Ialomița).
Bulvan, (Vâlcea)
Gros, (Gorj).
Bușteau, (Muntenia).
Butuc, (Sucîava).

DIVERSE

PUŢUL SAU FONTÂNA

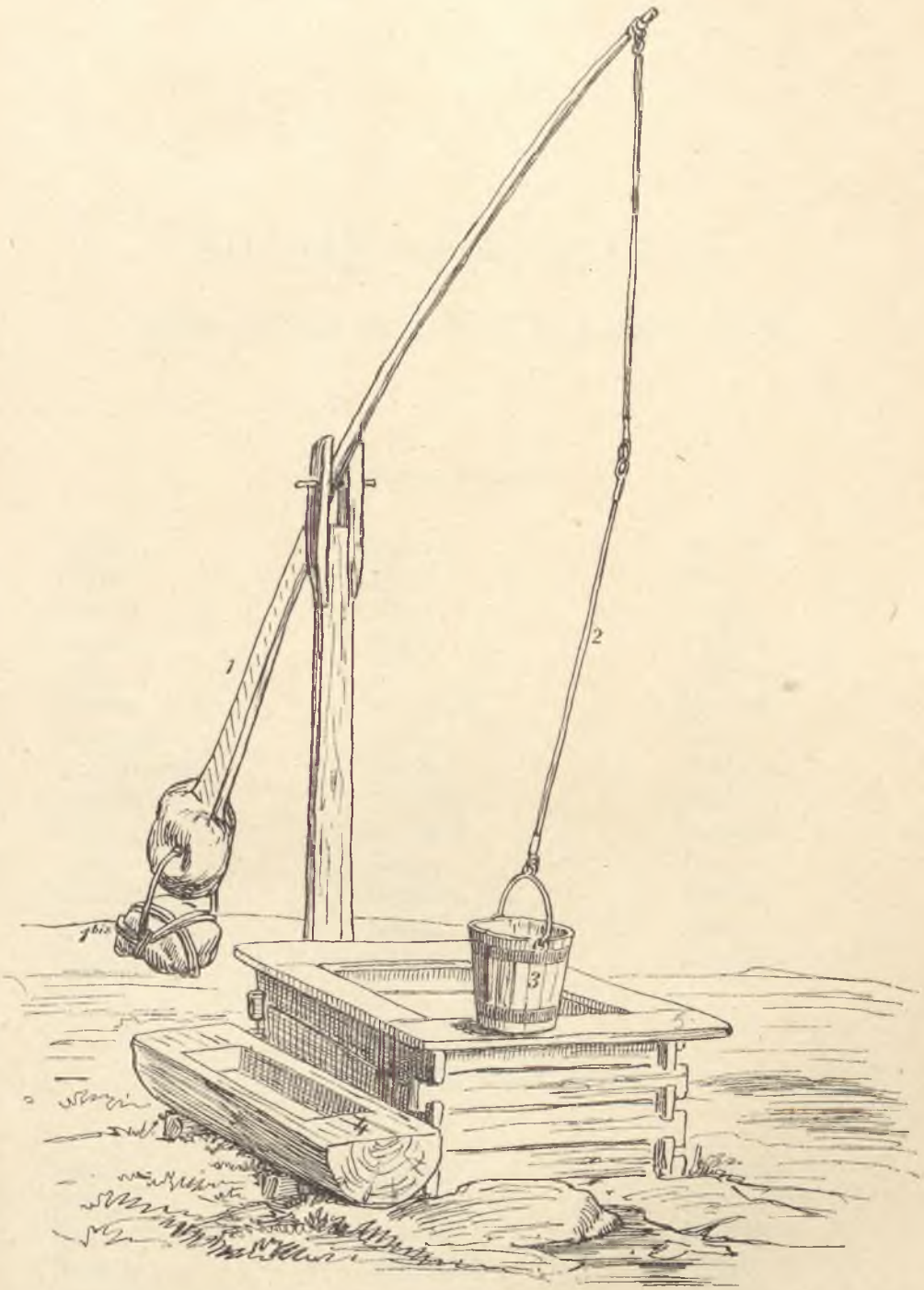

1. *Cumpănă.*—1 bis. *Greutate* (un buturug saŭ un bolovan).—2. *Prăjină.*—3. *Găleată* saŭ *ciutură.*—4. *Jghĭab* saŭ *teucă.*

NUME DE ANIMALE

ÎNTREBUINŢATE DE ŢĂRANI ÎN JUDEŢUL BACĂU.

Nume de câinĭ:

Avram.
Beleiŭ.
Brezoiŭ.
Bucluc.
Bufta.
Bursuc.
Buzdugan.
Câmpureanu.
Caţaveĭca.
Cazac.
Cĭoara.
Corbiciŭ.
Corbită.
Corbu.
Dobriţa.
Dolca.
Dudaş.
Feiga.
Fita.
Franţuşca.
Haiduc.
Hazura.
Hosman.
Hoţoaica.
Hoţu.
Husuma.
Lăbuţ.
Mândru.
Milcov.
Moţoc.
Puica.
Reveica.
Scrulea.
Taroman.
Tobuş.
Trotuşca.
Turcu.
Turusan.
Ursu.
Vulpea.
Zisu.
Zdrobiş.

Nume de boĭ şi vacĭ:

Boian.
Boţolan.
Bujor.
Duman.
Dumană.
Epureanu.
Floreanu.
Florică.
Ghĭorian.
Lunaea.
Mândrilă.
Marţolea.
Muhurel.
Plăvan.
Porumbel.
Porunghiţă
Sâmbotica.
Verilă.
Vinerica.
Zăvoian.

Nume de caĭ :

Arapu.
Bălan.
Breazu.
Cocoş.
Corbu.
Liza.
Mocan.
Neamţu.
Negru.
Nicu.
Puiu.
Roĭbu.
Şoimu.
Suru.
Ţigan.
Ungureanu.

Nume de oĭ :

Bucălaia.
Buduna.
Buzata.
Căpriţa.
Corniţa.
Gulerata.
Ierunca.
Laiţa.
Miţilica.
Muscurica.
Ocheşica.
Pârla.
Pupuzica.
Ţigaia.
Ţiganca.
Trandafira.

Nume de capre :

Bălana.
Baluşa.
Barza.
Cărunta.
Cercelica.
Cercurica
Ciunta.
Durduria.
Floarea.
Floricica.
Frumoasa.
Frumuşica.
Ghiuşa.
Mariţa.
Negruşca.
Păsărica.
Şuia.
Turturica.
Vătuia.

NUME DE PLANTE

ÎNTREBUINŢATE LA ŢARĂ

CULESE IN TOATE JUDEŢELE

Grâul.
Orz.
Porumb [1])
Ovĕz.
Secară.
Meiŭ.
Alac.
Orzoaică.
Orz mucher.
Fag [2]).
Stejar [3]).
Gorun [4]).
Tufan.
Ceroaică.
Cer.
Gârniţă.
Frasin.
Ulm.
Alun.
Nuc.
Brad.
Molift.
Mesteacăn.
Salcâm.
Richită.
Paltin.
Carpen [5]).
Arţar.
Castan.
Teiŭ.
Păr.
Măr.
Piersic.
Plop.
Plop de munte.
Plută.
Cais.
Zarzăr.
Gutuiŭ.
Prun [6]).
Moşmol.
Smeur.
Corn.
Dud [7]).
Motrun.
Păducel [8]).
Jugastru.
Salcie.
Salbă moale.
Lemn câinesc [9]).
Sânger.
Migdal.
Dafin.
Leandru.
Lămâiŭ [10]).
Vişin.
Cireş.
Mălin.

[1]) Popuşoiŭ (M.). — [2]) Fructul se numesce *jir*. — [3]) Fructul se numesce *ghindă*. — [4]) Ştedun. — [5]) Fructul se numesce *carpină*. — [6]) Perj (M.). — [7]) Agud (M.). — [8]) Gherghin. — [9]) Tulichĭoară.—[10]) Alămâiŭ (M.).

Liliac.
Anin [1]).
Afin.
Bozie.
Jneapân.
Scoruș de munte.
Soc.
Trandafir.
Măcieș [2])
Viță de vie.
Mur.
Osul ĭepurelui.
Zambilă.
Brânduș̆ă.
Brânduș̆eĭ.
Părul porculuĭ.
Oschigă.
Meiŭ sĕlbatic.
Ovĕzul verde (ovĕscĭor).
Secara sĕlbatică.
Simzenică.
Scaiŭ voinicesc.
Pătlagină.
Zîrnă.
Otrățel de apă.
Lobodă.
Ghizdeiŭ.
Mĭerea ursuluĭ.
Volbură [3]).
Scânteiuță.
Ceapa cĭoareĭ.
Cervană.
Măsălariță.
Traista cĭobanuluĭ.
Laur [4]).
Spânz.
Stînjeneĭ.
Vuĭetoare.
Ghĭoceĭ (coconeĭ).
Ghĭoceĭ bogați.
Ghioceĭ albĭ de grădină.
Tămâioară [5]).
Rochița păsăriceĭ [6]).
Zorele.
Cercelul Doamneĭ.
Ceasornic.
Nalbă.
Tutun.
Lăurușcă.
Iederă.
Cucută.
Lalea.
Viorea [7]).
Inuță.
Cuișoare sĕlbatice.
Iasomie.
Rosetă.
Condurul Doamneĭ.
Leuștean.
Nufăr.
Gura leuluĭ.
Izmă neagră.
Izmă bună.
Urzĭcă.
Urzică crăiească.
Urzicuță.
Slăbănog.
Cătușnică.
Cĭobotica cuculuĭ.
Mustar.
Sulfină [8]).
Pălămidă.
Pelin.
Sunătoare [9]).
Buruiană de venin.
Floarea raiuluĭ.
Curcubețică.
Beșicuță [10]).
Căldărușă. [11])
Nigeluță. [12])
Floarea soareluĭ. [13])
Ochiu bouluĭ. [14])

---

[1]) Arin (M). — [2]) Răsură saŭ rujă. — Floarea faguluĭ, stejaruluĭ, alunuluĭ, etc. se numesce *rânză*. — [3]) Holbură (M.). — [4]) Turbare, cĭuma faie saŭ cĭuma feteĭ. — [5]) Toporași (M.) și micșunea de câmp. — [6]) Bună dimineața și rochița rândunelei.— [7]) Viorică.—[8]) Sulcină (M.) saŭ molotru.—[9]) Pojarniță.— [10]) Cireașa ovreiuluĭ, păpălaŭ saŭ pupele de pădure.—[11]) Cornuți saŭ clopoțeĭ.—[12]) Negrușcă saŭ negruță.—[13]) Rumăniță mare.—[14]) Ruja soareluĭ, mălăsiŭ, ĭarba omuluĭ.

Trestie.
Papură de baltă. [1])
Nopticoasă.
Trifoiŭ
Mazăriche.
Alunică porcească.
Catină albă.
Pipirig.
Mohor.
Verbină.
Grâuşor.
Limba şarpeluĭ.
Crin.
Neghină.
Barba împăratuluĭ.
Lipicioasă.
Soarbestre.
Cĭumărea.
Răchitan.
Muşăţel.
Bobuşor.
Clocoticĭ.
Oblijeană.
Troscot.
Sclipeţ.
Cĭulină.
Teişor.
Iarba grasă.
Pir.
Meiŭ păsăresc.
Banuţĭ [2]).
Mărul lupuluĭ.
Iarba boĭeruluĭ.
Coarda ĭelelor [3]).
Rodul pământuluĭ.
Garoafă.
Umbra ĭepureluĭ.
Pleviţă.
Susaiŭ.
Cicoare.
Romaniţă.
Poala sfânteĭ Marieĭ [4]).
Hameiŭ [5]).
Scaiŭ.
Luminărică [6]).
Leurdă.
Crusăţea.
Creiţe.
Creiţă roşie.
Clopoţel.
Timoftică.
Gălbenele.
Urechia ĭepureluĭ.
Luminiţă.
Intură.
Fĭerea pamîntuluĭ [7]).
Treĭ fraţĭ [8]).
Limba mĭeluluĭ.
Mătrăgună [9]).
Nalbă.
Nucuşoara.
Pribolnic.
Iarba luĭ Sf. Ioan.
Maghĭeran.
Căltunaş [10]).
Cimbru.
Iarba roşie.
Ştevie.
Fraga tătărească.
Scrîntitoare de baltă.
Brâncuţă.
Albiţă [11]).
Lipiciŭ [12]).
Scrab [13])
Mană de apă [14]).
Rotunjioară [15]).

---

[1]) Rogoz.— [2]) Bănuţeĭ, floarea frumoasă saŭ părăluţe.— [3]) Cununiţă, brăbănoc, merişor saŭ floarea credinţeĭ bărbatuluĭ.—[4]) Poala Maiceĭ Preciste.—[5]) Hemeiŭ (M).—[6]) Coada vaceĭ.—[7]) Potroacă.—[8]) Trifoiŭ amar.—[9]) Impărăteasa burienilor, ĭarba codruluĭ.—[10]) Hobridrag saŭ nemţoaică.—[11]) Disculeţ saŭ cĭucuşoare.—[12]) Borangic, părul sf. Marieĭ, iriţă, saŭ iniţa.—[13]) Sor cu frate.—[14]) Roua cerului.—[15]) Iederea zînelor saŭ silnic.

Părul cĭuțeĭ [1]).
Cruşeiŭ pucĭos.
Cirmişir [2]).
Mutătoare.
Pătrunjelul câineluĭ.
Scaiul draculuĭ.
Brânca ursuluĭ [3]).
Tarhon.
Barba capreĭ.
Limba vecineĭ [4]).
Cintaură.
Floarea grâuluĭ [5])
Barba lupuluĭ.
Şofronel.
Brusture [6]).
Siminoc.
Dalie.
Moartea puricelului.
Cânepa codruluĭ.
Odoleană.
Scara Domnuluĭ.
Roibă [7]).
Muma pădureĭ.
Laptele cuculuĭ.
Fluerătoare.
Mărgăritărele [8]).
Picĭorul vrabieĭ.
Rădăcină dulce (lemn dulce).
Spinarea lupuluĭ.
Lâna apeĭ.
Tufănică.
Micsandră.
Ruşcuță.
Creţişoare.
Buciniş.
Podbeal.
Podbeal de munte.
Pipăruş [9]).
Ruşă de toamnă.
Oman [10]).
Odos.
Varga cĭobanuluĭ [11]).
Chica voĭniculuĭ [12]).
Pribolnic [13]).
Cuişoriță [14]).
Plisc păsăresc
Buzdugan.
Nemţişorĭ de câmp [15]).
Iarbă de rană [16]).
Chelărel [17]).
Pătrunjel de câmp.
Limba bouluĭ.
Drăgaică.
Turiță.
Oul inuluĭ [18]).
Izmuşoară.
Roĭniță.
Puricăriță.
Coada smeuluĭ.
Punga babeĭ [19]).
Pascele caluluĭ [20]).
Secărea.
Baraboiŭ.
Doĭ dinţĭ.
Scaiul vîntuluĭ.
Scaiŭ măgăresc.
Bursoacă.
Floare de lungoare [21])
Cupa vaceĭ.
Răsfug.
Crăpuşnic [22]).
Umbreluță de baltă [23]).
Peliniță [24]).
Calapăr [25]).
Lobodă [26]).
Cocoşeĭ [27]).
Parasin [28]).
Lânăriță [29]).

[1]) Cruşeiŭ.—[2]) Merişor turcesc.—[3]) Crucea pământuluĭ.—[4]) Potbal.—[5]) Vineţele, sglavoc saŭ corobatică albastră.—[6]) Lipan saŭ Iarba părueluĭ.—[7]) Roibie (M.), brociŭ saŭ patachină.—[8]) Lăcrimioare (M).—[9]) Popîlnic saŭ piperul lupuluĭ.—[10]) Iarbă mare.—[11]) Scaiul voĭniculuĭ.—[12]) Barba boĭeruluĭ.—[13]) Bobîlnic saŭ bobornic.—[14]) Ridichĭoară saŭ cerenţel.—[15]) Taponişĭ.—[16]) Iarba tălĕtureĭ saŭ vindecea.—[17]) Ochelăriță.—[18]) Lubiţ saŭ gălbenuşa inuluĭ.—[19]) Tătăişă saŭ turtea.—[20]) Sgrumeală saŭ scuipatul cuculuĭ.—[21]) Iarbă de lungoare, rădăcină de lungoare saŭ gălbenele.—[22]) Crăstăval.—[23]) Buricul apeĭ.—[24]) Pelin negru.—[25]) Calonfir.—[26]) Ştir.—[27]) Dediţeĭ.—[28]) Iarba ĭepureluĭ saŭ tremurătoare.—[29]) Firicea, mucezică saŭ cenuslie.

Năvalnic.
Tătănească.
Mac [1]).
Brebeneĭ.
Clocoţel.
Iarba fĭarelor [2]).
Zîrnă [3]).
Rostopască.
Studelniţă.
Steregoaie.
Bălbisă.
Ţiţa oaieĭ.
Dracilă [4]).
Caşul popeĭ.
Spanac porcesc [5]).
Spusul draculuĭ [6]).
Rug de munte [7]).
Mojdrean.
Drobuşor.
Zarnacadele.
Ienupere.
Săbiuţă.
Treĭ reĭ.
Sanziană de pădure.
Lopăţea.
Ţeposică.
Rapiţă sălbatică.
Iarba stupuluĭ.
Iarba raiuluĭ.
Frunza voĭniculuĭ.
Frăguliţă.
Telişcă.
Iarba surpăturеĭ [8]).
Urechelniţă [9]).
Sgrăbunţică [10]).
Dîrmoz [11]).
Sovîrv (solovîrf).
Şovar.
Costreiŭ.
Umbra nopţiĭ.
Rocoţel [12]).
Cerbăluţă.
Margică.
Mur.
Prîsnel.
Ochiul şarpeluĭ [13]).
Urda vaceĭ.
Smeoaie.
Bolonică.
Măcriş ĭepuresc.
Coada mânzuluĭ.
Stuf [14]).
Cĭormoiag [15]).
Odogaciŭ.
Coada cocoşuluĭ.
Spălăcĭoasă.
Cimbru de câmp [16]).
Colilie.
Bătrîniş.
Smirdar [17]).
Sporiciŭ.
Fetică [18]).
Bujor [19]).
Curpen de pădure [20]).
Tălhărea [21]).
Lăptucul oaieĭ [22]).
Răscoage. [23]).
Pidosnic [24]).
Poroĭnic [25]).
Pătrungel.
In.
Cânepă.

---

[1]) Paparună saŭ paparoane.—[2]) Rânduniţă. —[3]) Lesnicĭoară.—[4]) Lemn galben.—[5]) Talpa gâsceĭ saŭ buriană de bubă rea. — [6]) Spata Draculuĭ năvalnic saŭ ĭarba şarpeluĭ.. — [7]) Smeură de munte.—[8]) Feclorică saŭ ĭarbă de surpătură.—[9]) Urechiuşă saŭ ĭarbă de urechĭ.—[10]) Iarbă de sgaibă.—[11]) Dîrmoc.—[12]) Rocovină saŭ rocoină.—[13]) Nu mĕ uita.—[14]) Stuh (M.).—[15]) Mĭază noapte saŭ grâul prepeliţeĭ. — [16]) Cimbruşor, serpun saŭ serpunel. — [17]) Coacăzar. — [18]) Salata mĭeluluĭ.—[19]) Ruşiĭ de Rusalii.—[20]) Viţă albă saŭ luminoasă.—[21]) Susaiŭ de munte saŭ crestăţea. [22]) Lăpuş de oaie saŭ clococĭor. — [23]) Sburătoare. — [24]) Somnoroasă. — [25]) Poronic saŭ gemenăriţă.

Aldan.
Mărar.
Spanac.
Haţmaţuchiŭ.
Hrean.
Păstărnac.
Gulie.
Broajbă.
Morcov.
Usturoiŭ.
Ceapă.
Cartofi [1]).
Sfeclă.
Dovleac [2]).
Tivgă [3]).
Tărtăcuţă.
Pepene verde [4]).
Pepene galben [5]).
Praz [6]).
Fasole.
Linte.
Bob.
Mazere.
Năut (nohot).
Lăptucĭ.
Măcriş.
Castravete.
Pătlăgea vînătă [7]).
Pătlăgea roşie.
Coacaz.
Coacăză [8]).
Agriş.
Agrişă.
Frag.
Ţelină.
Varză.
Ridiche.
Ridiche de lună.
Anghinare.
Sparanghel.
Ciupercĭ saŭ bureţi.
Burete de boală.
Ciupercă bună.
Ciuperca porculuĭ.
Drele.
Verzişoară.
Sbîrcĭog.
Opintic.
Ghebe.
Urechiuşa babeĭ.
Mănătîrcă.
Tascuţa cĭobanuluĭ [9])
Busuioc.
Busuioc de câmp [10]).
Busuiocul cerbilor.
Dumbravnic [11]).
Hreniţă [12]).
Creţuşcă [13]).
Păduchernită.
Laptele câineluĭ.
Şerpăriţă [14]).
Cocean căpresc [15]).
Brânca porculuĭ [16]).
Vindecătoare [17]).
Flocoşică [18]).
Crin de baltă [19])
Aişor [20]).
Mornoriţă [21]).
Parangină [22]).
Rodul pămîntuluĭ [23]).
Milostivă [24]).

---

[1]) Barabule, picĭocĭ, crumpenĭ saŭ crumpĭ.—[2]) Bostan.—[3]) Tigvă.—[4]) Lubeniţă (O.) saŭ harbuz (M.).—[5])Zămos (M.).—[6]) Praj.—[7]) Patlagea (O. şi M.).—[8]) Pomuşoară (M.).—[9]) Tasculiţa cĭobanuluĭ.—[10]) Şopârliţă.—[11]) Dobronic.—[12]) Năsturel.—[13]) Taulă.—[14]) Şoaldină saŭ ĭarbă de şoaldină.—[15]) Cinsteţ.—[16]) Frunză de bubă rea, ĭarbă neagră saŭ urzică neagră.—[17]) Ĭarbă de toate boalele.—[18]) Ĭarba cailor saŭ ovĕz dulce.—[19]) Micşuneaua apeĭ saŭ rosăţea.—[20]) Aiŭ de pădure.—[21]) Mărarul câineluĭ.—[22]) Viţelariŭ.—[23]) Ungureancă saŭ cocoşoaică.—[24]) Veninăriţă.

Coada şoarecelului.
Păpădie [1]).
Limbăriţă [2]).
Urechia şoricelului [3]).
Ridiche sălbatică.
Şuvar de munte [4]).
Parachernită [5]).
Verigel [6]).
Trepădătoare [7]).
Rostogol [8]).

---

[1]) Părăsita găinelor.—[2]) Limba broaştei, podbeal de apă sau pătlagină de apa.—[3]) Culcuşul vacei, vulturică sau hultenioară. — [4]) Hiruşor. — [5]) Grîul poternichei. — [6]) Crăliciu sau iarba untului.—[7]) Slobonor de câmp.—[8]) Măcîuca ciobanului.

TABLA DE MATERIĬ

	Pagina
Carul	7
Sania	21
Boul şi vaca	27
Plugul şi uneltele ţăranuluĭ	35
Uneltele rotaruluĭ	41
Calul	47
Grâul	55
Porumbul	61
Oaia şi capra	67
Olăria	73
Uneltele întrebuinţate la culesul viilor şi la făcutul vinuluĭ	79
Dogăria şi uneltele dogaruluĭ	85
Casa	93
Uneltele zidaruluĭ	103
Uneltele dulgheruluĭ precum şi ale tîmplaruluĭ	111
Albinărit	119
Pescuitul	123
Rĕzboiul	133
Moara	147
Moara de vînt	159
Piua	167
Joagărul saŭ ferestreul de apă	173
Puţul saŭ fontîna	179
Nume de animale	181
Nume de plante	183

Ciofleanc

ERRATA

CARUL	pag.	8	linia	2	citiţi *pîjî* în loc de *pîjile.*
BOUL ŞI VACA	„	32	„	21	„ *borhanul (maţele)* în loc de *borhanul (stomacul).*
DOGĂRIA	„	85	„	2	„ *cofeie* în loc de *cofăele.*
„	„	85	„	2	„ *cofere* „ „ „ *cofer.*
PESCUITUL	„	127	„	26—27	aceste două rînduri trebue restabilite ast-fel : *Caracudă,* zisă şi *coras.* *Soreaţa,* zisă şi *soreanul, obleţul* şi *săbioara,* e argintie şi foarte iute.
ŢESUT	„	139	„	4—5.	Cuvîntul *bătător* trebuie trecut de la rîndul al 2 lea la rîndul al 3-lea, care va fi: *„Limbă, bătător* saŭ *cuţit.“*
MOARA	„	154	„	2	citiţi *pospaiŭ* în loc de *pospoiŭ.*